

RAPORTTEJA 156

KANSAINVÄLISYYS JA PAIKALLISKEHITTÄMINEN

– SELVITYS KANSAINVÄLISISTÄ LEADER-HANKKEISTA 2007–2013

PÄIVI PYLKKÄNEN, AAPO JUMPPANEN JA SOFIA TUISKU

KANSAINVÄLISYYS JA PAIKALLISKEHITTÄMINEN

– SELVITYS KANSAINVÄLISISTÄ
LEADER-HANKKEISTA 2007–2013

PÄIVI PYLKKÄNEN, AAPO JUMPPANEN JA SOFIA TUISKU

Julkaisija Helsingin yliopisto
Ruralia-instituutti
www.helsinki.fi/ruralia

Kampusranta 9 C
60320 SEINÄJOKI

Lönnotinkatu 7
50100 MIKKELI

Sarja Raportteja 156

Kannen kuva Gerard Hollaus. Wind for Youth-hanke. Itävaltalisen LAG Linz Land ja Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry:n Hankepartnerit St Marienin kulttuurisalisissa orkesterien yhteiskonsertin jälkeen keväällä 2011.

ISBN 978-951-51-0426-7 (pdf)

ISSN 1796-0630 (pdf)

ESIPUHE

Kansainvälinen yhteistyö on ollut yksi Leader-metodin erityispiirteistä alusta asti. Leader-metodia on pyritty toteuttamaan kaikissa EU-maissa huolimatta niiden hallinnon ja kulttuurin eroista. Tärkeä Leaderin lisäarvo perustuukin juuri tähän ylikansallisen kokeilun ajatukseen. Sama konsepti viedään erilaisiin kulttuurisiin konteksteihin ja syntyä vaihtelua, joka kääntyy parhaimmillaan rikastavaksi vuorovaikutukseksi.

Keskustelu Leaderin erityispiirteistä on viime vuosina laimentunut. Tämä voi johtua siitä, että verkostomainen toiminta on kaikkien huulilla. Siitä on tullut paikalliskehittämisen normi. Paikallisen kehittämisen menestys nähdään riippuvaiseksi siitä, millaisia verkostoja toimijoilla on ja miten toimijat voivat oppia ja kehittää yhdessä ratkaisuja yli maantieteellisten rajojen. Toimintaryhmätyö onkin parhaimmillaan juuri sitä globaalia vuorovaikutusta, jossa paikalliset tarpeet ja kyvyt kietoutuvat ylipaikallisiin resursseihin ja osaamiseen.

Viimeistään nyt on paikallaan esitellä toimintaryhmätyön kansainvälistä käytäntöä. Tämän hankkeen ansiosta meillä on ensimmäistä kertaa näkyvissä kokonaiskuva suomalaisten Leader-ryhmien toteuttamista kansainvälisistä hankkeista. Niissä yhteisöt ja paikallistoimijat ovat ottaneet ensikontakteja ja verkottuneet vertaistensa kanssa, jakaneet kokemuksia ja oppineet uutta sekä toisistaan että itsestään. Suomessa kaikkiaan 40 ryhmää, eli 73% kaikista toimintaryhmistä toteutti omia kansainvälisiä Leader-hankkeita ohjelmakaudella 2007-2013. Hankkeiden vaikutuspiiriin on kuulunut seurantatietojen mukaan jopa yli tuhat kylää.

Leader on ollut tärkeä osa suomalaisen maaseutupolitiikan eurooppalaistumista. Leader-metodissa perinteinen suomalainen kansalais- ja kylätoiminta yhdistyivät laajempaa konseptiin ja toimintamalliin. Leader on vahvistanut paikallisen kehittämisen konvergenssia Euroopassa. Kansainvälisten hankkeiden vaikutukset eivät realisoitu vain Suomessa, vaan yhteistyökumppaneiden kautta myös muissa Leaderiä toteuttavissa maissa.

Hanke toteutettiin maa- ja metsätalousministeriön rahoituksella Helsingin yliopiston Ruralia-instituutissa vuonna 2015. Hankkeen tutkijoina työskentelivät Päivi Pylkkänen ja Aapo Jumppanen sekä tutkimusavustaja Sofia Tuisku heidän tukenaan aineistojen kokoamisessa ja analysoimisessa. Tilastotietojen käsittelyssä auttoi keskeisesti Vesa Rouhiainen ja taitosta huolehti osaavasti Jaana Huhtala. Kansainvälisen yhteistyön olemusta tekijöille tulkitsivat erityisesti kv-koordinaattori Krista Antila Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry:stä ja verkostoasiantuntija Juha-Matti Markkola Maaseutuverkostopalveluista, joille lämmin kiitos. Kiitoksen ansaitsevat yhtä lailla kaikki kyselyissä ja haastatteluisissa tietämystään ja näkemyksiään auliisti jakaneet toimijat. Kiitokset myös selvitystyön ohjausryhmälle ja maaseudun kehittämisen ja maaseutupolitiikan kv-pöydän osallistujille, jotka antoivat arvokkaita kommentteja työn alustaviin tuloksiin.

Mikkelissä 19.10.2015

Torsti Hyyryläinen
Tutkimusjohtaja

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	7
ABSTRACT	9
1 JOHDANTO	11
1.1 Kansainvälisyys osana Leader-toimintatapaa.....	11
1.2 Kansainvälinen hanketoiminta.....	12
1.3 Selvitys kansainvälisistä Leader-hankkeista.....	12
1.4 Aineisto ja menetelmät.....	13
1.5 Raportin rakenne.....	13
2 KANSAINVÄLISEN HANKETOIMINNAN YLEISKUVA SUOMESSA	14
2.1 Hankkeiden määrä ja rahoitus.....	14
2.2 TNC-hankkeet osana Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa: seuranta- ja indikaattoritietoja.....	14
2.3 TNC-hankkeiden teemallinen kohdentuminen.....	16
2.4 Hankkeiden hakijat.....	17
2.5 Kansainvälinen hankeaktiivisuus eri toimintaryhmissä.....	17
2.5.1 Hankerekisterin tiedot.....	17
2.5.2 Suurimmat ja pienimmät hankkeet.....	20
2.5.3 Kysymys tuen siirrosta.....	22
2.5.4 Mikä selittää ryhmien välisiä eroja kansainvälisessä hanketoiminnassa?.....	23
2.5.5 Dokumenttianalyysiä TNC-hankkeita toteuttamattomista toimintaryhmistä.....	24
2.6 Kansainväliset kumppanit.....	25
2.7 Suomalaisten toimintaryhmien kansainvälinen aktiivisuus verrattuna muihin EU-maihin.....	25
2.8 Kansainvälinen hanketoiminta 2007–2013 verrattuna Leader+ -ohjelmaan 2000–2006.....	26
3 KYSELYT KANSAINVÄLISESTÄ HANKETOIMINNASTA	33
3.1 Kyselykohtaiset taustatiedot.....	33
3.2 Kansainvälisen hankkeen ja partneriverkoston syntyminen.....	36
3.3 Kansainvälisten hankkeiden toteutusvaiheet ja niiden tukeminen.....	40
3.4 Toiminnanjohtajakyselyyn ilmentämät kumppanimaat.....	44
3.5 Hankkeiden vaikutuksia ja lisäarvoa koskevia tarkasteluja.....	44
3.6 Kansainvälisen yhteistyön jatkuvuudesta ja kerrannaisvaikutuksista.....	49
3.7 Toimintaryhmien muut kansainvälistä yhteistyötä edistävät toimet.....	51
3.8 Toiminnanjohtajien kokonaisarviointia kansainvälisen yhteistyön toteutumisesta, strategisuudesta ja tulevaisuudesta.....	52
3.9 Hyvät käytännöt ja tuki- ja neuvontapalvelujen kehittäminen.....	55
3.9.1 Hyviä käytäntöjä.....	55
3.9.2 Tuki ja neuvontapalvelujen kehittämistarpeita.....	58
4 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	60
LÄHTEET	67
LIITE 1. Kyselytuloksia TNC-hankkeita toteuttamattomilta toimintaryhmiltä.....	68
LIITE 2. Tapaustutkimus Puusta pitkään -hankkeen verkostosta.....	71
LIITE 3. Indikaattorianalyysi kansainvälisen yhteistyön seurannan ja arvioinnin näkökulmasta.....	73

KUVAT

Kuva 1.	Kansainvälisen yhteistyön odotettuja vaikutusalueita	11
Kuva 2.	Vastaajan näkökulma hankeeseen	34
Kuva 3.	Vastaajan tausta hankkeessa.....	34
Kuva 4.	Hanketoteuttajien kansainvälinen kokemus.....	35
Kuva 5.	Kokemus kansainvälisestä yhteistyöstä, toiminnanjohtajat.....	35
Kuva 6.	Hankkeen syntyyn vaikuttaneet tekijät. Hanketoteuttajat	36
Kuva 7.	Hankkeen syntyyn vaikuttaneet tekijät. Toiminnanjohtajat	37
Kuva 8.	Kansainvälisen partneriverkoston syntyminen. Hanketoteuttajat.....	38
Kuva 9.	Kansainvälisen partneriverkoston syntyminen. Toiminnanjohtajat	39
Kuva 10.	Hanketoteuttajien ja toiminnanjohtajien kokemukset kansainvälisen hankeprosessin eri vaiheista ja toiminnoista	41
Kuva 11.	Mahdollisten toimijaosapuolten ja tukipalvelujen rooli kansainvälisen hankeprosessin apuna. Hanketoteuttajat ja toiminnanjohtajat	43
Kuva 12.	Tulkkaus ja kielenkäännöspalvelujen käyttö kansainvälisessä hankkeessa	44
Kuva 13.	Kumppanimaat toimintaryhmien TNC-hankkeissa	45
Kuva 14.	Hanketoteuttajien ja toiminnanjohtajien näkemykset vaikutusulottuvuuksista...	46
Kuva 15.	Hanketoteuttajien näkemyksiä kansainvälisen yhteistyön jatkuvuudesta.....	49
Kuva 16.	Toiminnanjohtajien näkemyksiä kansainvälisen yhteistyön jatkuvuudesta.....	50
Kuva 17.	Muu kansainvälinen toiminta.	51
Kuva 18.	Näkemykset kansainvälisen yhteistyön tavoitteiden toteutumisesta	52
Kuva 19.	Toiminnanjohtajien näkemyksiä toimintaryhmän strategian ja kansainvälisten hankkeiden suhteesta.....	53

TAULUKOT

Taulukko 1.	Esiselvitykset ja TNC-hankkeet toimenpiteessä 421.....	15
Taulukko 2.	Esiselvitysten ja TNC-hankkeiden vaihteluväli ja keskikoko, julkinen rahoitustuki yhteensä.....	15
Taulukko 3.	Kansainväliset esiselvitykset ja TNC -hankkeet MSO:n tukimuodoittain	15
Taulukko 4.	Kansainväliset esiselvitykset ja TNC -hankkeet MSO:n toimenpiteittäin	15
Taulukko 5.	Kansainvälisten Leader-hankkeiden aggregoidut indikaattoritiedot	16
Taulukko 6.	TNC-hankkeiden teemoittelu hankekuvauksen päätavoitteen mukaan	16
Taulukko 7.	Hankkeiden hakijat (tekijöiden luokittelu).....	17
Taulukko 8.	Kansainvälisen yhteistyön rahoitus ELY-keskuksittain ja toimintaryhmittäin 2007-2013.....	18
Taulukko 9.	Suurimmat 12 kv-hanketta julkisen kokonaisrahoituksen mukaan	21
Taulukko 10.	Pienimmät 12 kv-hanketta julkisen kokonaisrahoituksen mukaan	21
Taulukko 11.	Eri maat yhteistyökumppanina	25
Taulukko 12.	Kansainvälisten Leader-hankkeiden määrän ja rahoituksen kehittyminen ELY-keskuksittain ohjelmakausien 2000-2006 ja 2007-2013 välillä.....	27
Taulukko 13.	Kansainvälisten Leader-hankkeiden määrän muutos ohjelmakausien 2000-2006 ja 2007-2013 välillä niissä toimintaryhmissä, jotka ovat osallistuneet molempiin ohjelmakausiin niiden alusta alkaen.....	28
Taulukko 14.	Kansainvälisten Leader-hankkeiden määrän kehittyminen ohjelma- kaudella 2007-2013 niissä 30:ssä toimintaryhmässä, jotka eivät osallistuneet ohjelmakauden 2000-6 toteuttamiseen Leader-ryhmänä.	29
Taulukko 15.	Leader-toimintaryhmät ohjelmakauden 2007-2013 toteutettujen kansainvälisten hankkeiden määrän mukaisessa järjestyksessä	30
Taulukko 16.	Kyselyyn vastanneiden hankkeiden teemoittelu	33

TIIVISTELMÄ

Tässä maa- ja metsätalousministeriön tilaamassa selvityksessä tarkastellaan kansainvälistä yhteistyötä (Transnational Cooperation, TNC) ja TNC-hankkeita, joita toteutettiin osana Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman Leader-toimintatapa-ohjelmakaudella 2007–2013. Kansainvälisyys on yksi EU:n maaseutupolitiikan mukaisen Leader-toimintatavan kantavista periaatteista. Sen tavoitteena on saada uutta tietoa ja kehittämisside-
oita sekä oppia vastavuoroisesti toisten alueiden ja maiden kokemuksista. Selvityksessä tarkastellaan kansainvälisen yhteistyön toimeenpanoa, tuloksia ja vaikuttavuutta, hyviä käytäntöjä sekä kansainvälisen yhteistyön tukemiseen ja neuvontaan liittyviä kehittämissuunnitelmia. Lisäksi verrataan toteutunutta TNC-hanketoimintaa edelliseen ohjelmakautteen (2000–2006) ja Suomen hanketoimintaa muihin EU-maihin. Selvityksen aineisto muodostui kansainvälisille hankkeille ja toimintaryhmien toiminnanjohtajille suunnatuista kyselyistä, avainhenkilöhaastattelusta sekä hankkeita koskevista hankerekisteritiedoista ja muusta kirjallisesta materiaalista. Menetelmänä käytettiin aineistolähtöistä monitahoarviointia.

Ohjelmakaudella 2007–2013 Suomessa toteutettiin 94 valtioiden välistä TNC-yhteistyöhanketta ja 86 yhteistyöhön valmistavaa esiselvityshanketta. Kansainväliseen hanketoimintaan sidottiin 9,63 miljoonaa euroa julkista rahoitusta. TNC-hankkeet olivat pääosin yleishyödyllisiä kehittämissuunnitelmia, joiden tavallisimmat teemat liittyivät nuorisoon, matkailuun ja kulttuuriin. Hankkeita toteuttivat tavallisimmin yhdistykset ja järjestöt. Kansainvälinen hanketoimintavuorokausi vaihteli Suomessa voimakkaasti alueittain. Kokonaisuutena Suomi kuului EU:n laajuisissa vertailuissa kaikkein aktiivisimmin TNC-hankkeita toteuttaneiden maiden joukkoon. TNC-hankkeiden määrä nousi ohjelmakausien välillä 19 hankkeen verran 94 hankkeeseen ja hankkeiden keskipitkinen kasvoi lähes kaksi kertaa edelliskautta suuremmaksi nousten noin 85 000 euroon.

Selvityksen perusteella kävi ilmi, että kv-hankkeiden ja verkostojen syntyyn vaikuttavat monet toisiinsa kietoutuvat seikat. Lähtökohtana on hakijan omat ideat ja verkostot. Toimintaryhmän rooli

nousee merkittäväksi usean osatekijän kautta, kuten mahdollistava strategia-asiakirja, aikaisempi hanketoiminta ja verkostosuhteet eurooppalaisiin ”sissiryhmiin” ja moniin muihin tahoihin. Keskeisenä havaintona voidaan nostaa esiin kv-koordinaattorin tai muun pätevytyneen resurssihenkilön vaikutus TNC-toiminnan aktiivisuuteen ja jatkuvuuteen.

TNC-hanketoiminta on monitahoinen sekä EU:n että kansallisella tasolla säädely prosessi. Hankeprosessin eri vaiheista hankalimmaksi osoittautui aikataulutukseen liittyvät kysymykset johtuen eri jäsenmaiden erilaisista hakujen ajoituksista. Käytännön yhteydenpito partnereiden välillä oli verraten helppoa eikä eri kielillä toimiminen muodostunut esteeksi.

TNC-hankkeiden monimuotoisuuden ja hanketietojärjestelmän epäkohtien vuoksi tulosten ja vaikuttavuuden mittaamisessa on ollut ongelmia. Hankkeet ovat kuitenkin tuottaneet toimijoilleen merkittävän kokemusvarannon ja edistäneet monenlaista oppimista. Toteuttajien ja toimintaryhmien arvioimana hankkeet ovat vaikuttaneet merkittävästi etenkin uusien asioiden oppimiseen ja innostuksen ruokkimiseen, ja usein myös uusien ideoiden tai toimintamallien siirtämiseen oman toiminta-alueen kehittämiseen tai toisille alueille. Kansainväliset hankkeet voivat olla yksilötasolla kertaluonteisia, mutta useimmat tahot katsoivat, että niiden myötä opitut ideat tai toimintamallit ovat tavalla tai toisella siirtymässä käytäntöön tai saamassa jatkoa.

TNC-hankeneuvonnalle on jatkuva tarve ja kysyntä. Maaseutuverkostopalveluilta odotetaan monipuolista koulutustarjontaa ja verkostoitumistukea ja sille ehdotetaan mm. kv-hankkeiden materiaalipankin perustamista. Paikallisella tasolla kv-koordinaattori tai vastaava resurssi on tärkein kv-yhteistyön lähimahdollistaja. Toimintaryhmillä on parannettavaa TNC-hankkeiden ”jälkihoidossa” eli prosessien ja tulosten kokoamisessa, hyödyntämisessä ja edelleen levittämässä toiminta-alueellaan. Hallintoviranomaisilta odotetaan toimivia ja luotettavia hanketietojärjestelmiä ja myötävaikuttamista TNC-hankkeita koskevien menettelytapojen yksinkertaistamiseksi ja yhdenmukaistamiseksi.

ABSTRACT

The report commissioned by the Ministry of Agriculture and Forestry investigated Transnational Cooperation (TNC) activities within the Rural Development Programme for mainland Finland during the European Union programming period 2007-2014. Transnational cooperation is one of the key principles of the EU's Leader approach to rural development. TNC is expected to generate new knowledge and ideas and to promote mutual learning between different rural areas/locations and member states. The report looked into the implementation, results and impacts of TNC activities, as well as examples of good practice and expected support services. Comparisons were also made with the previous programming period (2000-2006). The data comprised surveys to the TNC project promoters and Local Action Group (LAG) managers, interviews, project register data and documentary material. The study method was data-driven multi-stakeholder evaluation.

The programming period 2007-2014 involved 94 actual TNC projects and 86 preparatory projects. A total of 9,63 million euros of public funding was committed to the TNC projects. These were predominantly general development projects most of which focussed on youth, tourism and culture. The typical applicants were associations and non-profit organizations. The level of transnational activity varied strongly by geographical area in Finland. Taken as a whole, Finland was among the most active member states in the field of TNC co-operation. The number of actual TNC projects increased by 19 between the two programming periods and their average budget size increased to almost 85,000 euro.

Several interlinked factors led to the emergence of a TNC project idea and the related networks. The most common point of departure was the project promoters' existing ideas and networks. The role of the LAG became significant through various factors, such as an enabling strategy document, earlier

project activities and relationships with other European "sister LAGs" and other parties. Significantly, the TNC coordinator or corresponding qualified resource person had a clear positive impact on the level and continuation of the TNC activities.

TNC is a multi-faceted process involving both national and EU regulations. Issues related to timing proved to be the most difficult aspect of the TNC project process, due to differing application schedules in the different member states. Day-to-day communication between the partners was relatively easy and working in different languages was not a hindrance.

There is continuing demand for TNC project advice. Rural network services are expected to provide versatile trainings and to support networking. It is also proposed that the network services establish a material bank for TNC projects. At the local level, a TNC coordinator or respective resource person is the most important local enabler of TNC activities. The LAGs should disseminate the TNC project results and ensure that these make an impact locally. The administration is expected to develop a reliable project monitoring register and to advance the simplification and harmonization of TNC project procedures across different EU member states.

The diversity of TNC projects and limits of the project register made measuring results and impacts difficult. The projects yielded a significant pool of experience for their beneficiaries and furthered many kinds of learning. The project promoters and the LAG managers felt that projects had a significant impact. The projects were seen to enable learning, promote enthusiasm, and also often the transfer of ideas or models from one locality to another. Although a TNC project may be a momentary experience for a single participant, most parties agreed that the ideas or models learnt in TNC projects would have some kind of impact on practices or support local initiatives in the long term.

1 JOHDANTO

1.1 KANSAINVÄLISYYS OSANA LEADER-TOIMINTATAPAA

Kansainvälisyys on yksi Leader-toimintatavan kantavista periaatteista. Ajatus kansainvälisestä yhteistyöstä sisältyi Leader-yhteisöaloitteeseen sen alusta alkaen vuodesta 1991. Kansainvälisen vuorovaikutuksen periaate on toistettu myös myöhempiä ohjelmakausia koskevilla säännöksissä¹. Myös Suomessa tavoitteeksi otettiin, että Leader -toiminnan piirissä voidaan harjoittaa kansainvälistä yhteistyötä. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2007–2013 mukaan (jatkossa maaseutuohjelma) yhteistyön lisäämisen, konkreettisten yhteishankkeiden ja toimien toteuttamisen sekä yhteistyöverkkojen luomisen kautta odotetaan lisäarvoa paikallisille maaseutualueille. Kansainvälisen yhteistyön määrälliseksi tavoitteeksi asetettiin maaseutuohjelmassa 300 kansainvälistä hanketta. Kaikkien paikallisten toimintaryhmien arvioitiin osallistuvan kansainväliseen yhteistyöhön.

Euroopan komissio linjaa maaseutualueiden välisen yhteistyön oleelliseksi osaksi paikallista ke-

hittämisstrategiaa.² Paikallisten toimintaryhmien kansainvälisen yhteistyön kautta on mahdollista saada uusia näkökulmia, ajatuksia ja tietoa, joiden avulla voi edelleen kehittää paikallisia strategioita. Yhteistyön kehittämisessä alueiden välille tavoitellaan vastavuoroisuutta, jossa molemmat osapuolet oppivat toisten alueiden ja maiden kokemuksista. Alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö nähdään komissiossa pelkkää paikallista kehittämistyötä haastavampana, mutta toisaalta sen katsotaan tarjoavan usein tehokkaimman tavan saavuttaa innovointiin ja valmiuksien kehittämiseen liittyviä tuloksia. Ohjelmakauden alussa asetettiin tavoite, että myös sellaiset paikalliset toimintaryhmät ryhtyisivät kansainväliseen yhteistyöhön, joilla oli siitä hyvin vähän tai ei lainkaan kokemusta. Lisäämällä paikallisiin aloitteisiin valtioiden välistä yhteistyötä uskotaan rakennettavan myös EU-identiteetin syntymistä paikallisen, alueellisen ja kansallisen identiteetin oheen. Kansainväliseltä yhteistyöltä odotetaan siten vaikutuksia useilla eri osa-alueilla. (kuva 1)

Kuten Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmasta 2007–2013, myös paikallisten toi-

1 Ohjelmakaudella 2007–2013 säädösperustana oli Neuvoston asetus N:o 1698/2005/63 ja 65 artiklat sekä Komission asetus N:o 1974/2006/39 artikla.

2 Euroopan Komissio maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosasto (2008).

Kuva 1. Kansainvälisen yhteistyön odotettuja vaikutusalueita.

mintaryhmien kehittämissuunnitelmista voidaan lähes poikkeuksetta löytää varautuminen kansainväliseen yhteistyöhön. Kansainvälisen yhteistyön saama painoarvo ja sisältölinjaukset vaihtelevat kehittämisstrategiasta toiseen³.

1.2 KANSAINVÄLINEN HANKETOIMINTA

Kansainvälinen toiminta, kuten muukin Leader-toiminta, toteutuu käytännössä ensisijaisesti hankkeiden kautta. Ohjelmateknisesti kansainvälinen yhteistyö sisältyy Leader-toimintalinjan toimenpiteeseen 421: Alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö. Käytännössä toimenpidettä 421 toteuttavat hankkeet jaetaan siten kahteen ryhmään: alueiden väliseen yhteistyöhön ("Inter-territorial Cooperation" = ITC) sekä valtioiden väliseen yhteistyöhön ("Transnational Cooperation" = TNC)⁴. Tässä raportissa keskitytään toimenpiteestä 421 vain valtioiden välisten yhteistyöhankkeiden tarkasteluun. Näistä hankkeista käytetään raportissa lyhennystä TNC-hankkeet ja kansainvälisestä yhteistyöstä yleisesti käytetään lyhennystä kv-yhteistyö.

Leader-toimintalinjan mukaisessa TNC-hankkeessa tulee olla vähintään yksi kumppani Suomen ulkopuolelta ja vähintään yhden kumppanin tulee saada rahoitusta EU:n alueella rahoitetusta maaseudun kehittämissuunnitelmasta Leader-toimintalinjalta. Näin ollen suomalaisen Leader-rahoitteisen kv-hankkeen kumppanit voivat tulla EU:n ulkopuolelta, mikäli hanke muuten täyttää TNC-hankkeen ehdot. Kumppanit suunnittelevat TNC-hankkeeseen yhteisiä kehittämistoimia (joint action). Lisäksi vaaditaan osapuolten välinen sitoumus hankkeen rahoitukseen osallistumisesta sekä keskinäisten vastuusuhteiden määrittely. Suomessa on varsinaisten TNC-hankkeiden lisäksi käytössä mahdollisuus niin sanottuun esiselvitykseen eli suunnitteluhankkeeseen, jossa ei vielä tarvita kumppania toisesta valtiosta ja Leader-alueelta. Esiselvityksellä voidaan etsiä kyseiset kumppanit, suunnitella hanke ja valmistella tarvittavat sopimukset. Tavoitteena on, että varsinainen TNC-hanke pääsee silloin nopeasti käyntiin.

3 Suomessa kaudella 2007–2013 toimineet 55 paikallista toimintaryhmää asemoivat kansainvälisen yhteistyön kehittämissuunnitelmissaan kukin tavallaan. Joissakin kehittämissuunnitelmissa nimetään kansainvälisyyteen liittyviä toimenpiteitä, toisilla kansainvälinen yhteistyö nähdään kohdennetusti esimerkiksi välineenä aktivoida nuoria mukaan paikalliseen kehittämiseen. Osalla kansainvälisyys oli kehittämissuunnitelmassa niin sanottu läpileikkaava teema.

4 Euroopan komissio 2008, 3-4 ; European Network for Rural Development 2014

Varsinaisen TNC-hankkeen keskeisenä kriteerinä on edellä mainitusti kumppanien välisen yhden tai useamman yhteisen kehittämistoimen (joint action) sisältyminen hankehakemukseen. Lisäksi TNC-hankkeessa on tavallisesti myös paikallisesti toteutettavia kansallisia toimia. Yhteisten toimien määrästä ja laadusta suhteessa kansallisiin toimiin ei ole säännöstöä. Selvitystyön aineistohavainnot osoittivatkin kansainvälisen hankkeen "kansainvälisyyspitoisuuden" vaihtelevan suuresti. Kansainvälisyys voi olla hankkeen pääjuonne tai paikallisen toiminnan yksittäiseen osaan liittyvä, tarkoin rajattu lisä. Selvityksessä tehtyyn kyselyyn vastanneet hanketoimijat ilmoittivat kansainvälisten toimien osuuden vaihdelleen hankkeissa kymmenen ja sadan prosentin välillä. Tyypillinen arvio kansainvälisten ja kansallisten toimien suhteesta resurssien käytöllä mitattuna oli noin 30 % kansainvälisiin ja 70 % kansallisiin toimiin.

Paikallinen Leader-toimintaryhmä on kansainvälisessä toiminnassa lähtökohtaisesti sekä itsenäinen toimija että kv-toiminnan rahoittaja. Yhtäältä Leader-ryhmä itse on osa eurooppalaista Leader-ryhmien verkostoa. Toimintaryhmä voi siten tehdä "omaa" pitkäjänteistä kansainvälistä yhteistyötä esimerkiksi vaihtamalla kokemuksia ulkomaisten "sisaryhmien" kanssa. Tällaista yhteistyötä toimintaryhmän on mahdollista toteuttaa osana perustoimintojaan (toimintarahoitusta) tai ryhmän omissa nimissä toteuttamalla varsinaisilla TNC-hankkeilla. Tämän ohella Leader-ryhmä voi toimia myös strategiaansa sopivien TNC-hankkeiden hankerahoittajana. Toimintaryhmä edistää TNC-hankkeiden syntymistä ja toteuttamista auttamalla löytämään kansainvälisiä yhteistyökumppaneita ja seuraamalla ja tukemalla hankkeiden toteutusta monin tavoin. Toimintaryhmä on yleensä valmiimpi ja pätevämpi tukemaan ulkopuolisia TNC-hankkeita, mikäli sillä on myös omaa pitkäjänteistä kansainvälistä yhteistyötä ja sitä myöten kertynyttä osaamista ja verkostopääomaa.

1.3 SELVITYS KANSAINVÄLISISTÄ LEADER-HANKKEISTA

Tämä maa- ja metsätalousministeriön kilpailuttama tilaustutkimus kohdistuu kansainvälisiin Leader-hankkeisiin. Selvityksen lähtökohtana toimi maa- ja metsätalousministeriön syksyllä 2014 määrittelemä tehtävänanto ja sen mukaiset tutkimuskysymykset⁵. Selvitystyön kiinnostuksen kohteet kattoivat

5 Maa- ja metsätalousministeriö 2014. Tarjouspyyntö (Dnro: 1629/71/2014)

kansainvälisen hanketoiminnan kokonaiskuvauksen kaudella 2007–2013, yhteistyötoimenpiteiden toimeenpanoon, tuloksiin, vaikuttavuuteen ja strategisuuteen liittyviä kysymyksiä, havaintoja hyvistä käytännöistä sekä tuki- ja neuvontapalveluihin liittyvistä kehittämiskohteista. Lisäksi odotettiin vertailua edelliseen ohjelmakauteen (2000–2006) ja muihin EU-maihin kansainvälisen yhteistyön osalta.

1.4 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tehtävännannon mukaisesti selvitystyön keskeiseksi aineistoksi määriteltiin kansainvälisten hankkeiden toteuttajatahoille (yhteyshenkilöille) suunnattava monialainen kysely. Lisäksi tehtiin tätä täydentävä, toimintaryhmien toiminnanjohtajille suunnattu kysely ja avainhenkilöhaastatteluja. Aineistona käytettiin myös hankkeita koskevaa rekisteridataa Maaseutuviraston Hanke2007-tietojärjestelmästä ja muuta kirjallista taustamateriaalia. Lopussa toteutettiin myös fokusryhmähaastattelu, joka keskittyi hyviin käytäntöihin ja neuvontapalveluiden kehittämiseen. Fokusryhmän tehtävän täytti Maaseutuverkostoyksikön koolle kutsuma maaseudun kehittämisen ja maaseutupolitiikan kv-pöytä⁶.

Selvitysmenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä monitahoarviointia. Aineistolähtöisyys tarkoittaa sitä, että työhön ei otettu mukaan ohjaavaa teoreettista kirjallisuutta, vaan tarkasteluun nousivat eri aineistojen kautta avautuvat sisällöt sellaisenaan. Monitahoisuus tarkoittaa sitä, että hanketoteuttajien ohella tietoa kerättiin toimintaryhmien toiminnanjohtajilta, muilta asianosaisilta ja jo edellä mainitulta fokusryhmältä. Kyselyyn ja muuhun tiedonhankintaan otetut kysymysteemat nousivat ensisijaisesti tehtävännannosta. Kysymysten ja vastausvaihtoehtojen muotoiluun käytettiin tietoa, jota saatiin työn taustaksi tarkastellusta kirjallisesta dokumentaatiosta⁷, avaininformanttien haastattelusta ja työn ohjausryhmää kuulemalla.

1.5 RAPORTIN RAKENNE

Raportti koostuu johdantoluvun jälkeen kahdesta pääluvusta 2 ja 3 ja tuloksia kokoavasta luvusta 4. Luku 2 on pääosin dokumenttiaineistoon nojauva katsaus kansainvälisen yhteistyön toteuttamiseen eri näkökulmista. Siinä piirretään yleiskuva Suomen TNC-hankkeista vuosina 2007–2013, vertaillaan Suomen ja muiden EU-maiden TNC-hanketoimintaa sekä ohjelmakausien 2007–2013 ja 2000–2006 TNC-hankeaktiivisuutta. Luvussa tarkastellaan lisäksi havaintoja toimintaryhmistä, jotka jäivät ilman omia TNC-hankkeita vuosina 2007–2013 sekä sitä, mikä selittää eroja toimintaryhmien välisessä kv-hankeaktiivisuudessa.

Luvussa 3 esitellään kansainvälisestä hanketoinnasta hankkeiden toteuttajille ja toimintaryhmien toiminnanjohtajille tehdyt kyselyt. Analyysi tehdään kysymysteemoittain ja kyselyjen kautta saatua tietoa on soveltuvin osin täydennetty ja tulkittu myös muiden aineistojen kautta. Luvussa 4 palataan kokoavasti tehtävännannon mukaisiin selvityskysymyksiin ja esitetään niiden kautta selvitystyön yhteenveto ja johtopäätökset. Luvussa 4 tuodaan soveltuvin osin esille myös maaseutupolitiikan ja maaseudun kehittämisen kv-pöydän tulkintoja ja näkemyksiä. Liitteissä 1–3 esitetään kyselytulokset TNC-hankkeita toteuttamattomilta toimintaryhmiltä, indikaattorianalyysi ja verkostoanalyttinen tapauskuvaus Puusta Pitkään -hankkeen verkostosta havainnollistuksena kansainvälisen Leader-hankkeen moninaisista verkostokytkennöistä.

6 Maaseudun kehittämisen ja maaseutupolitiikan kv-pöytä kokoontui keskustelemaan tämän selvitystyön alustavista tuloksista ja kyselyissä esiin nousseista hyvistä käytännöistä ja kehittämisalueista 26.5.2015 Maaseutuviraston Pasilan toimipisteessä.

7 Tekijät saivat osasta hankkeita mittavasti tausta-aineistoa, joka käsitti mm. hankeraportteja, julkaisuja ja esitteitä sekä sähköisessä että painetussa muodossa. Tätä monipuolista aineistoa käytettiin toiminnan sisältöä ja tuotoksia kuvaavana näytämateriaalina, mutta sitä ei ollut mahdollista analysoida selvitystyössä koko laajuudeltaan.

2 KANSAINVÄLISEN HANKETOIMINNAN YLEISKUVA SUOMESSA

2.1 HANKKEIDEN MÄÄRÄ JA RAHOITUS

Ohjelmakaudella 2007–2013 Suomessa toteutettiin 94 toimenpiteen 421 mukaista valtioiden välisiä TNC-yhteistyöhanketta. Esiselvitysten lukumääräksi tuli 86 hanketta. Näin ollen hankepäätöksiä tehtiin yhteensä 180.

Esiselvityshankkeisiin oli sidottu toimintaryhmien puoltamana yhteensä noin 2,3 milj. euroa EU:n, valtion ja kuntien rahoitusosuutta samalla, kun vastaava luku varsinaisissa TNC-hankkeissa oli 7,3 milj. euroa. Sidonnat kansainväliseen yhteistyöhön yhteensä edustivat noin 45 % toimenpiteeseen 421 varatuista julkisista varoista Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmassa. Muuta rahoitusta kansainvälisiin hankkeisiin sidottiin yhteensä 856 977 euroa, joka muodostui yksityisestä rahoituksesta sekä harvoissa yksittäisissä tapauksissa toteutuneesta vähäisestä muusta julkisesta rahoituksesta. Kokonaisrahoituksen suhteutettuna keskimääräinen julkinen rahoitustuki oli 92 % (taulukko 1).

Toimenpiteen 421 mukaisille kansainvälisille esiselvityshankkeille myönnetty julkinen rahoitustuki oli keskimäärin 27 000 euroa päätösten vaihdella 1 600 eurosta 148 895 euroon. Varsinaisten TNC-hankkeiden rahoitustuki oli keskimäärin 78 000 euroa päätösten vaihdella 4 524 eurosta 300 000 euroon (taulukko 2). Kaikkein suurimmissa hankkeissa on tehty tukien siirtoja toimintaryhmien välillä (ks. luku 2.5.3).

2.2 TNC-HANKKEET OSANA MANNER-SUOMEN MAASEUDUN KEHITTÄMISOHJELMAA: SEURANTA- JA INDIKAATTORITietoja

Ohjelmateknisesti toimenpiteen 421 esiselvitykset ja TNC-hankkeet ovat sekä paikallisen toimintaryhmän kehittämissuunnitelman että Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman hankkei-

ta (taulukko 3). Näin ollen hankkeet on sovitettava sekä toimintaryhmän kehittämissuunnitelmaan että Manner-Suomen maaseutuohjelman tukimuotoihin ja toimenpiteisiin. Virallinen seurantajärjestelmä perustuu Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman luokituksiin.

Tukimuodoittain tarkasteltuna kansainväliset esiselvitykset ja TNC-hankkeet koostuivat pääasiassa yleishyödyllisistä kehittämissankkeista, jollaisiksi on luokiteltu runsas 80 % kaikista toimenpiteen hankkeista. Elinkeinojen kehittämissankkeita oli koko hankemassasta 24 kappaletta (13 %). Viisi TNC-hanketta oli luokiteltu koulutushankkeiksi ja yksi koordinaatiohankkeeksi.

Elinkeinojen kehittämissankkeita on tehty lukumääräisesti hiukan enemmän esiselvitysten kuin varsinaisten hankkeiden puolella. Varsinaisten hankkeiden jatkotarkastelussa ilmenee, että elinkeinolliset hankkeet toteuttivat useimmiten toimenpidettä 313: matkailuelinkeinojen edistäminen.

Toimenpiteittäin tarkasteltuna noin 40 hanketta niin esiselvityksistä kuin varsinaisista TNC-hankkeista on luokiteltu toteuttaneen toimenpidettä 321: Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut. Esiselvityksiä oli tehty seuraavaksi eniten teemalla kylien kunnostus ja kehittäminen, kun taas varsinaisissa hankkeissa toiseksi nousi lukumääräisesti tarkasteltuna maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen (taulukko 4).

Indikaattoritarkastelu

Manner Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimintalinjassa 421 kansainvälisen yhteistyön seurantaindikaattoreina mainitaan seuraavat asiat:

- tuotosindikaattori 1: rahoitusta saaneiden toimintaryhmien määrä (tavoite 55)
- tulosindikaattori 1: luotujen työpaikkojen bruttomäärä (tavoite 100)
- vaikuttavuusindikaattori 1: luodut kokoaikaiset työpaikat (tavoite 50)
- vaikuttavuusindikaattori 2: sosiaalisen pääoman määrän kasvu (ei määrällistä tavoitetasoa)

Taulukossa 5 esitetään aggregoidut indikaattoritiedot toimenpiteen 421 esiselvityksistä ja TNC-hank-

Taulukko 1. Esiselvitykset ja TNC-hankkeet toimenpiteessä 421.(Hanke2007, Mavi 5.12.2014)

	Lkm	EU + valtio + kunta yht. (€)	Muu rahoitus (€)	Yhteensä (€)
Esiselvityshankkeet	86	2 327 798	121 260	2 449 058
Varsinaisen TNC-hankkeet	94	7 303 095	735 737	8 038 832
YHTEENSÄ	180	9 630 894	856 997	10 487 892

Taulukko 2. Esiselvitysten ja TNC-hankkeiden vaihteluväli ja keskkoko, julkinen rahoitustuki yhteensä. (Hanke 2007 -rekisteri, Mavi 5.12.2014)

	Pienin hanke (€)	Suurin hanke (€)	Keskkoko (€)
Esiselvityshankkeet	1 600	148 895	27 067
Varsinaiset TNC-hankkeet	4 524	300 000	77 692

Taulukko 3. Kansainväliset esiselvitykset ja TNC -hankkeet MSO:n tukimuodoittain (Hanke 2007 -rekisteri, Mavi)

Tukimuoto	Esiselvitykset			Varsinaiset TNC-hankkeet			Yhteensä		
	lkm	EU+valtio+kunta	Muu rahoitus	lkm	EU+valtio+kunta	Muu rahoitus	lkm	EU+valtio+kunta	Muu rahoitus
Yleishyödyllinen kehittämishanke	71	2 066 018	117 619	79	6 013 821	650 401	150	8 079 839	768 020
Koulutushanke	0	0		5	286 782	41 723	5	286 782	41 723
Elinkeinojen kehittämishanke	14	232 931	1 439	10	1 002 492	43 613	24	1 235 423	45 052
Koordinointi	1	28 751	2 202	0			1	28 751	2 202
YHTEENSÄ	86	2 327 700	121 260	94	7 303 096	735 737	180	9 630 796	856 998

Taulukko 4. Kansainväliset esiselvitykset ja TNC -hankkeet MSO:n toimenpiteittäin (Hanke 2007 -rekisteri, Mavi, 5.12.14 tilanne)

Toimenpide	Esiselvitykset			Varsinaiset TNC-hankkeet		
	Lkm.	EU+valtio+kunta yht. (€)	Muu rahoitus (€)	Lkm.	EU+valtio+kunta yht. (€)	Muu rahoitus (€)
111 Ammatillista koulutusta ja tiedotusta koskevat toimet	0			1	74 000	
124 Yhteistyö maatalouden ja elintarvikealan sekä metsätalouden uusien tuotteiden, menetelmien ja tekniikoiden kehittämiseksi	2	15 253		0		
312 Tuki yritysten perustamiseen ja kehittämiseen	1	35 981		1	222 200	
313 Matkailuelinkeinojen kehittäminen	5	78 306	1 439	7	616 753	25 442
321 Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut	41	1 060 760	48 538	42	3 076 288	247 869
322 Kylien kunnostus ja kehittäminen	27	949 447	63 392	18	1 570 315	194 198
323 Maaseutuperinnön säilyttäminen ja edistäminen	10	187 953	7 891	21	1 530 757	226 506
331 Koulutus ja tiedotus	0			4	212 782	41 723
YHTEENSÄ	86	2 327 700	121 260	94	7 303 096	735 737

Taulukko 5. Kansainvälisten Leader-hankkeiden aggregoidut indikaattoritiedot (Hanke 2007 -rekisteri, Mavi, 5.12.14 tilanne)

Parantuneista palveluista hyötynneen maaseutuväestön määrä, hlöä	382 046	Tuettujen yhteistyötoimien lkm	8
Uusien palveluiden määrä, kpl	167	Perustettujen mikroyritysten määrä	7
Säilytettyjen palveluiden määrä, kpl	120	Tuettujen uusien matkailuinvestointien määrä, lkm	1
Uusien asukkaiden määrä, hlöä	5	Uusia tuotteita/teknikoita käyttöön ottaneiden tilojen/yritysten määrä	11
Laaditut päivitetty kylien kehittämissuunnitelmat, kpl	20	Kylien lukumäärä, joissa hanketta/hankkeen investointeja toteutetaan	1072
Koulutukseen osallistujat, miehet, kpl	22	Laaditut/päivitetty ympäristön hoito/suojelu/maisemasuunnitelmat	4
Koulutukseen osallistujat, naiset, kpl	37	Koulutuksen määrä oppilastyöpäivinä	448
Koulutukseen osallistujat, miehet, joista alle 25 v.	17	Tilaisuuksien lkm	2
Hankkeessa työskentelevien määrä (valtion talousarviosta toimintamenoja saavat valtion laitokset ja virastot)	2,69	Hankkeessa työskentelevien määrä (muut kuin valtion laitokset, virastot, ei ostopalvelut)	70,68

keista niiden indikaattoreiden osalta, joille oli tallennettuja arvoja Hanke 2007-rekisterissä (5.12.14 tilanne).

Taulukosta 5 ilmenee, ettei toimintalinjalle 421 nimetyille tulos- ja vaikuttavuusindikaattoreille saada indikaattoriseurannan kautta toteumatietoja. Toimenpiteestä rahoitusta saaneiden toimintaryhmien määräksi tiedetään rahoituspäätöksiä perusteella 40/55 toimintaryhmää, mikä vastaa 73 % toteumaa. Indikaattoriseurannan tuottamasta yhteenvedosta voidaan kuitenkin tehdä muita huomioita. Hankkeissa työskentelevien määräksi on raportoitu muiden kuin valtion laitosten ja virastojen osalta 70,68 henkilötyövuotta ja valtion talousarviosta toimintamenoja saavien valtion laitosten ja virastojen kohdalla 2,69 henkilötyövuotta. Kansainvälisiä hankkeita näyttäisi toteutetun laaja-alaisesti, yhteensä peräti 1 072 kylässä. Hankkeiden avulla on toteutettu 167 uutta palvelua ja säilytetty vastaavasti 120. Hanketietojärjestelmästä ei saatu kuvailutietoa palvelujen sisällöstä, mutta parantuneista tai säilytetyistä palveluista on hyötynyt indikaattoritietojen perusteella yhteensä 382 046 henkilöä. Raportoidut tulokset näyttävät joiltain osin erityisen vaikuttavilta. Kuitenkin useat ja jo aikaisemmissa maaseutuohjelmaa koskevissa arvioinneissa esiin nostetut indikaattoreihin ja seurantajärjestelmään liittyvät ongelmat antavat aiheita epäillä tallennettujen indikaattoritietojen tarkkuutta ja todenperäisyyttä.

Liitteessä 3 esitetään analyysi seurannassa käytetyistä indikaattoreista ja tarkastellaan niiden suhdetta toimenpidekohtaisiin tavoitteisiin ja kv-hankkeiden tyypillisiksi todettuihin tuotoksiin ja tuloksiin. Liitteessä eritellään myös sitä, mitkä käytetyistä maaseutuohjelman indikaattoreista oli-

sivat soveltuvia myös kv-hankkeiden seurantaan ja ehdotetaan, mitä suoritteita kv-hankkeissa olisi taroituksenmukaista vähintään seurata.

2.3 TNC-HANKKEIDEN TEEMALLINEN KOHDENTUMINEN

TNC-hankkeiden, kuten muidenkaan hankkeiden teemallisen tai sisällöllisen kohdentumisen seuraamiseksi ei ole hankerekisterissä Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman vastaavuutta osoittavaa ohjelmateknistä toimenpideluokitusta tarkempaa seurantakäytäntöä. Näin ollen käsitys kunkin hankkeen tarkemmasta luonteesta on muodostettavissa vain rekisteriin syötetyn vapaamuotoisen hankekuvauksen perusteella. Varsinaisista TNC-hankkeista muodostettiin tässä selvityksessä hankerekisterin hankekuvaukseen perustuva laadullinen teemoittelu, joka perustuu kuvaukseen hankkeiden ensisijaisista tavoitteista ja sisällöstä (taulukko 6).

Taulukko 6. TNC-hankkeiden teemoittelu hankekuvauksen päätavoitteen mukaan

Nuoriso	28
Matkailu	19
Kulttuuri	18
Yleishyödyllinen paikalliskehittäminen	11
Yrittäjyys	10
Ympäristö	8
YHTEENSÄ	94

Teemoittelun perusteella voidaan huomata, että noin kolmannes varsinaisista TNC-hankkeista oli nuorisohankkeita. Näissä hankkeissa ensisijainen tavoite liittyi nuorten osallistamiseen tai nuorisotoiminnan kehittämiseen. Toissijaisena teemana nuorisohankkeissa oli monesti jokin kulttuurinen teema, kuten kulttuurisen ymmärryksen lisääntyminen, musiikki, tanssi tai teatteri, joiden lisäksi käsiteltiin myös yrittäjyyttä ja ympäristöaiheita. Joukossa oli myös niin kutsuttuja yleishyödyllisiä nuorisohankkeita, joissa ei ollut erikseen kohdennettua toissijaista teemaa. Näissä hankkeissa tavoitteena oli nuorten kansainvälistyminen tai nuorisotoiminnan kehittäminen itsessään.

Nuorisoteeman jälkeen yleisimmät hanketavoitteet liittyivät matkailuun ja kulttuuriin. Matkailuhankkeiden joukossa yleisimmät teemat olivat luonto- ja kulttuurimatkailun kehittäminen. Matkailukohteiden kehittämiseen tähtäävien hankkeiden lisäksi joukossa oli myös hankkeita, joiden ensisijainen tavoite oli alueen matkailumarkkinoinnin kehittäminen. Kulttuurihankkeiden joukossa yleisiä aiheita olivat käsityö, taide ja paikalliskulttuurin vahvistaminen. Lisäksi teemaan kuului muutama hanke, joiden tavoitteena oli tietyn kulttuuritapahtuman kansainvälistäminen ja markkinointi.

Yrittäjyys- ja ympäristöaiheiset hankkeet olivat muita teemoja hajanaisempia. Yrittäjyysaiheisissa hankkeissa selkeimmät yksittäiset kehittämisen kohteet olivat lähiruoka ja Green Care, joista kummastakin oli toteutettu kaksi hanketta. Ympäristöhankkeissa selkein nousut aihepiiri oli kalavedet, johon liittyen oli tehty kolme hanketta.

TNC-hankkeista 11 luokiteltiin yleishyödylliseksi paikalliskehittämiseksi, koska niissä paikallista kehittämistä ei kohdennettu mihinkään yksittäiseen teemaan. Näissä hankkeissa tavoitteena oli esimerkiksi uusien ideoiden ja innoituksen saaminen erilaisiin palveluihin, vertaileva oppiminen tai hanketyön yleinen kehittäminen kansainvälisen yhteistyön avulla.

2.4 HANKKEIDEN HAKIJAT

Kansainvälisten, kuten muidenkaan hankkeiden hakijatahoja ei saa hankerekisteristä luokiteltuna, vaan ainoastaan aakkostettuna. Mikäli siis halutaan tietää, minkä tyyppiset tahot ovat ottaneet toteutukseen kansainvälisiä hankkeita, erityyppiset hakijat on luokiteltava tässäkin tapauksessa rekisteristä käsin (talulukko 7).

Taulukko 7. Hankkeiden hakijat (tekijöiden luokittelu)

Hankkeen hakija	Esiselvitykset	Varsinaiset TNC-hankkeet
Järjestö, yhdistys, seura tai säätiö	36	46
Leader-ryhmä	25	28
Kunta, kuntayhtymä tai kunnallinen elinkeinoyhtiö	16	13
Tutkimuslaitos, koulu- tai koulutus-kuntayhtymä	9	7

Tehdyn hakijaluokittelun mukaan hiukan alle puolessa esiselvityksiä ja varsinaisia TNC-hankkeita hakijatahona on ollut järjestö, yhdistys tai seura. Mukana ryhmässä on niin valtakunnallisia järjestöjä, esimerkiksi Suomen 4H tai Maaseudun Sivistysliitto, kuin myös yksittäiseen pienalueeseen palautuvia yhteisöhakijoita. Noin joka kolmannessa hankehakemuksista hakijana on toimintaryhmä itse. Muut hakijaryhmät ovat kunnat ja kuntayhtymät, oppi- ja tutkimuslaitokset sekä koulut ja koulutus-kuntayhtymät.

2.5 KANSAINVÄLINEN HANKEAKTIIVISUUS ERI TOIMINTARYHMISSÄ

2.5.1 HANKEREKISTERIN TIEDOT

Kansainvälinen hanketoiminta ja -hankeaktiivisuus on vaihdellut toimintaryhmien välillä. Hanke2007-rahoitustiedoista koottu kokonaisuus kansainvälisestä hanketoiminnasta ELY-keskuksittain ja toimintaryhmittäin osoittaa, että kansainvälinen hanketoiminta on ollut hankemäärillä tarkastellen vilkkainta Satakunnan ja seuraavaksi Lapin ja Pohjois-Savon ELY-keskusten alueilla (taulukko 8).

Yksittäisistä toimintaryhmistä eniten kansainvälisiä hankkeita (sekä esiselvityksinä että TNC-hankkeina) on kertynyt Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry:lle, jossa on ollut 10 varsinaista TNC-hanketta ja 8 esiselvitystä. Luku ei sisällä tukien siirron kautta toteutunutta kv-hanketoimintaa. Lähes yhtä vilkasta kv-hanketoiminta on ollut naapuriryhmässä Karhuseudulla, missä varsinaisia TNC-hankkeita on ollut kahdeksan. Tässä toimintaryhmässä esiselvityshankkeita ei kuitenkaan käytetty lainkaan. Jos tarkastelu keskitetään vain varsinaisiin TNC-hankkeisiin, muita vilkkaasti omia Aktion

Taulukko 8. Kansainvälisen yhteistyön rahoitus ELY-keskuksittain ja toimintaryhmittäin 2007-2013 (Mavi 5.12.14)

	ESISELVITYKSET		TNC-HANKKEET		YHTEENSÄ	
	lkm	EU+ valtio+ kunta	lkm	EU+ valtio+ kunta	lkm	Kokonais-rahoitus (ml. yksityinen)
01 Uudenmaan ELY	0	0,00	5	454 830,00	5	516 200,00
01 Maaseudun kehittämissyhdystys SILMU ry	0	0,00	1	120 000,00	1	150 000,00
02 Pomoväst rf	0	0,00	1	104 400,00	1	116 000,00
03 Ykkösakseli ry	0	0,00	3	230 430,00	3	250 200,00
02 Varsinais.Suomen ELY	5	55 741,06	3	189 728,48	0	273 739,37
04 I Samma Båt - Samassa veneessä rf ry	1	13 500,00	1	17 920,00	2	40 600,00
05 Varsin Hyvä ry	1	8 658,58	0	0,00	1	8 658,58
06 Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit ry	3	33 582,48	2	171 808,48	5	224 480,79
03 Satakunnan ELY	9	96 755,17	23	938 590,22	32	1 224 247,83
07 Maaseudun kehittämissyhdystys Ravakka ry	1	22 031,53	2	147 318,24	3	191 745,13
08 Pyhäjärviseu tu ry	0	0,00	3	130 956,54	3	160 540,67
09 Karhuseutu ry	0	0,00	8	402 763,15	8	475 783,95
10 Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry	8	74 723,64	10	257 552,29	18	396 178,08
04 Hämeen ELY	2	154 123,00	7	469 688,30	9	638 512,64
11 Eteläisen maaseudun osaajat EMO ry	0	0,00	2	29 767,84	2	30 309,26
12 LounaPlussa ry	0	0,00	1	41 020,64	1	45 578,49
13 Linnaseutu ry	1	11 864,25	0	0,00	1	11 864,25
14 Eteläisen Päijät-Hämeen tr Etpähä ry	0	0,00	1	145 995,00	1	150 000,00
15 Päijänne-Leader ry	1	142 258,75	3	252 904,82	4	400 760,64
05 Pirkanmaan ELY	0	0,00	5	345 596,63	5	372 244,58
16 Promoottori ry	0	0,00	0	0,00	0	0,00
17 Pirkan Helmi ry	0	0,00	1	40 621,00	1	42 758,95
18 Kantri ry	0	0,00	1	6 000,00	1	7 500,00
19 Joutsenten reitti ry	0	0,00	1	90 000,00	1	100 000,00
20 PoKo ry	0	0,00	2	208 975,63	2	221 985,63
06 Kaakkois-Suomen ELY	3	128 897,73	5	477 137,53	8	660 700,20
21 Pohjois-Kymen Kasvu ry	0	0,00	0	0,00	0	0,00
22 Kehittämissyhdystys Sepra ry	2	101 897,73	4	390 417,53	6	522 300,20
23 Länsi-Saimaan kehittämissyhdystys ry	0	0,00	0	0,00	0	0,00
24 Etelä-Karjalan Kärki-LEADER ry	1	27 000,00	1	86 720,00	2	138 400,00
07 Etelä-Savon ELY	7	92 730,27	3	259 908,08	10	398 560,67
25 Veej'jakaja ry	1	23 670,00	2	201 768,08	3	259 161,94
26 Rajupusu Leader ry	6	69 060,27	1	58 140,00	7	139 398,73
27 Piällysmies ry	0	0,00	0	0,00	0	0,00
08 Pohjois-Savon ELY	12	724 499,06	10	841 260,74	22	1 708 437,37
28 Maaseudun kehittämissyhdystys Mansikka ry	3	172 694,91	2	232 489,60	5	428 773,63
29 Kehittämissyhdystys Kalakukko ry	4	225 206,77	5	279 874,41	9	574 361,89
30 Ylä-Savon Veturi ry	5	326 597,38	3	328 896,73	8	705 301,85

09-Pohjois-Karjalan ELY	11	209 653,42	4	564 661,00	15	827 782,47
31 Maas.ky.Keski-Karjalan Jetina ry	0	0,00	1	97 237,50	1	97 237,50
32 Joensuun Seudun LEADER-yhdistys ry	7	98 921,50	2	167 423,50	9	274 350,13
33 Vaara-Karjalan LEADER ry	4	110 731,92	1	300 000,00	5	456 194,84
10 Keski-Suomen ELY	6	181 286,05	1	273 829,06	7	463 584,05
34 Vesuri-ryhmä ry	1	1 856,23	0	0,00	1	1 856,23
35 Maaseutukehitys ry	0	0,00	0	0,00	0	0,00
36 Jyväsräihi ry	1	11 982,00	0	0,00	1	11 982,00
37 Maaseudun kehittämissyhdystys Viisari ry	4	167 447,82	1	273 829,06	5	449 745,82
11 Etelä-Pohjanmaan ELY	10	159 909,82	1	40 000,00	11	205 246,12
38 Kuusiokuntien kehittämissyhdystys ry	2	48 026,72	1	40 000,00	3	93 363,02
39 Seinäjoen Seudun Kehyhd.LIIVERI ry	3	39 026,45	0	0,00	3	39 026,45
40 Suupohjan Kehittämissyhdystys ry	1	17 991,86	0	0,00	1	17 991,86
41 AISAPARI-ry	4	54 864,79	0	0,00	4	54 864,79
12 Pohjanmaan ELY	11	226 685,36	7	313 154,25	18	688 989,10
42 Aktion Österbotten r.f.	6	114 841,77	6	277 154,25	12	531 042,62
43 YHYRES-kehittämissyhdystys ry	2	33 043,95	0	0,00	2	33 043,95
44 Pirtyiset ry	3	78 799,64	1	36 000,00	4	124 902,53
12 Pohjois-Pohjanmaan ELY	2	53 484,43	5	457 506,49	7	539 241,04
45 Rieska-LEADER ry	1	15 000,00	3	204 414,04	4	242 212,55
46 Keskipiste-Leader ry	1	38 484,43	1	222 200,00	2	260 684,43
47 Nouseva rannikkoseutu ry	0	0,00	0	0,00	0	0,00
48 JoMMa ry	0	0,00	0	0,00	0	0,00
49 Myötäle ry	0	0,00	1	30 892,45	1	36 344,06
13 Kainuun ELY	3	86 513,23	5	322 231,53	8	433 676,28
50 Oulujärvi LEADER ry	1	29 083,23	1	87 242,00	2	116 325,23
51 Elävä Kainuu LEADER ry	2	57 430,00	4	234 989,53	6	317 351,05
14 Lapin ELY	5	157 520,14	10	1 354 973,64	15	1 536 730,50
52 Peräpohjolan kehitys ry	2	67 322,54	2	287 660,00	4	354 982,54
53 Outokaira Tuottamhan ry	1	5 314,56	3	418 496,65	4	434 414,56
54 Kyläkulttuurista Tuntureitten Maassa ry	1	33 168,97	2	272 700,43	3	319 502,77
55 Pohjoisimman Lapin LEADER ry	1	51 714,07	3	376 116,56	4	427 830,63
YHTEENSÄ	86	2 327 798,74	94	7 303 095,95	180	10 487 892,22

Österbotten (6), Kalakukko (5), Sepra (4) ja Elävä Kainuu (4).

Mikäli taas tarkastellaan kansainväliseen hanke-toimintaan sidottua rahoitusta, niin eniten TNC-hankkeisiin rahoitusta on myönnetty Lapin ELY-keskuksen alueella, runsaat 1,3 milj. euroa ja toiseksi eniten Pohjois-Savon alueella, missä TNC-hankkeisiin on myönnetty noin 0,8 milj. euroa. Summat nousevat, jos mukaan lasketaan myös esiselvitykset. Tällöin sidottuja varoja oli runsaat 1,5 milj. euroa

kummankin alueen osalta. Pohjois-Savossa leimalista on ollut mittava esiselvityshankkeiden käyttö kaikkien neljän toimintaryhmän alueella. Esiselvityshankkeilla on organisoitu alueella esimerkiksi kv-aktivaattori -toimintaa sekä tuettu toimintaryhmien hallitusten kv-koulutusta ja verkottumista.

Hankkeiden keskikoko vaihtelee siinä missä alueellinen jakautuminenkin. Pohjois-Savossa ja Lapissa on toteutettu verraten isoja kv-hankkeita: Lapissa keskikoko on noin 135 000 euroa ja Pohjois-

Savossa noin 84 000 euroa. Määrällä mitaten vilkkaimmin kansainvälisiä hankkeita kerryttäneessä Satakunnassa hankkeiden keskikoko on selvästi edellisiä pienempi, noin 40 000 euroa. Yksittäisistä toimintaryhmistä esimerkiksi Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry:n kohdalla tukea on myönnetty kansainväliselle hankkeelle keskimäärin vain noin 25 000 euroa. Muista aineistosta voidaan nostona kuitenkin mainita, että satakuntalaisten kansainvälisen hanketoiminnan näkyvyys on kuitenkin ollut suurta ja useita alueen hankkeita on pidetty kansainvälisen Leader-toiminnan lippulaivahankkeina (vrt. esim. Nordic Baltic Award⁸).

Kansainvälisen hanketoiminnan toisessa päässä voidaan tehdä havaintoja niistä ryhmistä, jotka eivät ole käynnistäneet rekisteritietojen valossa ainoatakaan kansainvälistä hanketta. Näitä rekisteritietojen mukaisia ”nollaryhmiä” on esiselvitysten kohdalla 19 ja varsinaisten hankkeiden kohdalla 15 toimintaryhmää. Kokonaisuutena kv-hanketoiminta näyttää vähäisimmältä Etelä-Pohjanmaalla, missä alueen 4 toimintaryhmää ovat kylläkin toteuttaneet 10 pienehköä esiselvitystä, mutta varsinaisia TNC päätöksiä ilmenee rekisterissä vain yksi. Kokonaisuutena kv-toimintoihin sidottu julkinen rahoitus jää alle 200 000 euroon. Varsin pienimuotoista kv-hankeaktiivisuus on ollut ELY-keskusalueittain tarkasteltuna myös Varsinais-Suomessa (189 728 euroa) ja Etelä-Savossa (259 908 euroa).

2.5.2 SUURIMMAT JA PIENIMMÄT HANKKEET

Suurimpiin ja pienimpiin hankkeisiin kohdistuva tarkastelu antaa yhden näkökulman toimintaryhmien välisiin eroihin kansainvälisessä hanke-toiminnassa. Taulukossa 9 esitetään 12 suurimman hankkeen nimi, hakija, rahoittava toimintaryhmä ja rahoitustietoja. Hankkeille on lisätty yksinkertainen teemoittelu hankerekisteriin sisältyvän hankkuvauksen perusteella (vrt. luku 2.4) Taulukossa 9 on esitetty vastaavat tiedot 12 pienimmästä hankkeesta myönnetyn julkisen rahoituksen mukaan järjestettynä.

Suomen suurimmissa TNC-hankkeissa kiinnitytään hankekuvausten perusteella useimmin tavalla tai toisella matkailuun, esimerkiksi matkailun tuotekehitykseen ja reitistöihin. Hanketeemana eniten Manner-Suomen maaseudun kehittämisseljän toimenpidekokonaisuuksien ”taakse” jäävät kohderyhmälähtöiset nuorisohankkeet. Tässä tapauksessa 12 suurimman hankkeen joukossa oli kaksi selvää nuorisohanketta, Minun Tunturi-Lappini

(no 6) ja Learning by doing (no 10), jotka sijoittuivat rekisterissä toimenpideluokkaan 321: Elinkeinoelämän ja maaseutuväestön peruspalvelut.

Kansainvälisten hankkeiden niin sanottuja yhteisiä toimia (joint action) kuvataan rekisteriaineistossa niukasti. Siltä osin kun toimia on avattu, sisältöihin näyttää kuuluneen mm. vastavuoroista tapahtumiin osallistumista, opintomatkoja, yhteisiä seminaareja ja työpajoja sekä yhteisten julkaisujen tekemistä. Hankkeiden lähtökohtina tulee yleisesti esiin uusien ideoiden ja toimintamallien löytämiseen, oppimiseen ja kansainvälistymiseen itsessään liittyviä tarpeita ja tavoitteita.

Pienimpien hankkeiden teemat tai toimenpiteet eivät rekisteriluennan perusteella oleellisesti poikkea suurimpien hankkeiden vastaavista. Kohderyhmäksi nuorisoon otettavia hankkeita löytyi myös pienimmistä hankkeista useampia.

Suurimmista ja pienimmistä hankkeista rinnakkain tarkasteltuna voidaan nostaa lisäksi esille mm. seuraavat havainnot. Siinä missä 12 hanketta muodostaa lukumääräisesti vain kuusi prosenttia kaikista varsinaisista kansainvälisistä hankkeista, suurimpiin hankkeisiin sidottu 2,13 milj. euron julkinen rahoitus edustaa kaikesta vastaavasta julkisesta rahoituksesta lähes 30 %. 12 suurimman hankkeen julkisen rahoituksen keskiarvo on noin 178 000 euroa. Pienimpiin 12 hankkeeseen on sidottu yhteensä 172 000 euroa ja hankkeiden keskikoko on siten noin 14 000 euroa. Yksityistä rahoitusta suurimmat hankkeet ovat sitoneet vähäisesti. Seitsemän kaikista suurimmista 12 kansainvälisestä hankkeesta on käynnistetty kokonaan ilman yksityistä rahoitusta ja vastikkeetonta työtä on sidottu hankkeista vain yhteen. Sen sijaan pienimpien hankkeiden kohdalla yksityisen rahoituksen sitominen näyttää onnistuneen suhteellisesti paremmin niin rahallisen kuin vastikkeettoman työn muodossa: rahallisia sitoumuksia sisältyy kymmeneen ja vastikkeetonta työtä viiteen.

Koska hankkeet ovat sisällöllisesti hyvin erilaisia eikä niistä ole selkeitä indikaattoritietoja, ei ole mahdollista vertailla suurimpia ja pienimpiä hankkeita tuloksellisuuden suhteen. Kiinnostavana yksityiskohtana voidaan tuoda esiin, että niin suurimman kuin pienimmän 12 hankkeen listalle sijoittuu esimerkiksi kaksi Nordic-Baltic Leader Cooperation Awards (2013) -finalistia: pienimpiin kuuluvat, Aktiivisen Pohjois-Satakunnan Traditions on the Market Square ja Forest Trails ja suurimmista päästä löytyviin Outokairan alueen Mustanparran Saaristo ja Torniolaakso sekä Kyläkuultuuria tuntureitten maassa ry:n Minun Tunturi-Lappini -hankkeet. Kaikista Suomen kv-hankkeista pienin, 4 500 eu-

8 vrt. Nordic Baltic Awards –kilpailu 2013.
<http://maainfo.ee/index.php?id=17&rid=1528&page=3621&>

Taulukko 9. Suurimmat 12 kv-hanketta julkisen kokonaisrahoituksen mukaan (sidottu EU+valtio+ kunta) (Hanke2007, Mavi 5.12.2014 tilanne)

	Hankkeen nimi	Hakija (rahoittava toimintaryhmä)	Pääteema(t)	tpk	tm	Julk.yht. €	Yksit. yht.€	yht. €
1	PUUSTA PITKÄÄN - näkymiä kansan- taiteeseen ja arkielävyyteen	MAASEUDUN SIVISTYS- LIITTO RY (Vaara-Karja- lan Leader ry)	Kulttuuri, puutaide	323	YH	300 000	45 463	345 463
2	Innovative Village	JYVÄSKYLÄN AMMAT- TIKORKEAKOULU OY (Viisari ry)	Peruspalvelut, kyläpalvelut	321	YH	273 829	8 469	282 298
3	Oppia perinteistä - The Traditional Craft Skills Project	HAAPAVEDEN-SIIKA- LATVAN SEUDUN KUNTA (Keskipiste Leader ry)	Käsityöperin- ne, käsityö- yrittäjyys	312	EK	222 200	0	222 200
4	STAR -kehittämis- hanke	PERÄPOHJOLAN KEHITYS RY (Perä- pohjolan kehitys ry)	Matkailu, verkostot	313	EK	150 000	0	150 000
5	Mustaparran saaristo ja Tornionlaakso	LAPIN YLIOPISTO (Outokaira Tuottamhan)	Matkailu, tuotekehitys	313	EK	150 000	0	150 000
6	MINUN TUNTURI-LAPPI	KOLARIN KUNTA (Kyläkulttuuria tuntureitten maassa ry)	Nuoriso, nuorten leirit	321	YH	150 000	0	150 000
7	Unelmia ja uskallusta	OUTOKAIRA TUOTTAM- HAN RY (Outokaira Tuottamhan)	Käsityö ja luonnontuo- teet, ideavaihto	322	YH	149 998	5 602	155 600
8	International Theme Routes	POHJOISIMMAN LAPIN LEADER RY (Pohjoisim- man Lapin LEADER ry)	Kulttuuri- ja luontomatkailu, reitit	321	YH	149 994	0	149 994
9	Elämysten Päijänne-Päijänne Experiences	JUOTAVAN HYVÄ ETELÄ-PÄIJÄNNE RY (Päijänne-Leader ry)	Matkailu, retkeilyreitistöt	321	YH	149 054	0	149 054
10	Kansainvälinen nuoriso-hanke - Learning by doing	SUOMEN 4H-LIITTO RY (Pohjoisimman Lapin LEADER ry)	Nuoriso, yrittäjyys	321	YH	146 710	0	146 710
11	Yhteistyöllä lähelle ja kauas 2	SONKAJÄRVEN KUNTA (Ylä-Savon veturi)	Kylien kehittä- minen, tapah- tumat, toimija- vaihto	322	YH	146 430	16 270	162 700
12	Järvi Hoi	PÄIJÄT-HÄMEEN VESI- JÄRVISÄÄTIÖ (Etpähä ry)	Ympäristö, kalavedet	323	YH	145 995	4 005	150 000
	YHTEENSÄ					2 134 211	79 808	2 214 020

Taulukko 10. Pienimmät 12 kv-hanketta julkisen kokonaisrahoituksen mukaan (sidottu EU+ valtio + kunta) (Hanke2007, Mavi, 5.12.2014 tilanne)

	Hankkeen nimi	Hakija (rahoittava toimintaryhmä)	Pääteema(t)	tpk	tm	Julk.yht. €	Yksit. yht.€	YHT. €
1	Traditions on the market square	KARVIAN MATKAILU RY (Aktiivinen Pohjois- Satakunta)	Matkailu, perinteiden käyttö	321	YH	4 524	503	5 027
2	Huomiota humus- vesille	YLÄ-SATAKUNNAN YMPÄRISTÖYHDISTYS RY (Aktiivinen Pohjois- Satakunta)	Ympäristö, ympäristötaide	323	YH	5 707	1 427	7 134
3	Kansainvälisen markkinointiver- koston ja matkai- lumarkkinoinnin kehittäminen	KANGASALAN MATKAI- LURENGAS R.Y. (Kantri ry)	Matkailu, markkinointi- verkostot	313	EK	6 000	1 500	7 500

4	JOIN - Jobs inter- nationally	KESKISEN UUDENMAAN KEHITTÄMISYHDISTYS (EMO ry)	Nuoriso, maaseudun ammatit	321	EK	10 287	541	10 828
5	UNG FOLKMUSIKBRO	FINLANDS SVENSKA SPELMANSFÖRBUND RF (Aktion Österbätten)	Nuoriso, kansanmusiikki	331	EK	15 632	6 699	22 332
6	Network of densely-wooded regions in Europe, partneruus-hanke Forest Trails	METSÄNTUTKIMUSLAI- TOS (Aktiivinen Pohjois- Satakunta)	Metsien hyvin- vointikäyttö (Green Care)	323	YH	16 000	4 000	20 000
7	Vesikansan rat- sastajat - VEKA- RA ry	VESIKANSAN RAT- SASTAJAT-VEKARA RY (Päijänne-Leader)	Ratsastus, nuoriso	321	YH	17 384	2 206	19 589
8	Leader-effekt. Liten åtgärd - stor effekt	I SAMMA BÄT-SAMASSA VENEESSÄ RF RY (I samma bät)	Paikalliskehit- täminen,hanke- oppiminen	321	YH	17 920	7 680	25 600
9	Action and Inter- action	VIHDIN 4H-YHDISTYS RY (Ykkösakseli)	Paikallis- kehittäminen	321	YH	18 200	0	18 200
10	Kivestä ja puusta (Stics and Stones) investointi	JUANKOSKEN KAUPUN- KI (Kalakukko)	Investoin- ti - kuvaus puuttuu(?)	321	YH	19 257	19 257	38 514
11	Action and interaction	KEHU RY (EMO ry)	Paikallis- kehittäminen, oppiminen	322	YH	19 481	0	19 481
12	Sport Fishing Tourism	KOKEMÄEN KAUPUNKI (Karihuseutu ry)	Kalastus, kalas- tusmatkailu	321	YH	21 600	5 400	27 000
	YHTEENSÄ					171 992	49 213	221 205

ron julkisella kansallisella rahoituksella käynnistet-
ty Traditions on the Market Square, on poikkeuk-
sellinen siinä, että sen suomalainen osuus Karvialla
toteutettiin lähestulkoon kokonaan vapaaehtoistyö-
nä. Mittavaa vapaaehtoistyötä ei rahallisesti pienes-
sä hankkeessa pystytty käytännössä sisällyttämään
hankkeen viralliseen raportointiin, mutta siitä ker-
rotaan mm. The Nordic-Baltic Leader Cooperation
Awardsia 2013 koskevassa julkaisussa ja asiaa kos-
kevassa haastattelumateriaalissa.

2.5.3 KYSYMYS TUEN SIIRROSTA

Kansainvälisen hanketoiminnan alueellista jakau-
tumista analysoidessa saatiin selville, että Maaseu-
tuviraston hankerekisteriin tallennetut tiedot esisel-
vityksistä ja TNC-hankkeista eivät sellaisenaan käy
toimintaryhmien kansainvälisen toiminnan mittari-
ksi kuin suuntaa antavassa mielessä. Rekisteriin
tallentuvat tiedot ELY-keskuksittain ja toiminta-
ryhmittäin tehdyistä toimenpiteen 421 hankepäät-
öksistä. Tallennukset rekisteriin ilmentävät hank-
keen päähakijan, mutta rekisteristä ei saa selville
mahdollisia osatoteuttajia. Käytännössä on varsin
tavallista, että toimenpiteen 421 hankkeissa on mu-
kana myös toisia suomalaisia toimintaryhmiä osa-
toteuttajina. Osatoteuttajat osallistuvat hankkeen

rahoitukseen niin sanotun tuensiirtomenettelyn
kautta. Tuensiirto tapahtuu toimintaryhmän valta-
kirjalla tukea siirtävälle ELY-keskukselle. Hankere-
kisterissä ei kuitenkaan ole seurantapaikkaa tukien
siirron raportoinnille, vaan tiedot kunkin yhteiseen
hankkeeseen osallistuvan toimintaryhmän rahoit-
uskehuksesta myönnettyistä tukien siirroista jäävät
viime kädessä vain toimintaryhmien omaan seu-
rantaan. Toimintaryhmä ja ELY-keskus vertaavat
tietojaan keskenään.

Toimintaryhmät saattavat kertoa kansainvälisten
hankkeiden osatoteutuksesta ja siihen liittyvistä
tukien siirroista vuosiraporteissaan, mutta näin ei
aina ole. Tällä kohdalla, kuten yleensäkin, vuosira-
portoinnin tarkkuus huomattiin hyvin vaihtelevaksi.

Tuensiirtotilannetta havainnollistaa Viisari ry:n
ja Jyväsräihi ry:n tapauksen avaaminen Innovative
Village -hankkeessa. Hankkeen 273 829 euron
julkisen kokonaisrahoitus koostui puoliksi Viisari
ry:n (Lead partner) ja Jyväsräihi ry:n (kansallinen
partneri) rahoituskehyksistä sidotuista rahoituk-
sesta. Kansainväliset partnerit tulivat hankkeeseen
Skotlannista ja Virosta omilla budjeteillaan. Jyväsräihi ry oli tehnyt hallituskäsittelynsä jälkeen
Keski-Suomen ELY-keskukselle valtakirjan 136 914
euron tuen siirtämiseksi omasta kehuksestään Vi-

sari ry:lle. Koko julkinen rahoitusosuus myönnettiin Viisarin kautta ja hanke näkyy hankerekisterissä Viisari ry:n kohdalla. Rahoitustilastossa hanke erottuu yhtenä suurimmista, tässä tapauksessa 273 829 euron, TNC-hankkeena. Päähakija vastaa hankkeen toteutuksesta, seurannasta, raportoinnista ja maksuhakemusten laadinnasta. Hanke2007-rekisteristä tietoja haettaessa sekä rahoitus että indikaattoritiedot liittyvät päähakijaan. Näin ollen käytäntö johtaa esimerkiksi Viisari ry:n kohdalla TNC-toiminnan yliportointiin ja Jyväskylä ry:n kohdalla aliraportointiin. Näyttäähän tilanne Jyväskylä ry:n kohdalla päältä katsottuna siltä, ettei ryhmällä olisi sidottu kehyksestään pienintäkään panosta kansainväliseen yhteistyöhön. Vastaavia tapauksia löytyy useita. Tässä selvityksessä tilannetta pyrittiin tarkentamaan niin, että niihin toimintaryhmiin, joilla ei ilmennyt hankerekisterissä ensimmäistäkään TNC-hanketta kohdennettiin tarkempi vuosiraporttien sisällönanalyysi (ks. luku 2.5.5).

Viisari ry:n kohdalla tukea on siirtynyt myös toiseen suuntaan: Suurin suomalainen TNC-hanke ohjelmakaudella 2007–2013 oli Vaara-Karjalan Leader ry:n ja Viisari ry:n yhdessä rahoittama ja Maaseudun Sivistyслиiton hallinnoima Puusta Pitkään -hanke. Vaara-Karjalan Leader ry toimi hankkeen päähakijana ja Viisari ry osallistui hankkeeseen tukea siirtämällä. Yhteinen budjetti oli 300 000 euroa. Viisarin tekemä tuen siirto oli toimintaryhmän omassa seurannassa ja löytyi tässä tapauksessa raportoituna myös ryhmän vuosiraporteista. Myös tätä tilannetta vastaavia tapauksia on useita: toimintaryhmät sekä siirtävät että ottavat vastaan tukea. Tukien siirtojen tuomista oikaisutarpeista hankerekisterin antamaan kuvaan nähden ei käytännössä kenelläkään ole ollut kokonaiskäsitystä. Tässä selvityksessä asiasta pyrittiin osaltaan saamaan lisätietoa siten, että toimintaryhmille suunnattuun kyselyyn liitettiin myös tuensiirtopäätöksiä koskeva kysymys.

Yksi kansainväliseen yhteistyöhön liittyvä oma kysymyksensä on vielä muu kuin virallisten TNC-hankkeiden (tai esiselvitysten) kautta toteutuva kansainvälinen toiminta. Vaikka selvityksen päähuomio on tehtävämäärittelyn mukaisesti varsinaisissa TNC-hankkeissa, kysymystä muusta kansainvälisestä toiminasta sivutaan vielä raportin myöhemmissä kohdissa.

2.5.4 MIKÄ SELITTÄÄ RYHMIEN VÄLISIÄ EROJA KANSAINVÄLISESSÄ HANKETOIMINNASSA?

Kansainvälisen hanketoiminnan aktiivisuudessa havaittuja eroja lähestyttiin sekä haastattelujen, dokumenttianalyysin että toiminnanjohtajille suunnatun kyselyn kautta. Tässä luvussa raportoidaan haastattelujen ja dokumenttianalyysin keinoin saadut tulokset. Asiaa koskevissa haastatteluisissa aktiivisuuseroista saatiin mm. seuraavia tulkintoja.

Toimintaryhmien kansainvälinen hanketoiminta on Suomessa voimakkaasti henkilöitynyt. Noin kolmanneksestä kaikista TNC-hankkeista Suomessa vastaa kaksi erityisen aktiivista kv-koordinaattoria, joiden osaaminen on innoittanut kansainvälistä hanketoimintaa myös heidän omien toimintaryhmiensä ulkopuolelle. Kv-koordinaattoreiden ohella muutamissa toimintaryhmissä toiminnanjohtajat henkilökohtaisesti toimivat kansainvälisen verkostoitumisen ja hanketoiminnan dynamoina. Osamisen voimakas henkilöytyminen ja keskittyminen jakaa TNC-hanketoiminnan epätasaisesti ja tekee siitä tietyssä mielessä haavoittuvaa. Joillakin alueilla kansainvälinen aktiivisuus näyttää jo hiipumisen merkkejä, kun kv-aktivaattori on lopettanut työnsä. Yleisesti ottaen toimintaryhmien kv-aktivaattoreiden tai vastaavien resurssihenkilöiden rekrytoiminen on ollut melko sattumanvaraista. Työ on ollut hyvin epävarmaa johtuen kv-aktivointihankkeiden lyhyestä kestästä, mikä on lisännyt henkilöstön vaihtuvuutta. Juuri tätä selvitystä tehtäessä keväällä 2015 kv-koordinaattoreiden tai vastaavien resurssihenkilöiden määrä on rahoituskauden hitaan käynnistymisen johdosta minimissään.

On esitetty, että eroja osaltaan selittää se, etteivät toimintaryhmät kaikkialla Suomessa anna kansainväliselle hanketoiminnalle samanlaista arvoa paikallisiin toimenpiteisiin nähden. Kansainvälisten hankkeiden vastustaminen perustuu silloin ajatukseen, että Leader-toiminnan tarkoitus on kehittää paikallisesti ja kansainvälinen toiminta suuntaisi panokset alueen ulkopuolelle⁹. Joissakin tapauksissa on toteutettu esiselvityksiä, mutta halitukset eivät ole ehkä pitäneet jatkopainostusta tarkoituksenmukaisena. Useimmin esiselvitys lienee kuitenkin päättynyt siihen, ettei suunniteltu kansainvälinen kumppani ole saanut omaa hankettaan läpi rahoitusprosesseissa, jotka vaihtelevat maittain suuresti. Monilla alueilla Leader-ryhmien strategiat ovat huomattavasti rajaavampia kuin Suomessa. Tämä merkitsee sitä, että tietyn painopisteen puuttuessa toivotun yhteistyömaan tai alueen Lea-

9 Arpala, Eeva 2013. Etelä-Pohjanmaan Leader -ryhmien kansainvälinen toiminta 2007-2013.

der-strategiasta, ei kansainväliseen hankkeeseen onnistuta välttämättä saamaan kumppanitoimintaryhmän rahoitusta. Tietämys eri maiden käytännöistä ei siirry nopeasti uudelle toimijalle, mikä joutaa jälleen kysymykseen erikoistuneen osaamisen tarpeesta.

2.5.5 DOKUMENTTIANALYYSIÄ TNC-HANKKEITA TOTEUTTAMATTOMISTA TOIMINTARYHMISTÄ

Ohjelmakaudella 2007–2013 oli kaiken kaikkiaan 15 toimintaryhmää, joiden alueella ei hankerekisterin tietojen mukaan toteutettu ensimmäistään kansainvälistä hanketta. Asiaa tarkemmin selvitellessä on kuitenkin ilmennyt, että osa ”nollaryhmäläisistä” on osallistunut kansainvälisiin hankkeisiin tuensierojen kautta. Eli vaikka itse hallinnoitua kansainvälisiä hankkeita ei ole ollut, on otettu osaa toisien toimintaryhmien hallinnoimiin hankkeisiin.

Käytännössä lähes kaikissa ilman kansainvälisiä hankkeita jääneissä toimintaryhmissä oli ollut myös muunlaista kansainvälistä toimintaa. Usein on myös käynyt niin, että kansainvälisiä hankkeita on aktiivisesti pyritty toteuttamaan, mutta siinä ei ole syystä tai toisesta onnistuttu. Oli erittäin harvinaista, ettei toimintaryhmien vuosiraporttitasolta (2013 ja 2014) löytynyt minkäänlaisia viitteitä kansainvälisestä toiminnasta. Näissäkin tapauksissa on mahdollista, että kansainvälistä toimintaa on jossakin muodossa ollut, mutta raportoinnissa on pitäyditty paikallisen hanketoiminnan luetteloinnissa.

Ilman kansainvälistä hanketoimintaa Mavin rekisterissä jääneet toimintaryhmät voidaan jakaa viiteen ryhmään. Ensimmäisen ryhmän muodostavat ne toimintaryhmät, joilla on ollut omaa kansainvälistä hanketoimintaa, mutta se ei ole kirjautunut Mavin järjestelmään esimerkiksi siitä syystä, että se on rahoitettu muulla kuin Leader-rahoituksella, kuten vaikkapa Leonardo tai Gruntvig-ohjelmien kautta. Tällaisia ryhmiä edusti Länsi-Saimaan kehittämissyhdystys.

Toisen ryhmän muodostavat ne toimintaryhmät, joilla on ollut yhteistä kansainvälistä hanketoimintaa toisten toimintaryhmien kanssa, mutta jotka eivät ole itse vetäneet hankkeita. Esimerkiksi Pohjois-Kymen kasvu on toiminut osarahoittajana kahdessa virolaisten toimintaryhmien hallinnoimassa kv-hankkeessa. Toinen vastaavasti toiminut ryhmä oli Jyväsräihi ry.

Kolmannen ryhmän muodostavat ne toimintaryhmät, jotka ovat vuosikertomuksissaan tuoneet esille kansainvälistymisen painopisteenä, sekä pyrkineet luomaan kansainvälisiä hankkeita, mutta jotka syystä tai toisesta ovat epäonnistuneet. Epä-

onnistumisen syytä pohdittiin osassa ryhmiä yksityiskohtaisesti. Esimerkiksi Aisapari ry:n toimesta on tehty analyysi kansainvälisen hanketoiminnan pullonkauloista ja kompastuskivistä Etelä-Pohjanmaan neljän toimintaryhmän alueella¹⁰. Epäonnistumisen aiheuttajiksi vuosiraporteissa ja emt. raportissa mainitaan esimerkiksi sopivien ulkomaisten yhteistyökumppaneiden löytämisen vaikeus, yhteistyökumppaneiden rahoitusongelmat (Liiveri ry) tai oman alueen asukkaiden vähäinen kiinnostus kansainvälistä hanketoimintaa kohtaan (Suupohjan kehittämissyhdystys). Näissä ryhmissä on usein myös muuta aktiivista kv-toimintaa, kuten yhteydenpitoa eri maiden toimijoihin tai kylien kansainvälistämistoimenpiteitä. Näiden ryhmien piirissä on voitu toteuttaa myös erityisiä kansainvälistymistä tukevia hankkeita tai hyödynnetty maahanmuuttajia kotikansainvälistymisessä. Tähän luokitukseseen sopivia toimintaryhmiä löytyi 4 kappaletta. Näihin ryhmiin kuuluivat: Liiveri ry, Suupohjan kehittämissyhdystys ry, Aisapari ry ja YHYRES-kehittämissyhdystys ry.

Neljännän ryhmän voidaan nähdä muodostuvan niistä toimintaryhmistä, joiden vuosiraporteissa kansainvälisiä hankkeita ei mainita erityisenä painopisteenä, mutta kansainvälistyminen voidaan sinänsä tuoda esille tavoittelemisen arvoisena asiana. Näiden ryhmien parissa on myös usein toteutettu muita kansainvälistymistoimenpiteitä kuin varsinaisia hankkeita. Tällaisia toimenpiteitä olivat esimerkiksi: pk-yritysten kansainvälistymisen tukeminen tai aktiivinen osallistuminen erilaisten kansainvälisten verkostojen toimintaan. Tämän luokituksen mukaisista toimintaryhmistä on myös saatettu osallistua toisten toimintaryhmien vetämiin kansainvälistymishankkeisiin. Tähän luokituksen kuuluvia toimintaryhmiä oli yhteensä 4 kappaletta. Ryhmään kuuluivat: Maaseutukehitys ry, Varsin Hyvä ry, Vesuri ryhmä ry ja Nouseva rannikkoseutu (NORSU) ry.

Viidennen ryhmän muodostavat ne toimintaryhmät, joiden piirissä kansainvälisyyttä tai kansainvälistä hanketoimintaa ei ole vuosiraporteissa noteerattu juuri millään tavalla, mahdollisia yksittäisiä huomioita lukuun ottamatta. Vaikuttaisi siltä, että näiden ryhmien kohdalla kyse on strategisesti valinnasta, eli siitä, että voimavarat on päätetty suunnata joihinkin muihin maaseudun kehittämisen painopisteisiin, kuten pk-yritysten tukemiseen tai paikallisiin yhteisöllisiin kehittämishankkeisiin. Tällaisia toimintaryhmiä oli 4 kappaletta. Ryhmään kuuluivat: Linnaseutu ry, Pomoottori ry, Piällysmies ry ja Jomma ry.

¹⁰ Arpala, Eeva 2013. Etelä-Pohjanmaan Leader-ryhmien kansainvälinen toiminta 2007-2013.

2.6 KANSAINVÄLISET KUMPPANIT

Kansainvälisen yhteistyön ytimessä ovat kansainväliset kumppanit. Lähtökohtaisesti kumppaneilla tarkoitetaan toimintaryhmiä, jotka toimivat sopimusosapuolina ja saavat rahoitusta toisesta EU:n alueella rahoitetusta maaseudun kehittämissohjelmasta Leader-toimintalinjalta. Useimmissa Euroopan maissa on tapana, että Leader-ryhmät toimivat pääsopimuskumppaneina.

Hankerekisteri ei tuota tietoa sopimuskumppaneista tai niitä vastaavista kumppanimaista. Hankerekisterin hankekuvauksissakaan ei yleensä luetella kansainvälisiä kumppaneita edes kumppanimaiden tasolla. Hankekuvaukset ovat vapaamuotoisia ja kuvauksen laatijat eivät kenties ole pitäneet yhteistyökumppaneiden luettelemista hanketiivistelmän avaintietona.

Tietoa kansainvälisistä kumppaneista maiden tasolla tarkasteltuna voidaan kuitenkin hakea tietojenvaihtolomakkeilta, joilla maa- ja metsätalousministeriö toimittaa tiedot valtioiden välisistä TNC-hankkeista EU-komissiolle. Lomakkeista tehdyn koonnin mukaan suomalaisten toimintaryhmien yhteydessä mainitaan kaudella 2007–2013 kumppanimaita yhteensä 122 kertaa. Taulukkoon 11 on koottu eri maiden maininta yhteistyökumppanina.

Taulukko 11. Eri maat yhteistyökumppanina (SFC-lomakkeet, MMM 01/2015)

Viro	24	Tanska	2
Ruotsi	19	Latvia	2
Ranska	15	Puola	2
Italia	8	Portugali	2
Iso-Britannia	8	Slovakia	2
Saksa	7	Belgia	1
Tsekki	5	Kypros	1
Luxemburg	5	Norja	1
Itävalta	4	Romania	1
Unkari	4	Venäjä	1
Irlanti	3	Espanja	1
Liettua	3		

Kun huomioon otetaan valtioiden esiintyminen kumppanuuksissa, tavallisin kumppanuus on kahdenvälinen yhdistelmä Suomi-Viro. Peräti 24 hanketta käsittää ainakin yhtenä yhteistyökumppanina Viron. Toiseksi eniten kumppanuuksissa on esiintynyt Ruotsi (19 kertaa) ja kolmanneksi eniten Ranska (15 kertaa). Enimmillään kumppanitahoja valtioiden tasolla laskettuna sisältyi TNC-hankkeeseen

seitsemän. Tällainen hanke oli esimerkiksi Oulujärvi-Leaderin SFC-lomakkeella raportoidussa Bees and Biodiversity -hankkeessa. Hanke on ranskalaisen toimintaryhmän Pays Voironnaisin koordinoima ja siihen osallistui Suomen lisäksi kumppaneita Tanskasta, Slovakiasta, Belgiasta, Ranskasta ja Iso-Britanniasta. Kokonaisuutena kuitenkin yli kolme maata käsittävät kumppanuudet alkavat olla harvinaisia.

Suomen toimintaryhmät ovat antaneet yhteensä 77 SFC-tietojenvaihtolomaketta. Aivan kaikista hyväksytyistä TNC-hankkeista ei siten ole lomaketta jätetty, tai se ei ole muusta syystä päätynyt rekisteriin. Saattaisi myös luulla, että SFC-lomakkeet kerätään mahdollisten päällekkäisyyksien välttämiseksi ainoastaan Lead-partnerina toimineen valtion suunnalta. Komission kv-ohje esittää kuitenkin keräämään lomakkeen kaikista valtioiden välisistä hankkeista, joille se on antanut alustavan hyväksynnän. Näin ollen osa Suomen jättämistä SFC-lomakkeista viittaakin hankkeisiin, joiden pääpartneri ei ole suomalainen toimintaryhmä. Jo edellä mainitun Oulujärven hankkeen lisäksi esimerkiksi Minun Tunturi-Lappi (Kyläkuultuuria tuntureitten maassa) tai Elämysten Päijänne (Päijänne Leader) ovat esimerkkejä SFC-raportoiduista hankkeista, joissa pääpartneri on ollut muualta: ensimmäisessä tapauksessa Italiasta ja toisessa tapauksessa Walesista. Kokonaisuutena katsoen voidaan kuitenkin todeta, että suomalaiset toimintaryhmät näyttävät pääpartnerina selvästi useammin kuin osallistuvat hankkeisiin muun partnerin asemassa.

2.7 SUOMALAISTEN TOIMINTARYHMIEN KANSAINVÄLINEN AKTIIVISUUS VERRATTUNA MUIHIN EU-MAIHIN

European Network for Rural Development (ENRD) on koonnut katsauksen “The State-of-play of the Implementation of Rural Development Programme Measure 421 in the EU-27”¹¹ perustuen käytössään olevaan tietoon toimintaryhmien kansainvälisestä toiminnasta eri jäsenvaltioissa. Vaikka katsaus ei ole kovin tarkka eikä yhteismitallinen edellä esitettyjen Suomea koskevien määrällisten tietojen kanssa, se sisältää suuntaa antavaa informaatiota Suomen vertautumisesta muihin EU-maihin kansainvälisen toiminnan alueella. Tässä luvussa esitetyt tiedot perustuvat tähän lähteeseen.

¹¹ European Network for Rural Development (ENRD) (2014).

Katsauksen mukaan Euroopan unionin jäsenmaiden kansainvälisen Leader-hanketoiminnan aktiivisuudessa on merkittäviä eroja. Toisista maista raportoidaan runsaasti TNC-hankkeita, kun taas toisista niitä ei merkittävässä määrin tule. Suomi kuuluu EU:n 6 aktiivisimman kansainvälistä Leader-hankkeita toteuttaneen maan joukkoon ja itse asiassa suomalaiset Leader-toimintaryhmät ovat ottaneet TNC-hankkeiden vetovastuun (”Lead partner”) kaikista useimmin unkarilaisten kollegoidensa kanssa (tietolähteen mukaan 68 hanketta). Kolmanneksi eniten hankkeita ovat vetäneet ranskalaiset (48) ja sitten slovakit (37) ja tsekit (33). Toisaalta Euroopan unionin alueelta löytyy myös jäsenmaita, jotka eivät ole ottaneet kertaakaan hankkeissa vetovastuuta, tällaisia ovat esimerkiksi Kypros, Portugal ja Romania.

Suomalaisten Leader-hanketoimijoiden aktiivisuustaso on erittäin korkea, kun ajatellaan suomalaisten toimintaryhmien määrää. Ohjelmakaudella 2007–2013 oli 55 toimintaryhmää, kun niitä esimerkiksi Unkarissa oli 96 kappaletta ja kolmanneksi tullessa Ranskassa 221. Hankkeiden sekä toimintaryhmien määrän suhteutus osoittaa, että Suomessa on jokaista toimintaryhmää kohden koordinoitu 1,2 kansainvälistä hanketta, kun esimerkiksi Unkarissa vastaava suhdeluku on 0,7 ja Ranskassa 0,22 hanketta ryhmää kohden. Sen lisäksi, että suomalaiset toimintaryhmät ovat aktiivisimpia vetämään TNC-hankkeita, ne ovat myös erittäin aktiivisia osallistumaan niihin hankekumppaneina eli niin sanottuina partnereina. Toimintaryhmämme olivat viime ohjelmakaudella ottaneet osaa raportin tietojen mukaan 156 hankkeeseen partnereina. Suomen edelle aktiivisuudessa menivät vain Unkari (170) ja Italia (165). Sen sijaan esimerkiksi EU:n suurimman jäsenmaan Saksan toimintaryhmät olivat mukana partnereina vain 110 hankkeessa. Kun suhteutetaan niiden hankkeiden määrä, johon suomalaiset ovat osallistuneet partnereina sekä suomalaisten toimintaryhmien määrä, on suomalaisten kansainvälinen aktiivisuus tässäkin huippuluokkaa. Keskimäärin toimintaryhmämme olivat osallistuneet 2,7 kansainväliseen hankkeeseen, kun taas esimerkiksi Unkarin toimintaryhmät olivat ottaneet osaa 1,8 kansainväliseen hankkeeseen.

Euroopan maaseutuverkoston dokumentista ei löydy vastauksia siihen, miksi Euroopan mitataavassa niin pieni maa kuin Suomi on nousut kansainvälisessä aktiivisuudessaan näin ylös. Voidaan esimerkiksi olettaa, että Suomen ja sen kanssa aktiivisena näyttäytyvän Unkarin kaltaisilla pienillä mailla on enemmän tarvetta tehdä kansainvälistä yhteistyötä kuin suuremmilla jäsenmailla,

jotka voivat oman maansa puitteissakin löytää helpommin lähestyttävistä ja kuitenkin paikalliseen kehittämiseen uudenlaisia näkökulmia tarjoavia yhteistyökumppaneita. Suuria kieliryhmiä edustavien maiden toimintaryhmille on lähtökohtaisesti helpompaa löytää yhteistyökumppaneita, joiden kanssa kommunikoida omalla äidinkielellä myös rajojensa ulkopuolella. Sen sijaan suomalaisilla ja unkarilaisilla ei samaa kieltä puhuvia hankekumppaneita ole juuri löydettävissä. Suomalaisten toimintaryhmien havaittiin kuitenkin jo luvussa 2.6 luoneen eniten kansainvälisiä kumppanuuksia viime kaudella Viroon ja verraten paljon myös Pohjoismaihin, missä parhaimmillaan onnistutaan toteuttamaan yhteistyötä jopa kotimaisilla kielillä. Myös kulttuurierot ovat koko Eurooppaa ajatellen pienimmästä päästä.

2.8 KANSAINVÄLINEN HANKE- TOIMINTA 2007–2013 VERRATTUNA LEADER+ -OHJELMAAN 2000–2006

Tässä luvussa tehdään kansainvälisten Leader-hankkeiden määrällisen kehityksen tarkastelua ELY-keskusalueittain ja toimintaryhmittäin. Vertailussa ovat vain varsinaiset TNC-hankeet.

Kansainvälinen hanketoiminta on lisääntynyt ohjelmakausien 2000–2006 ja 2007–2013 välillä hankkeiden lukumäärällä ja niihin saadun rahoituksen määrällä mitattuna. Siinä missä ohjelmakaudella 2000–2006 toteutettiin 75 kansainvälistä hanketta, niin viime kaudella niitä kertyi 94 kappaletta. Kasvua TNC-hankkeissa oli siis 19 hankkeen verran. Toisaalta jos syntynyt kasvu suhteutetaan ohjelmakausilla toimineiden toimintaryhmien määrään, havaitaan että kansainvälinen hanketoiminta on toimintaryhmätasolla supistunut. Ohjelmakaudella 2000–2006 toimi 25 Leader+-toimintaryhmää, kun toimintaryhmiä kaudella 2007–2013 oli 55. Tämä tarkoitti sitä, että kun aiemmalla ohjelmakaudella kansainvälisiä hankkeita saatiin laskennallisesti keskimäärin 3 jokaista toimintaryhmää kohden, niin jälkimmäisellä niitä saatiin vain 1,7 toimintaryhmää kohden. Toimintaryhmätasolla kansainvälinen hankeaktiivisuus siis miltei puolittui. Toisaalta vaikka hankkeita oli toimintaryhmiä kohden vähemmän, niin ne olivat kooltaan selvästi suurempia. Ohjelmakaudella 2000–2006 hankkeiden yhteenlaskettu arvo oli 3,2 miljoonaa euroa, kun se kaudella 2007–2013 oli hiukan yli 8 miljoonaa. Tämä tarkoitti hanketoiminnan rahallisen

arvon nousua 2,5-kertaiseksi ohjelmakausien välillä. Se tarkoitti myös hankkeiden keskimääräisen koon kasvua. Kaudella 2000–2006 kansainväliset hankkeet olivat kokonaisrahoitukseltaan keskimäärin noin 43 000 euron suuruisia. Viime kaudella toteutettujen hankkeiden keskikoko oli vastaavasti reilut 85 000 euroa (yksityinen rahoitusosuus mukaan lukien). Toteutetut hankkeet olivat siis keskimäärin lähes kaksi kertaa suurempia kuin kaudella 2000–2006.

Ohjelmakaudella 2007–2013 kaikkien ELY-keskusten alueella toteutettiin kansainvälisiä Leader-hankkeita. Tätä voidaan pitää parannuksena aiempaan ohjelmauteen verrattuna, jolloin kahden ELY:n alueella jäätin kokonaan ilman kansainvälisiä hankkeita. Kansainvälisen hanketoiminnan kasvu ei kuitenkaan jakautunut tasaisesti ELY-keskusten välillä vaan osalla alueista toiminta jäi viime ohjelmakaudella huomattavasti aiempaa vaatimattomammaksi. Eniten hankkeiden määrä kasvoi Satakunnan (10), Lapin (8), Hämeen (7) ja Pohjois-Savon (7) maakunnissa. Kaiken kaikkiaan hankkeiden määrä kasvoi yhdeksän ELY-keskuksen alueella. Kaakkois-Suomen ELY-keskuksen alueella hankkeiden määrä pysyi ennallaan, joskin hankkeet olivat euromäärässä mitattuna suurempia.

Hankkeiden määrä väheni viiden ELY-keskuksen alueella¹². Suurin pudotus kansainvälisten hankkeiden määrässä tapahtui Pohjois-Pohjanmaan (-13), Varsinais-Suomen (-6) ja Keski-Suomen ELY-keskusten alueilla (-5). Nämä pudotukset olivat myös suhteessa suurina. Hankkeiden määrät edelliseen ohjelmakauteen verrattuna tippuivat selvästi alle puoleen, Kainuun ELY-keskusta lukuun ottamatta, jossa myös hanketoimintaan saatu rahoitus lisääntyi, vaikka hankkeiden määrä väheni. Ei ehkä liene liioiteltua väittää, että osassa ELY-keskuksia kansainvälisten Leader-hankkeiden määrä suorastaan romahti viime ohjelmakaudella. (Taulukko 12)

Hankkeiden kokonaismäärää tarkasteltaessa voidaan havaita, että laaja-alaisinta kansainvälinen hanketoiminta on ollut ohjelmakaudella 2007–2013 Satakunnan ELY-keskuksen alueella, sillä siellä tehtiin päätös peräti 23:sta kansainvälisestä hankkeesta¹³. Toiseksi aktiivisimmiksi alueiksi nousivat Lappi ja Pohjois-Savo, joiden molempien alueella toteutettiin 10 kansainvälistä hanketta.

Toimintaryhmätason tarkastelussa ilmeni, että ne 25 toimintaryhmää, jotka olivat osallistuneet molemmille ohjelmakausille, eivät enää uudella ohjelmakaudella kyenneet luomaan yhtä paljon kansainvälisiä hankkeita kuin aiemmin. Näistä

12 31.9.2010 saakka TE-keskusten maaseutuosastot.

13 Luvuissa ei ole mukana tietoja tukien siirroista.

Taulukko 12. Kansainvälisten Leader-hankkeiden määrän ja rahoituksen kehittyminen ELY-keskuksittain ohjelmakausien 2000–2006 ja 2007–2013 välillä.

ELY-KESKUS	Määrä 00-06	Määrä 07-13	Muutos	muutos €
Satakunnan ELY-keskus	13	23	10	485219
Lapin ELY-keskus	2	10	8	1180177
Hämeen ELY-keskus	0	7	7	480998
Pohjois-Savon ELY-keskus	3	10	7	825953
Pirkanmaan ELY-keskus	0	5	5	372245
Pohjanmaan ELY-keskus	3	7	4	318234
Uudenmaan ELY-keskus	2	5	3	392967
Pohjois-Karjalan ELY-keskus	1	4	3	586009
Etelä-Savon ELY-keskus	1	3	2	278773
Kaakkois-Suomen ELY-keskus	5	5	0	266391
Etelä-Pohjanmaan ELY-keskus	4	1	-3	-169500
Kainuun ELY-keskus	8	5	-3	182681
Keski-Suomen ELY-keskus	6	1	-5	-101023
Varsinais-Suomen ELY-keskus	9	3	-6	-79021
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus	18	5	-13	-222493
YHTEENSÄ	75	94	19	4797610

toimintaryhmistä vain kahdeksan (32 %) kykeni nostamaan kansainvälisten hankkeiden määrää. Seitsemän ryhmän osalta (28 %) hankkeiden määrä säilyi ennallaan, mihin lukuun sisältyi kaksi ilman kansainvälisiä hankkeita molemmilla ohjelmakausilla jäänyttä toimintaryhmää eli Pomoottori ry sekä Aisapari ry. Laskua kansainvälisten hankkeiden määrässä tapahtui peräti kymmenessä ryhmässä (40 %). Kaiken kaikkiaan kansainvälisten hankkeiden määrä molempiin ohjelmakausiin osallistuneissa toimintaryhmissä väheni 21:llä. Toisaalta hankemäärän väheneminen tai pysyminen ennallaan ei tarkoittanut hanketoiminnan euromääräistä pienenemistä, vaan keskimäärin toteutettiin aiempaa suurempia hankkeita, sillä niiden euro-

määräinen arvo nousi liki 1,1 miljoonaa euroa. Toiminta muuttui siis ohjelmakausien välillä entistä suurempien, pidempien ja sitä myötä mahdollisesti vaikuttavampien hankkeiden suuntaan. Kehitystä voidaan kuitenkin pitää epätydyttävänä siinä suhteessa, että hankkeiden määrä väheni. (Taulukko 13) Toisaalta molempiin ohjelmakausiin osallistuneet toimintaryhmät kykenivät luomaan enemmän kansainvälisiä hankkeita, kuin pelkästään ohjelmakautteen 2007–2013 osallistuneet. Siinä missä 25 ”vanhaa” toimintaryhmää loi 54 hanketta (2,1/toimintaryhmä), 30 uutta toimintaryhmää sai luotua 40 hanketta (1,33/toimintaryhmä) (Taulukko 13; Taulukko 14). Vanhoissa toimintaryhmissä tilanne ohjelmakausien välillä muuttui myös siinä

Taulukko 13. Kansainvälisten Leader-hankkeiden määrän muutos ohjelmakausien 2000–2006 ja 2007–2013 välillä niissä toimintaryhmissä, jotka ovat osallistuneet molempiin ohjelmakausiin niiden alusta alkaen

Toimintaryhmän nimi	Määrä 00–06	Määrä 07–13	Muutos	Muutos €
Karhuseutu ry	5	8	3	217450
Päijänne-Leader ry	0	3	3	255111
Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry	8	10	2	-62485
Kehittämisyhdistys Kalakukko ry	3	5	2	232186
Joensuun Seudun LEADER-yhdistys ry	0	2	2	167424
Elävä Kainuu LEADER ry (Kainuun naisrytityttöjen LEADER)	2	4	2	209851
Kantri ry	0	1	1	7500
Vaara-Karjalan LEADER ry	0	1	1	345463
Pomoottori ry	0	0	0	0
Kehittämisyhdistys Sepra ry	4	4	0	166491
Etelä-Karjalan Kärki-LEADER ry	1	1	0	99900
Rajupusu Leader ry	1	1	0	45912
Maaseudun kehittämissyhd. Keski-Karjalan Jetina ry	1	1	0	73123
AISAPARI-Härmänmaan ja Järviseudun keh.yhdistys ry	0	0	0	0
Peräpohjolan kehitys ry	2	2	0	88627
Pomoväst rf	2	1	-1	-7233
Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit ry	4	2	-2	23451
Pirityiset ry	3	1	-2	-77700
Nouseva rannikkoseutu ry	2	0	-2	-33265
I Samma Bät - Samassa veneessä rf ry	5	1	-4	-102472
Suupohjan Kehittämissyhdistys ry	4	0	-4	-209500
Keskipiste-Leader ry (NHS Leader)	5	1	-4	-84087
Maaseudun kehittämissyhdistys Viisari ry	6	1	-5	-101023
Oulujärvi LEADER ry	6	1	-5	-27170
Rieska-LEADER ry	11	3	-8	-141485
YHTEENSÄ	75	54	-21	1086068

mielessä paremmaksi, että kun ohjelmakaudella 2000–2006 toimintaryhmistä jäi vielä kuusi (24 %) kokonaan ilman kansainvälisiä hankkeita, ohjelmakaudella 2007–2013 tällaisia ryhmiä oli enää neljä (16 %). Ryhmissä oli siten ilmeisesti tapahtunut kansainväliseen hanketoimintaan asteittain oppimista. Vanhojen toimintaryhmien parissa kansainvälinen hankeosaaminen oli sangen keskittynyttä:

yli puolet hankkeista (28 kappaletta) syntyi viiden toimintaryhmän toimesta viime ohjelmakaudella. Aiemmalla ohjelmakaudella kuusi toimintaryhmää oli luonut yli puolet hankkeista (41 kappaletta). (Taulukko 13)

Kun molempiin ohjelmakausiin osallistuneiden toimintaryhmien kansainvälisten hankkeiden määrä supistui, niin ohjelmakauden 2007–2013 kasvu

Taulukko 14. Kansainvälisten Leader-hankkeiden määrän kehittyminen ohjelmakaudella 2007–2013 niissä 30:ssä toimintaryhmässä, jotka eivät osallistuneet ohjelmakauden 2000–6 toteuttamiseen Leader-ryhmänä.

Toimintaryhmän nimi	Määrä 07–13	€
Aktion Österbotten r.f.	6	395934
Ykkösakseli ry	3	250200
Pyhäjärvisseutu ry	3	160541
Ylä-Savon Veturi ry	3	345167
Outokaira Tuottamhan ry	3	429100
Pohjoisimman Lapin LEADER ry	3	376117
Maaseudun kehittämissyhdystys Ravakka ry	2	169713
Eteläisen maaseudun osaajat EMO ry	2	30309
PoKo ry	2	221986
Veej'jakaja ry	2	232861
Maaseudun kehittämissyhdystys Mansikka ry	2	248600
Kyläkulttuuria Tuntureitten Maassa ry	2	286333
Maaseudun kehittämissyhdystys SILMU ry	1	150000
LounaPlusa ry	1	45579
Eteläisen Päijät-Hämeen toimintaryhmä Etpähä ry	1	150000
Pirkan Helmi ry	1	42759
Joutsenten reitti ry	1	100000
Kuusiokuntien kehittämissyhdystys ry	1	40000
Myötäle ry	1	36344
Varsin Hyvä ry	0	0
Linnaseutu ry	0	0
Pohjois-Kymen Kasvu ry	0	0
Länsi-Saimaan kehittämissyhdystys ry	0	0
Piällismies ry	0	0
Vesuri-ryhmä ry	0	0
Maaseutukehitys ry	0	0
Jyväsriihi ry	0	0
Seinäjoen Seudun Kehittämissyhdystys LIIVERI ry	0	0
YHYRES-kehittämissyhdystys ry	0	0
JoMMa ry	0	0
YHTEENSÄ	40	3711542

tapautui uusissa Leader-toimintaryhmissä. Ainoastaan viime ohjelmakauden toteuttamiseen osallistuneista Leader-toimintaryhmistä 19 (n. 63 %) toteutti kansainvälisiä hankkeita. Ilman hankkeita jäi puolestaan 11 toimintaryhmää (n. 37 %). Kaiken kaikkiaan uusia hankkeita syntyi 40 kappaletta. Myös uusissa Leader-toimintaryhmissä kansainväliset hankkeet kasautuivat muutamalla toimintaryhmälle, sillä kuusi (20 %) aktiivisinta toteutti yli puolet tämän tarkasteluryhmän kaikista hankkeista. (Taulukko 14)

Sekä vanhojen että uusien toimintaryhmien ohjelmakaudella 2007–2013 toteuttamien hank-

keiden määrää kootusti tarkasteltaessa voidaan jälleen havaita, että kansainvälinen hanketoiminta on melko keskittynyttä. Kymmenen eniten hankkeita toteuttanutta toimintaryhmää toteutti yli puolet (49 hanketta, 52 %) kaikista kansainvälisistä hankkeista. Näistä toimintaryhmistä kuusi oli sellaisia, että ne olivat olleet mukana Leader-toiminnassa heti ohjelmakauden 2000–2006 alusta alkaen. Vastaavasti kokonaan ilman hankkeita jäi viime ohjelmakaudella 15 toimintaryhmää eli reilu neljännes (27 %) kaikista toimintaryhmistä, loppujen toimintaryhmien toteuttaessa kunkin 1-3 hanketta. (Taulukko 15)

Taulukko 15. Leader-toimintaryhmät ohjelmakauden 2007–2013 toteutettujen kansainvälisten hankkeiden määrän mukaisessa järjestyksessä

Toimintaryhmän nimi	Määrä 00-06	Määrä 07-13	Muutos	Muutos €
Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry*	8	10	2	-62485
Karhuseutu ry*	5	8	3	217450
Aktion Österbotten r.f.	0	6	6	395934
Kehittämisyhdistys Kalakukko ry*	3	5	2	232186
Elävä Kainuu LEADER ry (Kainuun naisryttäjäyys LEADER)*	2	4	2	209851
Kehittämisyhdistys Sepra ry*	4	4	0	166491
Ykkösakseli ry	0	3	3	250200
Pyhäjärvisseutu ry	0	3	3	160541
Päijänne-Leader ry*	0	3	3	255111
Ylä-Savon Veturi ry	0	3	3	345167
Outokaira Tuottamhan ry	0	3	3	429100
Pohjoisimman Lapin LEADER ry	0	3	3	376117
Rieska-LEADER ry*	11	3	-8	-141485
Maaseudun kehittämissyhdystys Ravakka ry	0	2	2	169713
Eteläisen maaseudun osaaajat EMO ry	0	2	2	30309
PoKo ry	0	2	2	221986
Veej'jakaja ry	0	2	2	232861
Maaseudun kehittämissyhdystys Mansikka ry	0	2	2	248600
Joensuun Seudun LEADER-yhdistys ry*	0	2	2	167424
Kyläkulttuuria Tuntureitten Maassa ry	0	2	2	286333
Peräpohjolan kehitys ry*	2	2	0	88627
Varsinais-Suomen jokivarsikumppanit ry*	4	2	-2	23451
Maaseudun kehittämissyhdystys SILMU ry	0	1	1	150000
LounaPlusa ry	0	1	1	45579
Eteläisen Päijät-Hämeen toimintaryhmä Etpähä ry	0	1	1	150000
Pirkan Helmi ry	0	1	1	42759
Kantri ry*	0	1	1	7500

Joutsenten reitti ry	0	1	1	100000
Vaara-Karjalan LEADER ry*	0	1	1	345463
Kuusiokuntien kehittämissyhdistys ry	0	1	1	40000
Myötäle ry	0	1	1	36344
Etelä-Karjalan Kärki-LEADER ry*	1	1	0	99900
Rajupusu Leader ry*	1	1	0	45912
Maaseudun kehittämissyhd. Keski-Karjalan Jetina ry*	1	1	0	73123
Pomoväst rf*	2	1	-1	-7233
Pirityiset ry*	3	1	-2	-77700
I Samma Båt - Samassa veneessä rf ry*	5	1	-4	-102472
Keskipiste-Leader ry (NHS Leader)*	5	1	-4	-84087
Maaseudun kehittämissyhdistys Viisari ry*	6	1	-5	-101023
Oulujärvi LEADER ry*	6	1	-5	-27170
Varsin Hyvä ry	0	0	0	0
Linnaseutu ry	0	0	0	0
Pomoottori ry*	0	0	0	0
Pohjois-Kymen Kasvu ry	0	0	0	0
Länsi-Saimaan kehittämissyhdistys ry	0	0	0	0
Piällysmies ry	0	0	0	0
Vesuri-ryhmä ry	0	0	0	0
Maaseutukehitys ry	0	0	0	0
Jyväsräihi ry	0	0	0	0
Seinäjoen Seudun Kehittämissyhdistys LIIVERI ry	0	0	0	0
AISAPARI-Härmänmaan ja Järviseudun keh.yhdistys ry*	0	0	0	0
YHYRES-kehittämissyhdistys ry	0	0	0	0
JoMMa ry	0	0	0	0
Nouseva rannikkoseutu ry*	2	0	-2	-33265
Suupohjan Kehittämissyhdistys ry*	4	0	-4	-209500
YHTEENSÄ	75	94	19	4797610

* Merkityt "vanha" toimintaryhmät ovat olleet mukana Leader-toiminnassa myös ohjelmakaudella 2000–2006.

Uusien ja vanhojen toimintaryhmien ohjelmakauden 2007–2013 hanketoiminnan kokonaiskuvat poikkesivat jossain määrin toisistaan. Uusista toimintaryhmistä 19/30 toteutti kansainvälisiä hankkeita yhteensä 40 kappaletta. Näiden hankkeiden yhteenlaskettu arvo oli reilut 3,7 milj. euroa, ja keskimääräinen hankekoko liki 93 000 euroa. Jo aiemmalla ohjelmakaudella toimineista toimintaryhmistä 21/25 toteutti hankkeita yhteensä 54, joiden arvo oli noin 4,3 milj.euroa ja keskimääräinen hankekoko noin 80 000 euroa. Näiden lukujen valossa näyttää siltä, että uusien toimintaryhmien hankkeet

olivat euromäärässä mitattuna suurempia kuin vanhojen toimintaryhmien hankkeet. Tässä mielessä toimintaryhmien välillä ei ollut havaittavissa osaamiskulua. Toisaalta vanhoista toimintaryhmistä peräti 84 % onnistui uudella ohjelmakaudella saamaan vähintään yhden kansainvälisen hankkeen. Uusista toimintaryhmistä tässä onnistui vain 63 %. Osaamispuhjan laajentamisessa on siis näiltä osin edelleen kehitettävää ohjelmakaudella 2014–2020.

Kansainvälisen hanketoiminnan kehittämisessä yksi painopiste voisi olla ilman hankkeita päättyneellä kaudella jääneiden toimintaryhmien (uu-

delleen) aktivoiminen. Erityistä huomiota voitaisiin myös kohdistaa siihen, miksi hankeaktiivisuus on laskenut muutamissa toimintaryhmissä selvästi ohjelmakausien välillä. Yhtenä tekijänä ovat henkilösytyt, kuten kokeneen kansainvälisten hankkeiden hakijan siirtyminen muihin tehtäviin. Esimerkiksi Suupohjan kehittämissyhdistys oli yksi Leader-toiminnan kansainvälisistä keskuksista ohjelmakaudella 2000–2006. Kauhajoella toiminut LEADER+ -verkostoyksikkö mm. järjesti vuonna 2005 tietotaidon ja teknologian hyödyntämistä käsittelevän seminaarin (Suomen Leader+-ohjelman loppukertomus, 115, 176). Toimintaryhmä oli myös toteuttanut neljä kansainvälistä hanketta. Ohjelmakaudella 2007–2013 tilanne muuttui oleellisesti, sillä kehittämissyhdistys ei toteuttanut ensimmäistään omaa kansainvälistä hanketta. Voidaan olettaa, että

aktiivisuuden vähenemisen takana olivat juuri henkilöiden vaihtumisesta johtuvat syyt. Kansainvälisten hankeosaajien sitouttamiseen tulee siis jatkossa kiinnittää huomioita. Samoin tulee huolehtia siitä, että kansainvälisyyteen liittyviä tehtäviä ja osaamista jaetaan aiempaa laajemmin. Kun toimintaryhmästä löytyy vähintään kaksi henkilöä, jotka ottavat osaa kansainväliseen hanketoimintaan, yhden henkilön poislähteminen ei merkitse osaamisen täydellistä menettämistä, vaan valmiuksia toiminnan uudelleen organisoimiseen jää merkittävästi enemmän. Tämä mahdollistaa myös kansainvälisen hankeosaamisen kumuloitumisen pitkällä tähtäimellä, kun toimintaryhmässä työskentelee aina joku, jolla on aiempaa kokemusta kansainvälisestä hanketoiminnasta.

3 KYSELYT KANSAINVÄLISESTÄ HANKETOIMINNASTA

3.1 KYSELYKOHTAISET TAUSTATIEDOT

Taustatietoja kyselystä TNC-hanketoteuttajille

Hanketoteuttajakyselyn perusjoukkona oli Maa-seutuviraston Hanke2007-rekisterin mukaiset varsinaiset TNC-hankepäätökset, joita oli yhteensä 94. Vain muutamia sähköpostiosoitteita sisältyi valmiiksi Hanke2007 -rekisteriin. Puuttuvia sähköpostiosoitteita hankkeiden projektipäälliköille, yhteyshenkilöille ja vastaaville jäljitettiin eri teitse. Osa osoitteista saatiin kootuksi maaseutuverkostoyksikön kautta. Osalle hanketoteuttajia kutsu sähköiseen kyselyyn lähetettiin kuitenkin hanketta rahoittaneen toimintaryhmän toimesta. Tässä tapauksessa toimintaryhmää pyydettiin välittämään kysely sopivimmaksi vastaajaksi katsomalleen taholle. Toimintaryhmän itse toivottiin vastaavan hanketoteuttajakyselyyn vain siinä tapauksessa, että hanke oli tosiasiallisesti toimintaryhmän omana hankkeena toteuttama. Kysely käynnistettiin viikolla 16 ja viimeiset vastaukset saatiin muistutusten jälkeen 6.5.2015. Kysely saatiin 42 tallennettua vastausta, mikä on 44,6 % hankepäätöksistä¹⁴.

Hankekohtaisia vastauksia saatiin 25 toimintaryhmän alueelta, kun varsinaisia kansainvälisiä hankkeita (omilla hankepäätöksillä) oli Hanke2007-rekisterin mukaan toteuttanut 40 ryhmää. ELY-keskusalueittain tarkasteltuna kaikki alueet Uuttamaata ja Hämettä lukuun ottamatta olivat edustettuina vastauksissa. Hankevastauksia tuli 16 toimintaryhmän alueelta yksi ryhmää kohti suurimman toimintaryhmäkohtaisen vastausmäärän ollessa viisi. Suurin vastausmäärä saatiin Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry:n toiminta-alueelta, missä

myös kansainvälinen hanketoiminta on ollut absoluuttisesti vilkkainta. Kaiken kaikkiaan vastausten määrä ei puolla toimintaryhmä- tai aluekohtaista tarkastelua, vaan hanketoimijoiden vastaukset analysoidaan pääsääntöisesti yhtenä ryhmänä.

Vastanneet hankkeet olivat kooltaan keskimäärin 82 500 euroa (julkinen rahoitus yhteensä), mikä on lähellä kaikkien TNC-hankkeiden keskikokoa. Kyselyyn vastanneet kansainväliset hankkeet olivat kuitenkin saaneet varsin erisuuruisia hanketukia. Suurin yksittäinen tukipäätös oli 300 000 euroa ja pienin 4 500 euroa. Suurimassa päätöksessä rahoittajina olivat Viisari ry ja Jyväsrilhi ry puoliksi. Pienin hanketuki oli myönnetty Aktiivinen Pohois-Satakunta ry:n toimesta. Vastanneisiin hankkeisiin oli sidottu yhteensä 3,45 milj.euroa julkista rahoitusta, mikä vastaa noin 47 % kaikkien TNC-hankkeiden yhteenlasketusta julkisesta sidonnasta.

Kyselyyn vastanneista hankkeista tehtiin jälkikäteen, hankerekisterin hankekuvaukseen perustuva laadullinen sisältöteemoittelu (taulukko 16).

Taulukko 16. Kyselyyn vastanneiden hankkeiden teemoittelu

Nuoriso	16
Kulttuuri	8
Matkailu	5
Yrittäjyys	4
Ympäristö	4
Paikalliskehittäminen yleisesti	4
YHTEENSÄ	42

Eniten vastanneissa hankkeissa oli nuorisohankkeiksi teemoiteltuja hankkeita. Nuorisohankkeessa nuoriso oli selvästi tavoiteltu ja osallistettu kohderyhmä, minkä perusteella ne erottuvat muista juuri kohderyhmäpainotuksensa vuoksi. Nuorisohankkeiden toissijaiset sisältöteemat liittyivät esimerkiksi kulttuuriin (etenkin musiikkiin ja tanssiin), yrittäjyyteen tai ympäristöön, eli siinä suhteessa ne eivät eroa muiden hankkeiden saamista teemaluokituksista.

¹⁴ Hankepäätösten ja toiminnallisten hankkeiden määrä ei ole tarkkaan ottaen yhtäpitävä, sillä päätöstilastoissa on mukana muutamia kahdella eri päätöksellä toteutettuja (rinnakkais) hankkeita tai muita erityistapauksia. Esimerkiksi kylämatkailuhanke CultTrips on saanut erilliset hankepäätökset sekä Joensuun Seudun Leaderin että Keski-Karjalan Jetinan rahoituskehyksistä, vaikka hanke on ollut toiminnallisesti yhteen sulautunut. Kalakukko ry:n Sticks and Stones hanke käsittää puolestaan erilliset hankepäätökset kehittämiselle ja investoinneille. Ykkösakselin Järvi Hoi/Länsi-Uusimaa ja Etpähän Järvi Hoi näyttää toiminnallisesti yhteen sulautuneelta hankkeelta. Ung Folkmusikbro 1 ja 2 sekä Elämysten Päijänne 1 ja 2 ovat puolestaan välittömiä jatkohankkeita saman nimisille edeltäjähankkeilleen.

Vastaajakohtaisena taustatietona tiedusteltiin näkökulmaa tarkasteltavaan hankkeeseen (kuva 2)

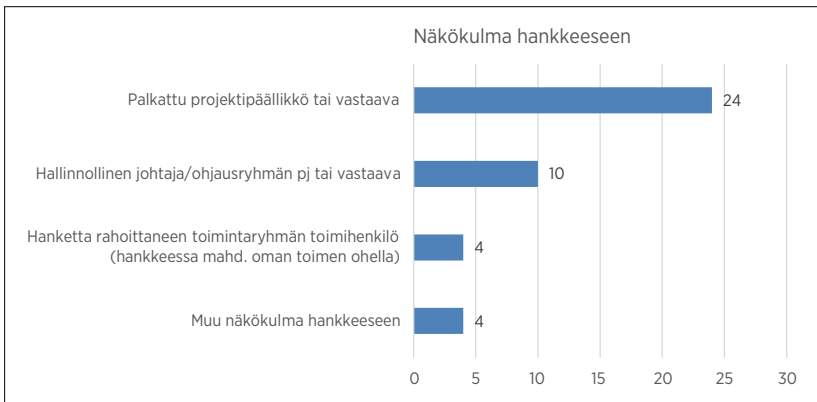
Pääosin vastaajiksi saatiin hankkeenaikaisia projektipäälliköitä tai vastaavia. Suuri osa projektipäälliköistä oli vaihtanut jo työpaikkaa ja kaikkia ei voitu tavoittaa. Projektipäälliköiden jälkeen nousi toiseksi suurimmaksi vastaajaryhmäksi hankkeen hallinnollisena johtajana, ohjausryhmän puheenjohtajana tai vastaavana toiminut henkilö. Toisinaan tällainen henkilö tuli hanketta rahoittaneesta toimintaryhmästä, mutta ei kuitenkaan aina. Kolmantena vastaajaryhmänä oli neljä kappaletta hanketta rahoittaneen toimintaryhmän toimihenkilöitä ja neljä muista näkökulmista vastannutta. Nämä olivat hanketyöntekijä, hankkeen osatoteuttaja, toteuttaneen kyläyhdistyksen jäsen ja yksi taustatahoaan täsmentämätön vastaaja.

Taustatietona kysyttiin edelleen vastaajan taustatuntemusta hankkeesta (kuva 3).

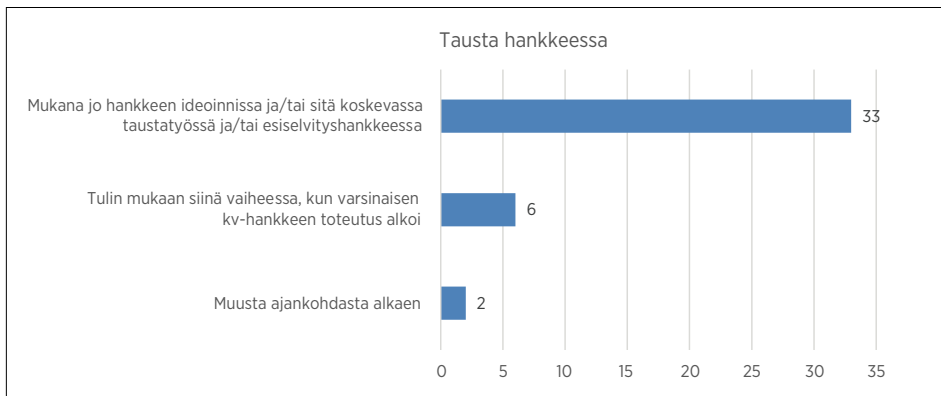
Vastaajilla oli varsin vankka taustatietämys hankkeesta, sillä lähes neljä viidestä oli ollut mukana jo hankkeen ideointivaiheessa. Tämä merkitsee sisältövästausten osalta sitä, että suurin osa pystyy lähtökohtaisesti tarkastelemaan hanketta koko hanke-syklin ajalta.

Viimeisenä taustakysymyksenä vastaajia pyydettiin arvioimaan kokemustaan kansainvälisistä Leader-hankkeista ja kansainvälisestä (hanke)yhteistyöstä yleisemmin (kuva 4).

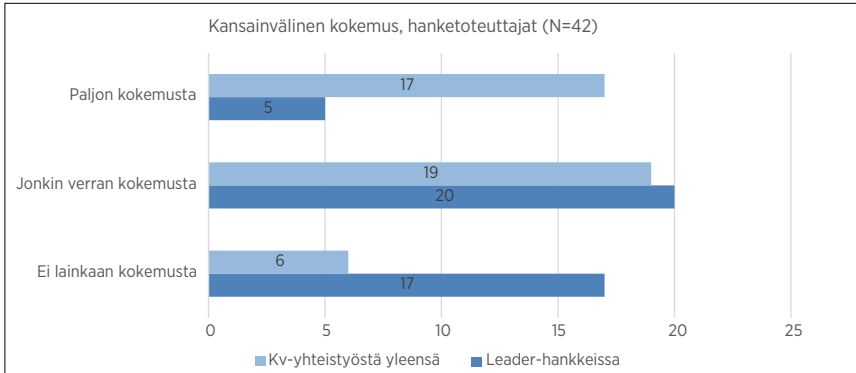
Useimmilla vastaajilla oli vähintään jonkin verran kokemusta niin kansainvälisistä Leader-hankkeista kuin kansainvälisestä (hanke)yhteistyöstä yleisesti. Vertailusta ilmenee, että kansainvälinen yhteistyö yleensä oli tutumpaa kuin kansainväliset Leader-hankkeet. Monessa tapauksessa toteuttaja olikin ensikertalainen Leaderin kansainvälisessä toimenpiteessä. Tämän voi laskea myös ansioksi sillä mittarilla, että toimijaperusta näyttyy laajana ja uusiutuvana.

Kuva 2. Vastaajan näkökulma hankkeeseen

Kuva 3. Vastaajan tausta hankkeessa

Kuva 4. Hanketoteuttajien kansainvälinen kokemus (N=42)

TAUSTATIETOJA TOIMINNANJOHTAJA-KYSELYSTÄ

Toiminnanjohtajakyselyn perusjoukkona olivat kaikki Manner-Suomen toimintaryhmät ohjelma-kaudella 2007–2013. Sähköpostikutsut kyselyyn lähetettiin viikolla 17 ja vastauksia pyydettiin alkusi 30.4.2015 mennessä. Ensi vaiheessa ainoastaan 12 toiminnanjohtajaa vastasi kyselyyn. Muistutusviestin ja pidennetyn vastausajan jälkeen saatiin lopulta 28 tallennettua vastausta. Viimeisin vastaus saatiin 20.5.2015. Määrällisesti siten yhtä yli puolet toimintaryhmistä vastasi kyselyyn.¹⁵ Kyselyyn vastanneiden toimintaryhmien hankekanta edustaa yhdessä noin 60 % varsinaisten TNC-hankkeiden hankekannasta ja samoin noin 60 % TNC-hankkeisiin sidotuista julkisista varoista, kun tietopohjana käytetään Hanke2007 -rekisterin rahoitustietoja¹⁶.

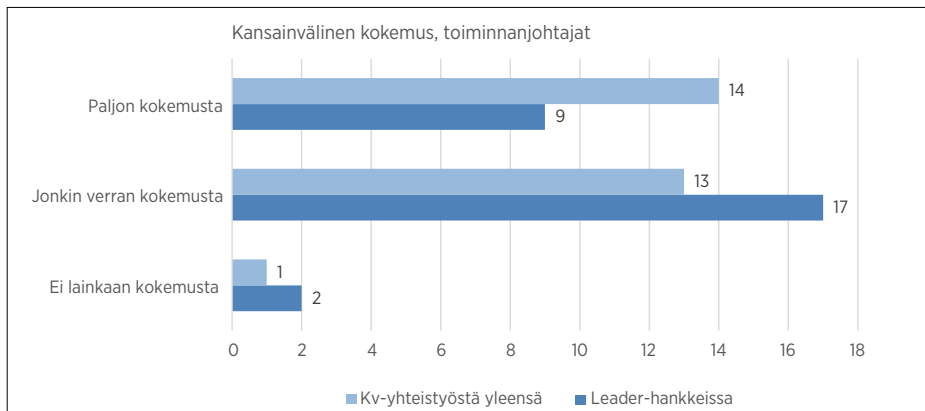
15 Kauden 2007–2013 alkaessa Manner-Suomessa oli 55 paikallista toimintaryhmää, mutta toiminnanjohtajakysely kohdistettiin vain keväällä toiminnassa olleille 54 toimintaryhmälle. Pirkanmaalaisen Pomottorin toiminta päättyi vuoden 2014 loppuun.

16 Rahoitustiedosta puuttuvat tukien siirtojen kautta toteutetut hankkeet ja sidonnat.

Toiminnanjohtajilta tiedusteltiin kansainvälisiin Leader-hankkeisiin ja kansainväliseen (hanke)yhteistyöhön yleisemmin liittyvää kokemusta samaan tapaan kuin hanketoimijoilta (kuva 5).

Toiminnanjohtajilla oli lähes aina ainakin jonkin verran kokemusta niin kansainvälisistä Leader-hankkeista kuin kansainvälisestä yhteistyöstä yleensä. Kokemusta oli useimmiten myös niillä toiminnanjohtajilla, jotka eivät raportoineet varsinaisia TNC-hankkeita kaudella 2007–2013. Kansainvälinen kokemus voi kummuta muista asiayhteyksistä ja se voi käsittää myös aikaisempien ohjelmakausien kansainvälisiä Leader-toimenpiteitä. Ainoastaan kaksi toiminnanjohtajaa ilmoitti, ettei omaa kokemusta kansainvälisistä Leader-hankkeista lainkaan.

Kyselyn taustatietona koitettiin tuottaa tarkennusta toimintaryhmäkohtaisiin kansainvälisten hankkeiden määriin Hanke2007 -rekisterin tietosäilytykseen nähden. Koska vain puolet toimintaryhmistä vastasi kyselyyn, ei kyselyaineistolla kuitenkaan saatu toivotulla tavalla kattavaa kuvaa kansainvälisten hankkeiden toteumatiedoista.

Kuva 5. Kokemus kansainvälisestä yhteistyöstä, toiminnanjohtajat (N=28)

Uutta tietoa saatiin lähinnä tukien siirroista ja päähakijuuksista vastanneissa toimintaryhmissä. Tuensiirtotoimenpiteitä oli toteuttanut lähes joka toinen toimintaryhmä (13/28). Tuensiirtoja oli toteutettu yhteensä 21 hankkeessa. Eniten kansainvälisiä hankkeita oli toteutettu tuensiirron avulla Pyhäjärvisseutu Leaderissa, missä sitä oli käytetty yhteensä viidessä hankkeessa. Tuensiirrot kertovat osaltaan myös alueiden välisestä yhteistyöstä kansallisella tasolla. Voidaan pohtia, vauhdittako kansainvälinen yhteistyö alueiden välistä yhteistyötä vai rakentuuko yhteinen kansainvälinen hanketoiminta jo syntyneen alueiden (toimijoiden) välisen luottamuksen varaan. Niin sanottuna Lead partnerina oli toiminut vastanneista toimintaryhmistä 17 yhteensä 31 eri hankkeessa. Kaikkein useimmin Lead partnerina oli toiminut kyselyn mukaan Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry, yhteensä seitsemässä kansainvälisessä hankkeessa. Täydentävänä suullisena tietona kerrottiin, että myös Satakunnan Karhunseutu ry oli toiminut seitsemän kansainvälisen hankkeen Lead-partnerina.

Ilmoitettujen hankepäätöstietojen perusteella vastaajat eriytettiin e-kyselyssä kahdelle eri kysymyspolulle. Toimintaryhmät ilman omia TNC-hankkeita tai ryhmät, jotka ovat osallistuneet TNC-hankkeisiin vain osatoteuttajana (siirtämällä tukea toiselle suomalaiselle toimintaryhmälle kaudella 2007–2013) vastasivat lyhyempään kyselyversioon, jossa tarkasteltiin mm. vähäisen kansainvälisen

hanketoiminnan taustoja. Näin ollen toimintaryhmistä muodostui yhtäältä 22 vastauksesta koostuva TNC-hanketoiminnan vastaajaryhmä ja kuudesta vastauksesta koostuva ryhmä TNC-hankkeita toteuttamattomilta toimintaryhmiltä.

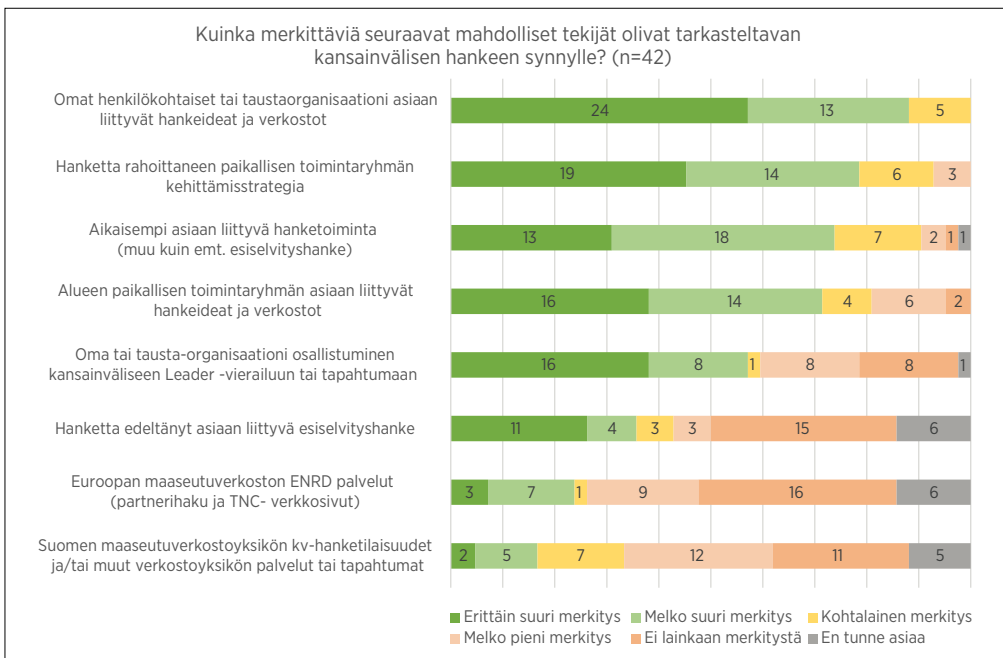
Seuraavissa alaluvuissa käydään läpi kyselyn tulokset aihealueittain. Analyysiä täydennetään soveltuvin osin suullisista tiedonannoista tai kirjallisesta aineistosta nousevilla huomioilla. Kyselytuloksia TNC-hankkeita toteuttamattomilta toimintaryhmiltä käsitellään luvun lopussa (alaluku 3.10).

3.2 KANSAINVÄLISEN HANKKEEN JA PARTNERIVERKOSTON SYNTYMINEN

HANKEIDEA

Hanketoteuttajilta kysyttiin ensimmäisenä sisältökysymyksenä heidän näkemystään kansainvälisen hankkeen syntymiseen vaikuttaneista tekijöistä. Asiaa tiedusteltiin kahdeksan eri yhteyksissä mahdolliseksi vaikuttimiksi tunnistetun taustatekijän kautta. 5-portaista asteikkoa täydennettiin vaihtoehdolla ”En tunne asiaa” siltä varalta, ettei hankevastaavalla olisi kokemusta väitettä koskevasta asiasta tai ajanjaksolta, johon väitteessä viitattiin (kuva 6)

Vastaukset on järjestetty kuvassa melko- tai erittäin suuren merkityksen antaneiden yhteenlas-

Kuva 6. Hankkeen syntyyn vaikuttaneet tekijät. Hanketoteuttajat.

ketun vastausosuuden mukaan alenevaan järjestykseen. Jokainen vaakapalkki on yhteensä 100 % (42/42) ja kunkin valitun vastausvaihtoehdon kapalemäärä on näkyvässä.¹⁷

Merkitykseltään erittäin suurena tai melko suurena nähtiin useimmin omat henkilökohtaiset tai hanketta hakeneen taustaorganisaation hankeideat ja verkostot. Vastausten perusteella hankkeiden syntyä on innoittanut erittäin tai melko merkittävästi myös paikallisen toimintaryhmän kehittämisstrategia, aikaisempi asiaan liittyvä hanketoiminta ja alueen paikallisen toimintaryhmän asiaan liittyvät verkostot. Rungas puolet liittyy erittäin tai melko suuren merkityksen vielä oman tai taustaorganisaation osallistumiseen johonkin kansainväliseen Leader-vierailuun tai tapahtumaan. Näkemykset alkavat jakautua selvemmin kahtia, kun oli kysymys hanketta (mahdollisesti) edeltäneestä esiselvityshankkeesta, Euroopan maaseutuverkoston tai Suomen maaseutuverkostoyksikön antamasta innoituksesta hankkeen syntyyn. Huomionarvoista on, että kaikki taustatekijät tunnistettiin useammassa yhteydessä merkityksellisinä, mutta kaikilla hanketoimijoilla ei ollut osasta mahdollisia taustatekijöitä lainkaan kokemusta. Tämä näkyy ”en tunne asiaa”-vastausvaihtoehdon valinneiden nousuna.

Koska hanketoteuttajissa oli mukana projekti-päälliköiden ohella joukko hankkeen hallinnollisia johtajia, toimintaryhmien edustajia ja muita vastaajia, saatettiin vastauksissa huomata jossain mää-

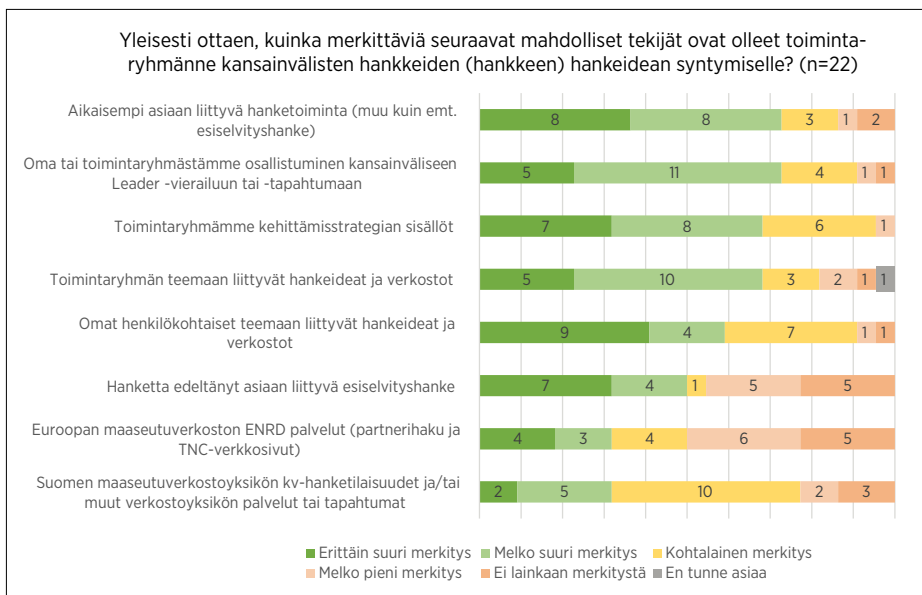
rin vaihtelua ilmoitetun taustaryhmän mukaan. Esimerkiksi hankkeen hallinnolliset puheenjohtajat näyttivät yhdistävän toimintaryhmän hankeideat ja verkostot hankkeen syntyyn keskimääräistä voimakkaammin. Koska havaintoyksikköjen määrä oli kuitenkin pieni, ei ole perusteltua esittää muuttujien välisiä riippuvuustestauksia.

Toimintaryhmien toiminnanjohtajilta kysyttiin samasta teemasta eri kyselyllä. Koska näkökulma oli nostettu yksittäisestä hankkeesta toimintaryhmän tasolle, kysyttiin toiminnanjohtajilta kansainvälisten hankkeiden syntymiseen yleisesti ottaen vaikuttaneista tekijöistä (kuva 7).

Yli puolet toiminnanjohtajista liitti erittäin tai melko suuren merkityksen suuruusjärjestyksessä seuraaviin viiteen tekijään: 1) aikaisempi asiaan liittyvä hanketoiminta (muu kuin virallinen esiselvitys), 2) oma tai toimintaryhmästä tapahtunut osallistuminen kansainväliseen Leader-vierailuun tai tapahtumaan, 3) toimintaryhmän kehittämisstrategian sisältö, 4) toimintaryhmän teemaan liittyvät hankeideat sekä 5) omat henkilökohtaiset hankeideat ja verkostot. Esiselvitys jakaa näkemykset varsin tasan kahtia ja heijastaa samalla välineen eristeistä käyttöä eri ryhmissä¹⁸. On myös huomattava, että esiselvitystä on käytetty verraten eri tavoilla. Joissakin ryhmässä se on ollut pieni täsmäväline jo hahmoteltujen hankkeiden kumppanuusneuvotte- luiden läpivientiin (idean jälkeen), kun taas joissakin ryhmässä esiselvityksellä on käynnistetty mitta-

17 Jollei toisin mainita, tämän luvun muissakin luvuissa käytetään samaa esitystekniikkaa.

18 Kyselyssä ei ollut taustatiedonomaista seulontakysymystä siitä, onko toimintaryhmällä ollut esiselvityshankkeita vai ei.

Kuva 7. Hankkeen syntyyn vaikuttaneet tekijät. Toiminnanjohtajat.

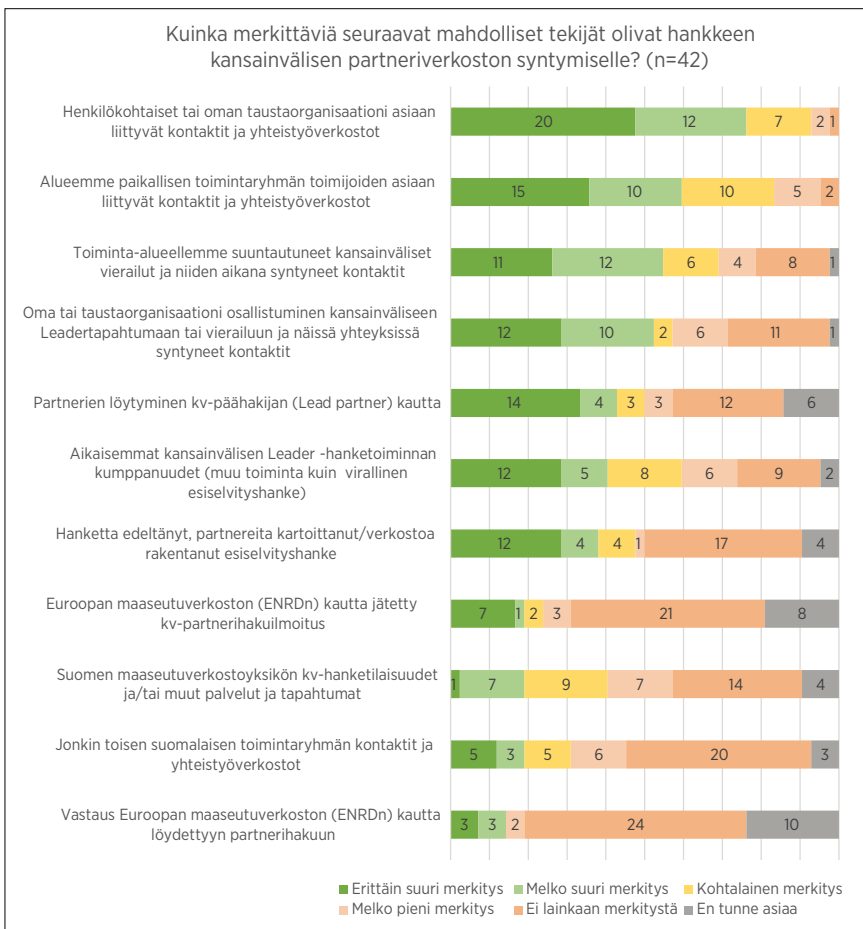
viakin yhteistyön mahdollisuuksia ja kumppaneita yleisellä tasolla tunnustelevia toimenpiteitä. Näistä lähtökohdista esiselvityksen mahdollisuus tukea hankkeen syntymistä asemoituu lähtökohtaisestikin eri tavoin. Esiselvityshankkeen käyttö voikin olla yksi keskustelua kaipaava toimenpide. Vastaajilla oli mahdollisuus tarkastella hankkeen tai hankkeiden syntytaustoja myös vapaamuotoisella avoimella kommentilla. Noin 15 vastaajaa oli kommentoinut kohtaan jollain tavoin. Hankkeiden ja partneriverkostojen syntyä kommentoitiin useissa avovastauksissa yhteydessä toisiinsa. Näitä tarkastellaan tämän luvun lopussa yhdessä.

KANSAINVÄLISEN PARTNERIVERKOSTON SYNTYMINEN

Kansainvälisen Leader TNC-hankkeen edellytyksenä on vähintään kahdessa eri jäsenvaltiossa toimivan Leader-ryhmän välinen kumppanuus. Kyselyssä tiedusteltiin erikseen kansainvälisen partneriverkoston syntyisestä 11 erilaisen taustateki-

jän kautta (kuva 8). Osa tekijöistä oli samoja kuin hankkeen syntyyn mahdollisesti liittyvät tekijät ja osa tätä täydentäviä näkökohtia. Lisäksi käytettiin mahdollisuutta kommentoida vapaasti partneriverkoston syntymistä.

Hanketoteuttajat näkivät merkittävimmäksi henkilökohtaiset tai oman taustaorganisaation asiaan liittyvät kontaktit ja yhteistyöverkostot. Melkein tasavahvoiksi seuraaviksi tekijöiksi arvioitiin kokonaisuutena katsoen paikallisen toimintaryhmän toimijoiden asiaan liittyvät kontaktit ja suuntaan tai toiseen tapahtuneet kansainväliset vierailut ja niiden yhteydessä syntyneet kontaktit. Toisesta suunnasta katsottuna vastaus Euroopan maaseutuverkoston kautta löydettyyn partnerihakuun on näyttänyt merkityksellisenä vain muutamalle hanketoteuttajalle, mutta hiukan tätä useampi on hyötynyt ENRD:n kautta itse jätetystä hausta. Noin joka viides ei näytä vastausten perusteella tuntevan asiaa eli tässä tapauksessa ENRD:n (mahdollista) roolia partnerihaussa.

Kuva 8. Kansainvälisen partneriverkoston syntyminen. Hanketoteuttajat.

Esiselvityshanke jakaa tässäkin näkemykset ollen lähes yhtä monelle merkityksellinen kuin merkityksetönkin. Tämä heijastaa lähtötilannetta, ettei kaikkia TNC-hankkeita ole edeltänyt esiselvityshanke eivätkä kaikki tunne koko asiaa. Toisaalta kaikki esiselvityshankkeet eivät lopulta onnistu toimivan partneriverkoston rakentamisessa eikä se ole aina esiselvityshankkeen tarkoituksenakaan. Edelleen, esiselvitysvaihe on voinut tuottaa partneriverkoston, joka eri syistä, ei kannakaan varsinaisen TNC-hankkeen loppuun asti, missä tapauksessa merkityksenanto voi olla ristiriitaista.

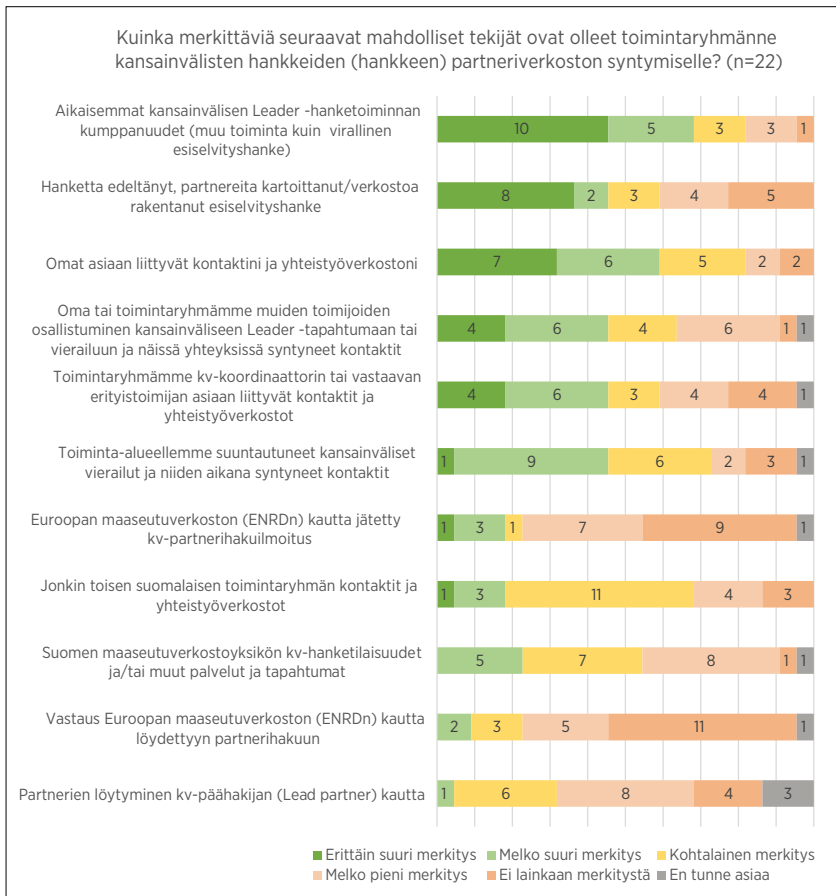
Myös toiminnanjohtajat ottivat omana ryhmänään kantaa hankkeen partneriverkoston syntymiseen (kuva 9). Joidenkin vastausvaihtoehtojen kohdalla oli tässä kysymyskokonaisuudessa näkökulmasta johtuva painotusero.

Toiminnanjohtajien parissa kaksi tekijää saa yli puolessa vastauksista erittäin tai melko suuren merkityksen: Aikaisemmat kansainväliset Leader-hanketoiminnan kumppanuudet ja omat asiaan liittyvät kontaktit ja yhteistyöverkostot. Aikaisem-

pien kumppanuuksien ja kontaktien merkitys uusiin kumppanuuksien synnylle on johdonmukainen tulos ottaen huomioon toimintaryhmien näkökulman ja aseman sekä kansainvälisen yhteistyön toimijana että rahoittajana. Toimintaryhmän/toiminnanjohtajan kokemustaan kansainvälisessä yhteistyössä voi perustellusti olettaa vaihtelevan samansuuntaisesti, vaikka yhteisvaihtelun osoittaminen pienellä aineistolla ei ole tilastollisesti mahdollista. Kun taustatekijöitä katsotaan toisesta suunnasta, huomataan vähiten merkitystä liitetyn ENRD:n kautta tapahtuneisiin partneripalveluihin. Yksittäisinä tapauksina näillekin löytyy silti tukea.

HANKKEIDEN JA PARTNERIVERKOSTOJEN SYNTYMISTÄ KOSKEVIEN AVOKOMMENTTIEN TARKASTELUA

Niin hanketoteuttajien kuin toimintaryhmien näkökulmasta hankkeet näyttävät perustuvan usein vanhoihin kontakteihin. Takana voi olla usein jo hyvinkin pitkäaikainen yhteydenpito joko toimin-

Kuva 9. Kansainvälisen partneriverkoston syntyminen. Toiminnanjohtajat.

taryhmän tai muun hanketoimijan tasolla. Yksi toiminnanjohtajista kokoaa hankkeiden tyypillisiä syntymekanismeja seuraavasti:

”Henkilökohtaiset kontaktit ovat osoittautuneet parhaaksi keinoksi lähteä ideoimaan yhteishankkeita. Henkilökohtaisten kontaktien kautta on saatu mukaan toimijoita useammasta eri maasta, vaikka aina mukana ei ole ollut Leader-kumppania ko. maasta.”

Hankkeiden synnyn takana on samaan aikaan tuhat tarinaa. Jo muutamat kommentit valaisevat mahdollisten juonenkäänteiden ja sattumusten moninaisuutta. Esimerkiksi kahdessa tapauksessa yhteistyöpyyntö seurasi kv-koodrinaattorin tai toiminnanjohtajan vierailuluentoja toisen maan hallinnon järjestämässä Leader-koulutustilaisuudessa.

Silti strategiselle tekemisellekin on sijansa, sillä pelkkänä sattuman kantamoisena Leader TNC-hankkeet jäävät idea-asteelle. Avokommenteissa ja muualla aineistossa välittyy TNC-hankkeiden kutoamisen työläisyys ja työn vaatima aika. Tunnistetusta ensikontaktista valmiiksi TNC-hankkeeksi raportoi esimerkiksi Outokairan ry:n edustaja kommentissaan kuluneen 1,5 vuotta.

Avovastaukset yhdessä kirjallisen aineiston ja avaintoimijoiden suullisen tiedon kanssa antavat voimakkaan tuen kansainvälisen toiminnan aktivaattorin tai koordinaattorin toiminnalle. Kokeuksesta on huomattu (esimerkiksi Pohjois-Savon alueella), että paikallistoimijoiden kansainväliset tarpeet jäävät täyttymättä, ellei käytettävissä ole asiaan perehtyneen toimijan tukea kumppaneiden etsintään ja tutustumiseen luottamussuhteen synnyttämiseksi, yhteisten toimien suunnittelemiseksi ja sopimusten laatimiseksi.

Kahden tapauskuvauksen mukaan Suomessa järjestetyt kansainväliset tilaisuudet, missä maaseutuverkostoyksikkö on ollut keskeinen toimija, toivat tuloksia siinä tilanteessa, kun toimija oli hakenut kv-tilaisuuksissa kansainvälistä partneria jo tarkkaan mietittyihin sisältöaiheisiin.

”Hankekumppanit haettiin oman strategian mukaisesti ja myös hankkeiden sisällöt nousivat omasta strategiasta. Näin päädyttiin hyviin ja tuloksellisiin hankkeisiin.”

Yksittäisinä nostoina voidaan vielä mainita, kuinka oma kansainvälistymisväylänsä ovat myös yhteistyömaassa asuvat suomalaiset ja heidän kauttaan syntyneet yhteydet. Esimerkiksi Rieska ry:n alueen hankkeesta kerrotaan:

”Kyllä on halua kv-toimintaan. Ensin vierailtiin toimintaryhmän mukana Saksassa, mikä ei tuonut tulosta. Suomessa asuvan unkarilaisen kautta löytyi kerran Unkarista kylä, minkä kanssa aloitettiin yhteistyö. Yhteistyö on jatkunut yli kymmenen vuotta ja hankkeita on ollut useita.”

Esiselvitykset saavat avovastauksissa tukea silloin, kun ne ovat olleet suorassa yhteydessä myöhemmin käynnistyneeseen hankkeeseen.

”Esiselvityshankkeet olivat välttämättömiä hankkeiden rakentamisessa. Kun valmistelu hoidettiin hyvin, päästiin varsinaisessa hankkeessa heti toimenpiteisiin”.

Kansainvälisen hankkeen hankeidea ja partneriverkoston syntyminen kietoutuvat usein yhteen. Toisinaan liikkeellelähtö tapahtuu hankeideasta kumppanuuksiin, toisinaan mahdollisista kumppanuuksista hankkeisiin. Niin kyselyistä, hankedokumentaatiosta kuin haastatteluista voi paikantaa kumpiakin syntymekanismeja. Jos syntymekanismeja pitäisi kuvata muutamalla attribuutilla, olisivat niitä ainakin kumuloituminen (korkoa korolle) mutta myös henkilöityminen. Juuri avainhenkilöiden kautta tapahtuva kumuloituminen selittää pitkälti eroja kansainvälisessä hanketoiminnassa maan eri osissa. Mikäli alueilla tahdotaan lisätä kansainvälistä paikalliskehittämistä, on tällaisten kumuloituvien kehittämiskierteiden liikkeelle saattaminen keskeinen kysymys.

3.3 KANSAINVÄLISTEN HANKKEIDEN TOTEUTUSVAIHEET JA NIIDEN TUKEMINEN

HANKEPROSESSIN VAIHEET

Kansainvälisen Leader-hankkeen toteuttaminen on verraten säädely prosessi sekä EU:n että kansallisella tasolla¹⁹. Toiminnan haastavuusastetta lisää eri maiden kansalliset sääteley- ja tulkintaerot²⁰. Kysymyslomakkeella tiedusteltiin toimijoiden kokemuksista kansainvälisen hankeprosessin useista vaiheista. Asiaa tiedusteltiin kymmenen erilaisen tehtävän tai työvaiheen kautta ja ne esitettiin saman sisältöisestä sekä hanketoteuttajille että toimintaryhmille. Vastausjakaumat on koottu kumppaniryhmän osalta vertailevaksi kuvaksi (kuva 10). Esitysteknisesti palkit seuraavat hanketoteuttajien (HT) erittäin tai melko helpoksi kokemista hel-

¹⁹ Kootusti esim. Sari Parviainen 2010.

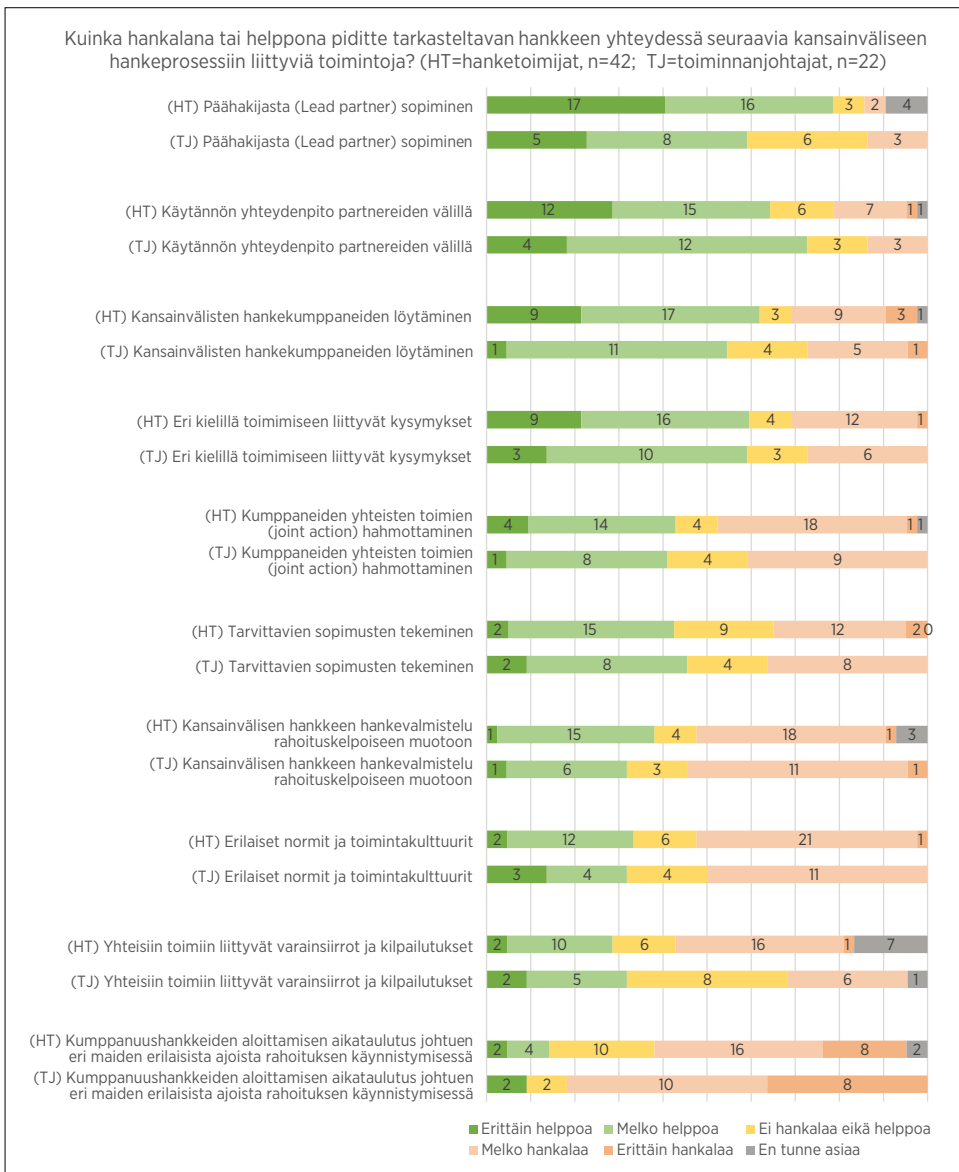
²⁰ European Network for Rural Development 2010a.

poimmasta hankalimpaan tehtävään. Alapuolella olevissa palkeissa ilmenevät vastaavat jakaumat toiminnanjohtajien kokemina.

Ylivoimaisesti hankalimpana on pidetty niin hanketoimijoiden kuin toimintaryhmien parissa kumppanuushankkeiden aikataulutukseen liittyviä kysymyksiä (alimmat palkit). Hanketoimijoitakin voimakkaammin asian ovat kokeneet toiminnanjohtajat: neljä viidestä ainakin melko hankalana. Melko tai erittäin helppoiksi on sen sijaan koettu kummassakin ryhmässä partnereiden välinen käytännön yhteydenpito ja päähakijasta sopiminen.

Toiminnanjohtajat ovat kokeneet hanketoteuttajia enemmän hankaluutta hankkeen valmistelussa rahoituskelpoiseen muotoon, mikä on ymmärrettävä tulos toimintaryhmän tuki- ja rahoittajaroolista katsottuna. Monissa muissa toiminnoissa kokemukset jakautuvat melko vaihtelevasti, mikä kuvastaa hanketapausten ja toimijoiden keskinäistä erilaisuutta.

Eri kielillä toimimiseen liittyvät kysymykset ovat olleet niukasti enemmistölle vähintään melko helppoja, kun taas yhteisten toimien hahmottaminen jakaa mielipiteet helppouden tai vaikeuden suhteen melko tasan kahtia. Kaikkein hankalimpana on

Kuva 10. Hanketoteuttajien ja toiminnanjohtajien kokemukset kansainvälisen hankeprosessin eri vaiheista ja toiminnoista

kuitenkin pidetty aikataulutuskysymyksiä johtuen eri maiden eritahtisesta kansainvälisen yhteistyön käynnistymisestä ja siihen liittyvistä ongelmista.

Avoimissa kommentteissa vastaajien oli mahdollista tarkentaa tai kommentoida hankeprosesseihin liittyvä mahdollisia pulmakohtia omin sanoin. Mahdollisuutta käytti vajaat kymmenen vastaajaa. Eniten kommentoitiin aikatauluongelmia. Yleisesti ottaen uran uurtaminen on tuottanut tehtävään lähteneille tavallista enemmän töitä aluksi kaikissa hankeprosessin vaiheissa, mutta helpottanut toimintaa jatkotoimenpiteissä. Yhtenä nostona mainittiin, kuinka Ranskassa toimiminen oli edellyttänyt paljon käännoistyötä suomi-ranska-suomi ja vienyt vastaajan aikaa oletettua enemmän. Pulmakohtina kuvattiin lisäksi hallinnollisten rakenteiden ja käytäntöjen erilaisuutta. Esimerkiksi *”Monessa Euroopan maassa on käytössä ns. public call rajattuine hakuaikoiineen, mikä edellyttää valppautta yhteistyössä ja sen pystyttämisesä. Suomalaisille toimijoille ei käy public call, koska suomalaiset ovat tottuneet etenemään vapaamassa ympäristössä.”* Kustannusten jaon suhteen oli tullut yllätyksenä Ruotsin viranomaisten Suomeakin tiukempi linja, että *”kustannukset pitää jakaa oikeasti kaikkien osallistujien kesken kaikkien tilaisuuksien osalta, mikäli kustannus ei olisi täsmälleen sama”.*

TOIMIJAOSAPUOLTEN JA TUKIPALVELUJEN ROOLI KANSAINVÄLISEN HANKEPROSESSIN APUNA

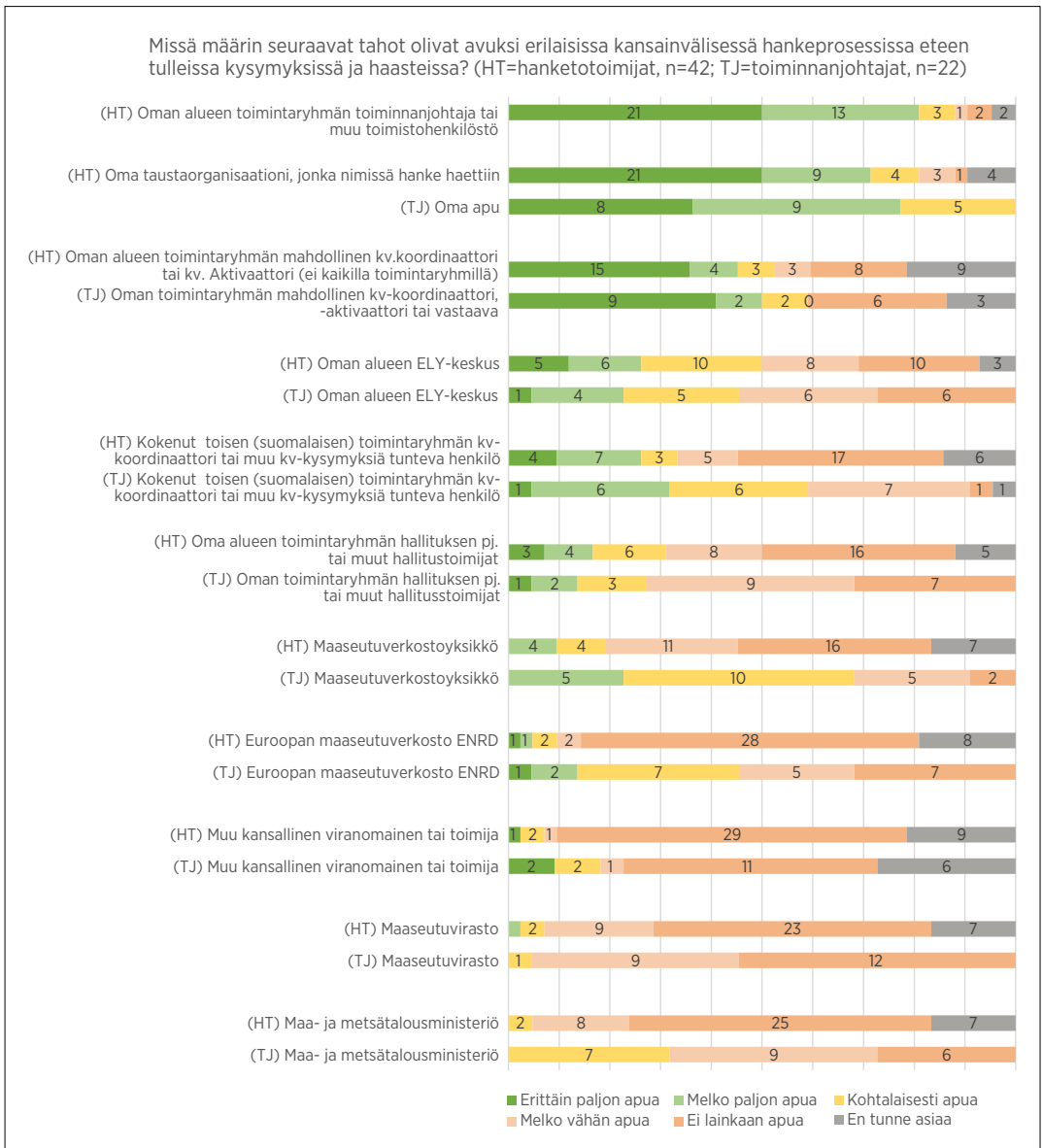
Kansainvälisten hankkeiden toteutusprosesseja tarkasteltiin myös siitä suunnasta, miten erilaiset toimijaosapuolet ja niiden tukipalvelut ovat onnistuneet olemaan avuksi hankkeen toteutuksessa eteen tulleissa kysymyksissä ja haasteissa (kuva11). Kysymyskokonaisuuteen otettiin mukaan 10 mahdollista toimijatahoa, vaikka tiedettiin, ettei esimerkiksi maa- ja metsätalousministeriö policy-organisaationa lähtökohtaisesti osallistu hankkeiden toteutuksen ohjaamiseen.

Hanketoimijat kokivat saaneensa eniten apua oman alueen toimintaryhmän toiminnanjohtajalta tai muulta toimintaryhmän henkilöstöltä. Hanketoimijoiden katsanto on johdonmukainen sen kanssa, että toiminnanjohtajat puolellaan arvioivat merkittävimmäksi avun lähteeksi oman avun. Sikäli, kun toimintaryhmällä on ollut kansainvälisten asioiden koordinaattori tai vastaava, nousee erikoistuneen henkilön avun merkitys korkealle. Vastaukset kuitenkin jakautuvat sen vuoksi, ettei kaikilla toimintaryhmillä ollut käytössä vertailukel-

poisesti kv-koordinaattorin tai aktivaattorin apua, mikä näkyi sekä hankkeille että toiminnanjohtajille. Tästä syystä myös hanketoteuttajat ovat yhtä lailla saaneet tai joutuneet turvautumaan kysymyksissä ja haasteissa omaan tai taustaorganisaationsa omaan apuun. Eräänlaisen vertaistuen realisoinemisesta kertoo toiminnanjohtajien kohdalla se, että selvästi yli puolet antaa ainakin kohtalaisen merkityksen myös avulle, jota on saanut toisen suomalaisen toimintaryhmän kv-koordinaattorin (tai vastaavan), sekä maaseutuverkostoyksikön tukitoimien suunnasta. Hanketoteuttajille vastaavat avunlähteet ovat näkyneet suhteellisesti ottaen harvemmin ja verrattain monilla ei ole kokemusta näistä. Yksittäiset hanketoimijat näyttävätkin tukeutuneen hiukan toiminnanjohtajia useammin oman alueen ELY-keskuksen apuun.

Apua on ilmeisesti hyvin harvoin saatu tai haetutakaan maa- ja metsätalousministeriöltä, Euroopan maaseutuverkostolta tai maaseutuvirastolta. Toiminnanjohtajat arvioivat kuitenkin kahden ensin mainitun olleen suhteessa useammin avuksi kuin hanketoteuttajat. Myös toimintaryhmän hallitustoimijat näyttäytyivät sekä toiminnanjohtajille että hanketoimijoille käytännön toteutuskysymyksissä kokonaisuutena verraten vähämerkityksellisinä. Yksittäisissä tapauksissa hallitustoimijoiden apu on kuitenkin arvioitu erittäin merkittäväksi kummasakin vastaajaryhmässä.

Avoimissa kommentteissa vastaajien oli mahdollista tarkentaa tai kommentoida hankeprosesseihin liittyviä mahdollisia pulmakohtia ja niihin tarvittua apua omin sanoin. Tarvittu ja saatu apu kiteytyy keskeisesti vertaisapuun. Kaikilla Leader-ryhmillä ei ole ollut omaa kv-aktivaattoria tai vastaavaa osaamisresurssia. Tällöin apua on saatu merkittävästi muista kokeneemmista Leader-ryhmistä ja hankkeilta. Nimeltä mainiten kiitetään erityisesti Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry:tä, Emo ry:tä, LounaPlussaa ja *”Juha-Matti Markkolan (maaseutuverkostoyksikkö) koulutuksia kv-hankkeille”.* Muita tuen ja avun lähteitä olivat avovastauksissa mainitusti ELARDin kv-harjoittelijavaihto ja kumppanihakua, Länsi-Suomen Brysselin toimisto ja maakuntaliitto. Myös ENRD saa avokommenteissa nimetyksi kiitosta *”Onneksi oli ENRD:n nettisivut: parnterihaku tuotti tulosta, lisäksi käytin paljon hakuopasta”.* ELY-keskuksille on annettu useammin kritiikkiä kuin kiitosta johtuen mm. tulkintalinjojen erilaisuudesta eri alueilla. Yksittäisessä kommentissa saadusta kv-hankeavusta kiitetään myös ELY-keskusta: *”Hyvät yhteydet ELY-keskuksen henkilöstöön. Nopeita vastauksia kysymyksiin.”*

Kuva 11. Mahdollisten toimijaosapuolten ja tukipalvelujen rooli kansainvälisen hankeprosessin apuna. Hanketoteuttajat ja toiminnanjohtajat.

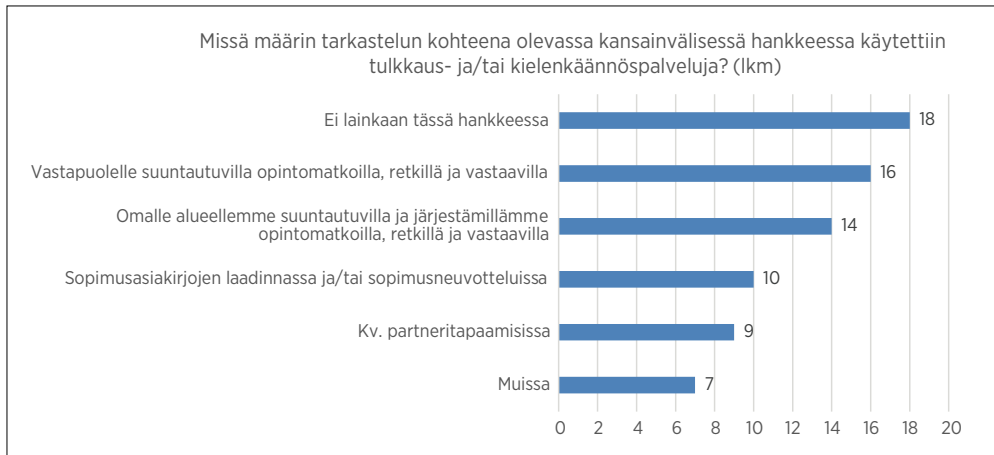
TULKKAUKSEN JA KIELENKÄÄNNÖS-PALVELUJEN KÄYTTÖ

Hanketoteuttajilta kysyttiin erikseen mahdollisesta tulkkaus- ja/tai kielenkääntöpalvelujen käytöstä kansainvälisen hankkeen toteutuksessa. Mahdollista käyttöä tiedusteltiin kolmen eri tehtäväalueen sekä mahdollisen itse nimettävän toimen kautta (kuva 12).

Hieman alle puolet oli toteuttanut hankkeen ilman ulkopuolista kieliapua. Muualta aineistosta ilmeni, että mahdollinen avuntarve osallistujien

eri kielisissä vuorovaikutustilanteissa oli tällöin ratkaistu projektihenkilöstön avulla, kaveritulkkauksella ("supinanurkilla") tai muulla epävirallisella tavalla. Eräissä tapauksissa toimintaryhmästä löytyy erittäin kielitaitoisia resurssihenkilöitä useammallakin kielellä. Ammattimaisen tulkkauksen etuja jäätin kuitenkin joskus myös kaipaamaan, sillä "kaveritulkkaaja" joutuu koko ajan tekemään erittäin intensiivisesti töitä.

Silloin, kun tulkkauspalveluja oli käytetty, tavallisimmin käytettiin tulkkausta vastapuolelle suun-

Kuva 12. Tulkkaus ja kielenkäännöspalvelujen käyttö kansainvälisessä hankkeessa

tautuneilla opintomatkoilla. Vastaavasti omalle alueelle suuntautuneilla opintomatkoilla on käytetty tulkkiä siten, että tulijoilla itsellään on voinut olla tulkki mukanaan. Sopimusasiakirjoja on joskus käännetty tai tarkastutettu, mutta hyvänä käytäntönä kerrotaan myös hyödynnetyn kieltä äidinkielenään puhuvaa hankepartnerin edustajaa. Myös esimerkiksi hankejulkaisuissa englanniksi toimittaessa kyseistä kieltä puhuva on tarjonnut tarvittaessa oikolukua.

3.4 TOIMINNANJOHTAJAKYSELYN ILMENTÄMÄT KUMPPANIMAAT

Toiminnanjohtajilta tiedusteltiin omana kysymyskohtana maita, joiden kanssa toimintaryhmällä oli ollut TNC-sopimussuhde kaudella 2007–2013. Tarkoituksena oli tuottaa täydentävää tietoa hankeseurantaan nähden, sillä partnerimaita ei seurata hankerekisterissä. Komission toimesta tapahtuva valtioiden välisen yhteistyön seuranta SFC-seurantalomakkeilla ei puolestaan kattanut kaikkia rahoitettuja TNC-hankkeita. Toiminnanjohtajien raportoidut yhteistyömaat ilmenevät kuvasta 13.

Yhteistyömaiden kartoitus ei kuitenkaan tuottanut toivotusti kattavaa kuvaa, koska kyselyyn osallistui vain osa toimintaryhmistä (22 kpl). Niinpä kuvan 13 tulokset eroavat SFC-lomakkeilla kerätyistä tiedoista. Vaikkakin kärkimaat Viro, Ruotsi ja Ranska ovat samat, kyselyn tiedot eivät tuottaneet SFC-lomakkeita parempaa tietoa suhteiden määrästä tai laadusta. Kumppanuuskartan toisessa päässä ovat ryhmät, joilla on yhteistyösuhde yh-

teen tai kahteen maahan ja enintään muutamaan toimintaryhmään, kun taas toisessa päästä löytyy Satakunnan Karhuseutu, jonka yhteistyöverkosto kattaa 21 maata ja 43 toimintaryhmää²¹.

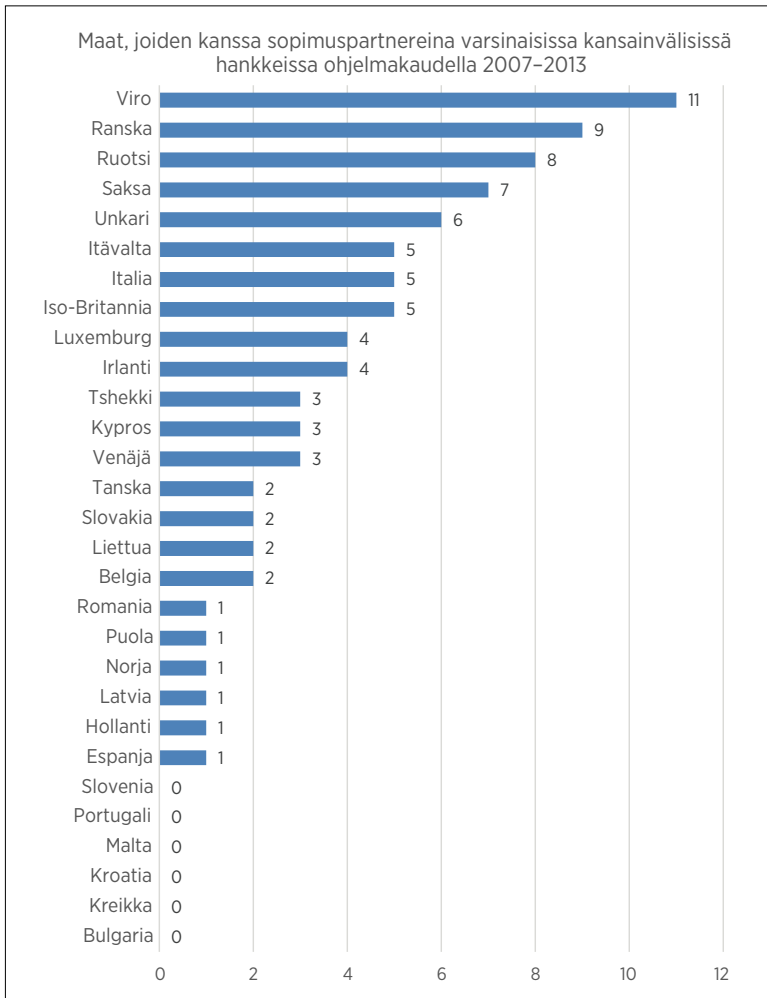
Siltä osin, kun kansainvälistä yhteistyötä koskevaa vastausta täydennettiin avovastauksilla, tuotiin esille yhteistyösuhteet esimerkiksi Turkkiin ja Mosambikiin. Esimerkiksi Mosambik-yhteistyö toteutui ulkoministeriön kansalaisjärjestörahoituksen avulla. Kansainvälisiä yhteistyösuhteita ilmeni tässä yhteydessä tehdyn myös muuta kautta kuin TNC-toimenpitein. TNC-toimintaa lähelle tulevana mutta ei TNC-rahoitteisena yhteistyönä on toteutettu tässä yhteydessä mainittuna esimerkiksi ELARDin välittämää Leader-työntekijävaihtoa Saksaan. Kansainvälisesti aktiivisilla ryhmillä oli sekä TNC-hankkeisiin että muuhun kansainväliseen vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön perustuvia yhteistyösuhteita.

3.5 HANKKEIDEN VAIKUTUKSIA JA LISÄARVOA KOSKEVIA TARKASTELUJA

Kansainvälisten hankkeiden vaikutuksia, lisäarvoa ja onnistumisen osoittamisen kysymyksiä tarkasteltiin sekä monivalinta- että avokysymyksillä niin hanketoteuttajilta kuin toiminnanjohtajilta.

Kysymyslomakkeella tiedusteltiin ensin vastaajan arvioita tarkasteltavan kansainvälisen hankkeen (tai hankkeiden) toteutuneista tai vielä odotettavissa olevista vaikutuksista. Asiaa kartoitettiin 12 mahdollisen vaikutusulottuvuuden kautta, jotka

21 Suullinen tiedonanto Jaana Mälkki 26.5.15

Kuva 13. Kumppanimaat toimintaryhmien TNC-hankkeissa (22 toimintaryhmän ilmoitus)

esitettiin saman sisältöisinä kummallekin vastaajaryhmälle. Vastausjakaumat on koottu kummankin ryhmän osalta samaan kuvaan (kuva 14). Esitysteknisesti palkit seuraavat hanketoteuttajien samanimielisyyttä (arvioitu erittäin paljon tai melko paljon merkitystä) ja alapuolella seuraa vastaava jakauma toiminnanjohtajilta.

Hanketoimijat arvioivat merkittävimmäksi uusien asioiden oppimisen ja innostuksen ruokkimisen. Kaikki näkevät tarkastelemansa hankkeen vaikuttaneen ainakin jonkin verran tällä vaikutuslottuvuudella ja peräti yhdeksän kymmenestä hanketoteuttajasta näkee vaikutuksen erittäin tai melko merkittävänä. Vain hieman tätä vähäisemmässä määrin merkitystä nähtiin uusien ideoiden tai toimintamallien siirtämisellä oman toimintalueen kehittämiseen. Toiminnanjohtajat tunnistivat nämä merkityslottuvuudet keskenään ta-

savahvoina. Hanketoimijat nostavat kolmanneksi tärkeimmäksi vaikutuslottuvuudeksi myönteisen panoksen toimijoiden väliseen suvaitsevaisuuteen ja heti tämän jälkeen uusien ideoiden tai toimintamallien välittämisen meiltä lähialueille tai muualle Eurooppaan. Toiminnanjohtajat puolestaan tunnistivat kolmanneksi tärkeimmäksi merkityslottuvuudeksi kansalaistason ja pienten paikallistoimijoiden kansainvälisten valmiuksien ja kv-yhteistyön lisääntymisen ja tämän jälkeen myönteisen panoksen lasten ja nuorten kiinnostukseen paikallista kehittämistyötä kohtaan. Erot merkittäviksi nostettujen vaikutuslottuvuuksien välillä ovat kuitenkin saadulla aineistolla pieniä, usein vain yksi vastausluokassa melko tai erittäin paljon merkitystä muuttaisi järjestyksen.

Vastaukset hanketoimijoiden ja toiminnanjohtajien välillä eroavat selvimmin siten, että toi-

Kuva 14. Hanketoteuttajien ja toiminnanjohtajien näkemykset vaikutusulottuvuuksista

minnanjohtajien arviot ovat astetta varovaisempia yhtä lukuun ottamatta kaikilla vaikuttavuusulottuvuuksilla. Tämä voi heijastaa toiminnanjohtajan kaltaisen ammattikehittäjän varovaisuutta vaikutusväittämiä kohtaan, mutta myös sitä, ettei toiminnanjohtajilla yksinkertaisesti ole kaikkiin hankkeisiin ensikäden kokemusyhteyttä. Kiinnostavaa on myös se, että toiminnanjohtajat arvioivat hank-

keiden merkittävyyden suuremmaksi alueen yritysten liiketoimintamahdollisuuksien avautumisen tai laajentumisen suhteen kuin hanketoimijat. Jälleen pieni suhteellinen ero voi kertoa puhtaasta sattumasta, mutta voi myös kysyä, olisiko toiminnanjohtajilla hanketoimijoitakin suurempi paine painottaa vastauksissa yhteiskunnallisesti suotavina pidettyjä elinkeinollisia vaikutusulottuvuuksia.

LISÄARVOA KOSKEVIEN AVOVASTAUSTEN TARKASTELUA

Sekä hanketoteuttajan että toiminnanjohtajan oli mahdollista ottaa kantaa kansainvälisen hankkeen lisäarvoon avoimena kommenttina. Tavoitteena oli ohjata vastaajat pohtimaan, millaista lisäarvoa hankkeen kansainvälisyydestä seurasi verrattuna siihen vaihtoehtoon, että hanke olisi toteutettu vain paikallisena tai kansallisena toimena.

Kansainvälisten hankkeiden lisäarvon osalta avoimissa vastauksissa ja suullisissa kommentteissa nousivat useasti esille *tavallisten* ihmisten mahdollisuus päästä avartamaan maailmankuvansa, kieli- taidon tärkeyden ymmärtäminen ja nuorten kansainvälistyminen. Muita esille nousevia näkökohtia ovat alueen pienten yritysten saamat hyödyt, kuten hankkeissa löytyneet uudet yhteistyökumppanit, joita ei muuten olisi saatu, tai uudet näkökulmat alueen vahvuuksien hyödyntämisessä erityisesti matkailualalla.

Lisäarvo kiteytyy usein mahdollisuuteen oppia ja oivaltaa vertailun kautta: *”Jos hanke olisi toteutettu paikallisena, niin hankkeessa ei olisi saatu oivalluksia siitä, että miten omaa toimintaa voi kehittää.”* Lisäarvoa koskevissa argumenteista on usein luettavissa yksilön näkökulman painottuminen ja se, kuinka kansainvälisten Leader-hankkeiden lisäarvon mittaamista ei pitäisi kannanottojen mukaan tehdä ainoastaan välittömän tuloksen tai hyödyn nimissä.

Yksilötason näkökulmasta kansainvälisellä hankkeella voi olla suuria vaikutuksia, erityisesti kun puhutaan nuorista ja heidän tulevaisuuden suunnitelmistaan. Kulttuurisen ymmärryksen ja suvaitsevaisuuden lisääntyminen tuotiin esille erityisesti hanketoteuttajien vastauksissa. Useissa kommentteissa mainittiin myös se, kuinka kielitaidon merkitys kirkahti toimijoille vasta opintomatkojen yhteydessä. Erityisesti hanketoteuttajat pitivät yksilötason vaikutuksia, kuten kielitaitoa, tärkeinä ja painottivat hankkeiden ihmisläheisyyttä. Voi olla, että esimerkiksi kielitaidon kohdalla toiminnanjohtajat ovat hanketoimijoihin nähden jo lähtökohtaisesti kielitaitoisempia niin, että tämä ulottuvuus jäi katsannossa vähemmälle huomiolle.

Verrattaessa hanketoteuttajien ja Leader-ryhmien toiminnanjohtajien vastauksia pääpainotukset olivat kuitenkin yhteneviä. Kummatkin vastaajaryhmät painottivat kansainvälisyyden tärkeyttä ja näkivät sen keskeisenä ja kasvavana osana maaseudun kehittämistoimintaa. Kummatkin vastaajaryhmät mainitsivat tärkeinä asioina sekä Suomen että hankealueiden tunnettuuden kasvamisen. Toiminnanjohtajien vastauksissa tunnettuuden hyöty nousi enemmän esille kuin hanketoteuttajien kohdalla,

eli toiminnanjohtajat näyttäisivät lähestyvän asiaa enemmän yrittäjyyden ja aluetaloudellisten hyötyjen kautta. Toiminnanjohtajien parista nostettiin esiin esimerkiksi turistien määrän mahdollinen kasvu, kun taas hanketoteuttajat puhuivat enemmän myönteisestä julkisuudesta ja tunnettuuden kasvusta itseisarvoina.

Keskeinen argumentti kansainvälisten hankkeiden lisäarvosta oli oppimisen tehostuminen. Tämän nähtiin johtuvan esimerkiksi siitä, että maiden välillä nähtiin olevan asiassa kuin asiassa suurempia eroja kuin kansallisesti. Vastauksissa korostui osallistujien silmien avautuminen ja kommunikaatiotaitojen parantuminen. Pariin kertaan toiminnanjohtajien vastauksissa korostettiin, ettei hankkeen kansainvälisyyttä saisi pitää kuitenkaan itseisarvona. Tätä perusteltiin mm. sillä, että samoin kuin muille hankkeille, myös kv-hankkeille on oltava perusteltu tarve.

Vastausten perusteella voi todeta, että kansainvälisistä hankkeista syntyy runsaasti monipuolista kokemusvarantoa. Kansainvälisyyden tuomaa lisäarvoa siihen nähden, että olisi toimittu vain kansallisesti, pidettiin etenkin yksilötasoa koskevassa tarkastelussa ilmeisenä. Vaikka hankkeissa olisi kohdattu vaikeuksia tai ne joissain tapauksissa olisivat jääneet irrallisiksi tutustumismatkoiksi, myös nämä kokemukset koettiin avartaviksi. Maaseudun kehittämisen kannalta odotetaan, että *”tavallisten ihmisten”* kokemukset ja kohtaamiset ruokkivat jossakin vaiheessa jollakin vaikeasti ennakoitavalla tavalla lopulta paikalliskehitystä niin henkisessä kuin taloudellisessa mielessä.

NÄKEMYKSIÄ LISÄARVON TAI ONNISTUMISEN OSOITTAMISESTA

Kyselyihin sisältyi avoin kysymys, jossa pyydettiin pohtimaan vapaamuotoisesti, minkälaisen ominaisuuksien tai tulosten suhteen kansainvälisen hankkeen onnistumista olisi vastaajan oman kokemuksen perusteella kiinnostava tarkastella. Kysymystä ei ohjattu indikaattoreihin, vaan sillä tahdottiin herättää laveampaa pohdintaa hankkeen kansainvälisen ulottuvuuden lisäarvosta riippumatta siitä, onko ominaisuuteen liitettävissä valmista indikaattoria tai mittaus tapaa.

Yhteistä avoimille vastauksille oli sekä jonkinlaisen mittaamisen tarpeen tunnistaminen että sen koettu vaikeus. Erityisesti yksilöön kohdistuvien vaikutusten mittaamista pidettiin yhtäältä tärkeänä, mutta käytännössä hankalana.

Kansainvälisten hankkeiden onnistumisen tarkastelussa useimmiten esitetty kriteeri on hankkeesta seuranneet jatkotoimet tai kerrannaisvaikutukset. Hanketta pidetään siis onnistuneena, jos sen pohjal-

ta syntyy edelleen sellaista toimintaa, joka on hyödyksi hankealueelle tai hankkeeseen osallistuneille.

Useista kommentteista välittyi, että onnistumisen mittana pidettiin sitä, että hanke jättää jälkeensä tai siitä seuraa myös jotakin konkreettista. Esimerkinomaisesti tuotiin esiin Lähiruoan kehittämisen hyvät kansainväliset käytännöt -julkaisu yhdessä hankkeista. Konkreettinen käytäntöjä vertaileva julkaisu oli samalla dokumentti kansainvälisyyden lisäarvosta.

Alueen kehittämisen näkökulmasta hankkeiden vaikutuksista olisi erään vastaajan mukaan tarpeen dokumentoida ”1) Hankkeen synnyttämien verkostojen ja asioiden ’lumipalloeffectit’ 2) Erilaisten osaamisalueiden verkottuminen 3)”. Vaikutus nuoriin ja hankkeissa mukana olleisiin. Tämä voitaisiin toteuttaa esim. kyselyillä vuosien jälkeen, koska on tiedossa jopa ammatinvalintaan liittyneitä vaikutuksia johtuen nuoren osallistumisesta johonkin kansainväliseen hankkeeseen. Yhden vastaajan mukaan mielenkiintoista olisi tietää, ”miten kv-hankkeet ovat vaikuttaneet ihmisten sosiaalisuuden lisääntymiseen”.

Yritystoiminnan kohdalla huomionarvoisena pidettiin sen seuraamista, löytyykö kansainvälisen hankkeen perusteella uusia liikekumppaneita tai lisääntykö jonkin alueen yrityksen myynti hankkeen kohdemaahan. Toisaalta myös yritysten kohdalla verkostoitumista (itsessäänkin) pidettiin onnistumisen kriteerinä samoin kuin sitä, lähtevätkö verkostot laajenemaan edelleen hankkeen päätyttyä.

Lähtökohtaisesti kansainvälisten kokemusten tarjoamia uusia ideoita ja oivalluksia voidaan hyödyntää sekä yritystoiminnassa että esimerkiksi kylätoiminnassa. Ideoiden hyödyntämisen mittaamistavaksi ehdotettiin sen selvittämistä, millaisia uusia toimia kylällä on päätetty tehdä kv-hankkeiden seurauksena tai millaista uutta yritystoimintaa on syntynyt kv-hankkeen innoittamana.

Kansainvälisiä verkostoja pidettiin tärkeinä myös yksilöiden kokemuksen kannalta, minkä arviointimenetelmäksi esitettiin jälkikäteisiä haastatteluita tai kyselyitä. Yhdeksi hankkeen onnistumisen kriteeriksi esitettiin yksinkertaisesti sitä, missä määrin hanke vaikutti osallistujien rohkautumiseen osallistua jatkossa kansainväliseen toimintaan. Yksikertaisesti toteutettavien oppimispäiväkirjojenkin katsottiin voivan tuoda uutta sisältöä hankeraportointiin, joka etenkin nuorisohankkeissa saattaa jäädä pinnalliseksi ilman osallistujien oppimiskokemuksien huomiointia. Jäsennellympi sovellus esimerkiksi kylänkehittäjien opintomatkana olisi oppimispäiväkirja, jota kirjoitettaisiin kylän kehittämissuunnitelmaan peilaamalla (missä määrin ja mitä opin alueilla a, b, jne.).

Ennakoimaton jälkimmäinen: Kansainvälisen hankkeen epäsuora vaikutus saattaa tulla ilmi taannehtivasti yllättävissä yhteyksissä. Esimerkiksi Satakunnassa kansainvälisen matkailuhankkeen jälkimmäineiksi ovat vakiintuneet jokavuotiset italialaiset mökkiläisporukat, joista osa käy esimerkiksi kalastamassa ja osa nautiskelemassa rauhallisuudesta ja vihreästä lomailusta. Yksi monesti Suomessa käynyt italialaismies oli Milanon alueen keskusmeijerin tekniiko, joka oli Suomessa jo hankkeen aikana käydessään tutkinut sekä tykätynyt suomalaisten markettien kylmiöosastoihin ja niiden toimintaan. Kv-koordinaattorin avustuksella otettiin selville kuka laitteita Suomessa valmisti. Nyt Pohjois-Italian monissa suurissa marketeissa on suomalaista perää olevat maitotuotteiden säilytysjärjestelmät (rullakot yms.). Näin pienen Leader-hankkeen epäsuora jälkimmäinen auttoi tässä tapauksessa toisella puolella Suomea olevan yrityksen ulkomaankauppaa. (Suullinen tiedonanto Krista Antila)

Nuorisohankkeiden kohdalla esitettiin jopa viiden vuoden päästä tehtävää kyselyä, jonka avulla voitaisiin arvioida, miten hanke vaikutti nuorten tulevaisuuden suunnitelmiin. Nuoren maailman kuvan avartumista on kuitenkin paitsi vaikea mitata, se on myös paikalliskehitysvaikutuksiltaan altis spekulatiolle. Lisääkö kansainvälinen toiminta toivottua innostusta oman alueen kehittämiseen vai edistää-

Kansainvälisen **kulttuurihankkeen välillinen elinkeinovaikutus:** Medieval festivals hankkeen aikana perustettiin keskiaikaisuutta elävöittävä yhdistys Ulvilaan. Keskiaikaisia hansamarkkinoita järjesti Lions Club, mutta järjestöllä ei ollut tarjota keskiaikaista ohjelmaa, mikä oli aina ostettu jostain kauempana. Hankkeen aikana löydettiin kansainvälisiä kulttuuripalvelujen tuottajia, jotka kouluttivat alueen ihmisiä keskiaikaiseen elämään. Tämän seurauksena perustettu ulvilalainen yhdistys tekee jo ohjelmamyyntiä muuallekin ja järjestää erilaisia tapahtumia ja koulutuksia. Keskiaikaa tuoteistavan yhdistyksen jäsenistö myös kasvaa koko ajan. (Suullinen tiedonanto Jaana Mälkki)

kö se etenkin nuorten kohdalla ajatusta maailmalle lähtemisestä? Millä todennäköisyydellä maailmalle lähtenyt palaa maaseudulle?

3.6 KANSAINVÄLISEN YHTEISTYÖN JATKUVUDESTA JA KERRANNAISVAIKUTUKSISTA

Hanketoteuttajilta ja toiminnanjohtajilta kartoitettiin näkemyksiä kansainvälisen yhteistyön jatkuvuudesta hankkeen (hankkeiden) päätyttyä. Jatkuvuutta tarkasteltiin viiden väittämän kautta. Vastausjakaumat on esitetty seuraavassa kahdessa kuvassa siten, että kuva 15 käsittää hanketoteuttajat ja kuva 16 toiminnanjohtajat.

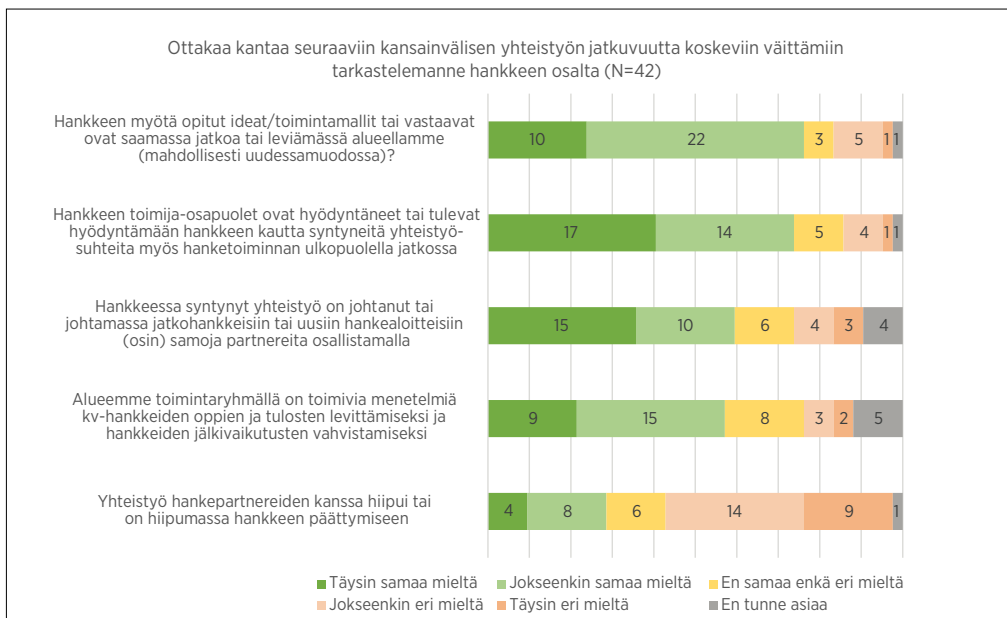
Neljä viidestä hanketoteuttajasta oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että hankkeen myötä opitut ideat tai toimintamallit ovat saamassa jatkoa tai leviämässä alueella ja lähes yhtä moni oli samaa mieltä siitä, että hankkeen toimijaosapuolet ovat joko hyödyntäneet tai tulevat hyödyntämään syntyneitä yhteistyösuhteita myös hanketoiminnan ulkopuolella jatkossa.

Toiminnanjohtajat katsoivat useammin, että hankkeessa/hankkeissa syntynyt yhteistyö on johtanut tai johtamassa jatkohankkeisiin tai uusiin hankealoitteisiin osin samoja partnereita osallistamalla (kuva 16). Erot jatkuvuutta koskevien väit-

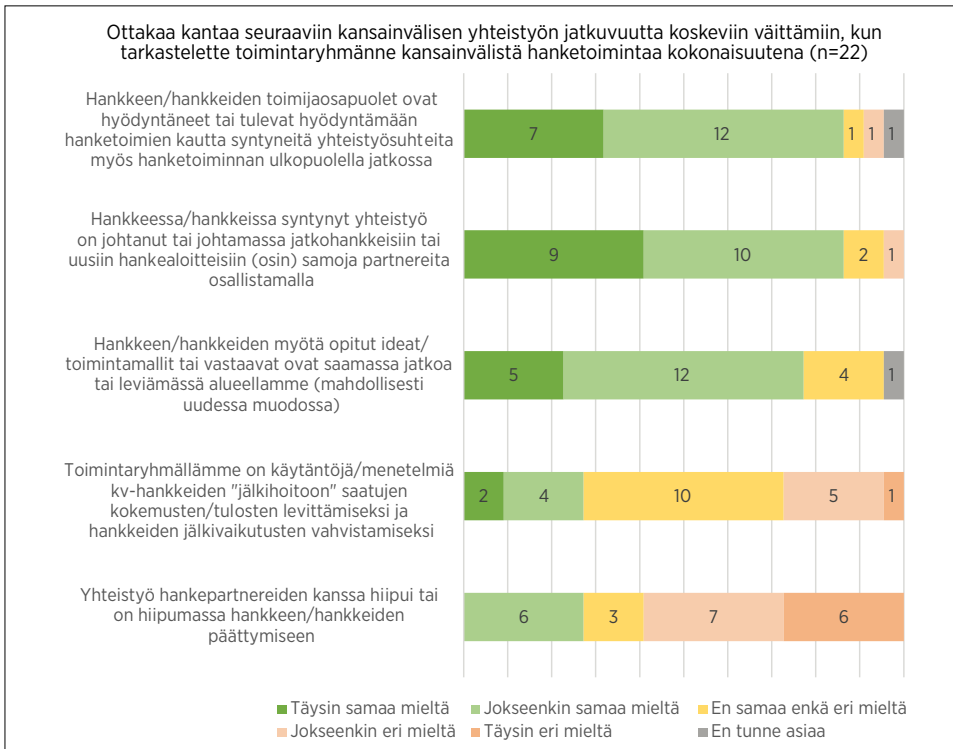
tämien muotoilussa ovat varsin vähäisiä, mikä selittää myös sitä, että tuloksissa on vastaajaryhmän sisällä vain pieniä eroja.

Toiminnanjohtajat olivat astetta samanmielisiä kuin hanketoteuttajat kaikkia kolmea yhteistyön tai sen vaikutusten jatkuvuutta/kertautumista kuvastavan väitteen suhteen. Tämän voi ajatella heijastavan toimintaryhmän rahoittajaroolia verrattuna lähtökohtaisesti ainutkertaisemmin hankettaan tarkastelemaan hanketoteuttajaan. Merkittävää kuitenkin on, että vain alle kolmannes hanketoteuttajista ja toiminnanjohtajistakaan katsoi, että yhteistyö hankepartnereiden kanssa hiipui tai on hiipumassa hankkeen päättymiseen. Näin ollen kysymyssarja kokonaisuudessaan antaa enemmän uskoa kuin epäuskoa kansainvälisen yhteistyön jatkuvuuteen ja myönteisiin kerrannaisvaikutuksiin. Voidaan kenties ajatella, että kansainvälisen yhteistyön rakentaminen on siinä määrin työläs prosessi, ettei sitä ole yksinkertaisesti varaa jättää kertaluonteiseksi tempaukseksi, ei ainakaan toimintaryhmän suunnalta katsottuna.

Hanketoteuttajilla oli kuitenkin kiinnostavasti toiminnanjohtajia luottavaisempi käsitys toimintaryhmän tietoisten juurruttamis- tai jälkihoitotoimenpiteiden suhteen. Toimintaryhmälle esitetty rinnasteinen väittämä ”Toimintaryhmällämme on käytäntöjä kv-hankkeiden jälkihoitoon saatujen kokemusten/vaikutusten levittämiseksi ja jälkivaikutusten vahvistamiseksi” sai lähes puolelta toi-

Kuva 15. Hanketoteuttajien näkemyksiä kansainvälisen yhteistyön jatkuvuudesta.

Kuva 16. Toiminnanjohtajien näkemyksiä kansainvälisen yhteistyön jatkuvuudesta

minnanjohtajia kantaa ottamattoman vastauksen. On mahdollista, että toiminnanjohtajat asettivat ”menetelmän”/”käytännön” riman korkeammalle tasolle kuin hanketoteuttajat. Hanketoteuttajathan katsoivat kuitenkin toiminnanjohtajia selvästi useammin, että ”Alueen toimintaryhmällä on toimivia menetelmiä kansainvälisten hankkeiden oppien ja tulosten levittämiseksi ja hankkeiden jälkivaikutusten vahvistamiseksi.”

Avoimissa kommentteissa vastaajien oli mahdollista tarkentaa hankkeiden ”jälkihoidossa” soveltamia menetelmiä. Kuusi vastaajaa tuotti tässä yhteydessä lisätietoa. Yhteistyöverkostojen seuraaminen ja yhteydenpito kumppaneihin sekä toiminta-alueella että kumppanimaisissa oli neljän vastaajan mukainen keino tehdä hankkeiden jälkihoitoa. Kun pidetään yllä kontakteja, suunnitellaan samalla usein uusia hankkeita. Eräs vastaaja mainitsi lisäksi henkilökohtaisten ystävyys-suhteiden solmimisen ja lomailun alueella, missä on kumppanuuksia.

Kokemusten levittäminen tai jälkihoito voidaan myös hankkeistaa. Pohjois-Karjalassa Jetina ja Jonsuun seudun Leader ry toteuttivat kansainvälisen CultTrips -kylämatkailuhankkeen ohessa samanlaisen kansallinen alueiden välisen ”tukihankkeen”

kokemusten levittämiseksi laajemmalle joukolle. Kansallisen rinnakkaisen hankkeen nimi oli ”Eurooppalaistuva kylämatkailu” ja siihen osallistui joukko kyliä ja toimijoita, joilla ei vielä ollut valmiutta sitoutua varsinaiseen TNC-hankkeeseen.

Yksi ryhmä kertoi järjestävänsä osallistuneiden tahojen ”arviointitapaamisia” omalla toimialueella hankkeen jälkeen. Koska useimmat eivät ottaneet kantaa mahdolliseen jälkihoitoon millään tavoin, on syytä olettaa, että hankkeiden tuloksien ja kokemusten levittämiseksi ei tehdä tietoisia toimenpiteitä lainkaan. Yksi vastaaja ottikin kantaa tähän suuntaan: ”*Ei kyllä ole mitään. Kaikki on tässä vaiheessa vain toiminnanjohtajan varassa...*”.

Hankkeiden jälkivaikutuksia voidaan ajatella yhtäältä yksilön ja toisaalta instituutioiden tasolla. Yksilön tasolla ne voivat olla esimerkiksi saatujen ideoiden vaikutusta osaamiseen, yhteistyösuhteisiin tai koko elämäntilanteeseen. Instituutioiden tasolla vaikutusalueet voivat olla samoja, mutta toimijana on suhteellisesti paikkaan sidotumpi kollektiivi, esimerkiksi kylä- tai nuorisojärjestötoimija. Jatkossa voidaankin pohtia, olisiko hankkeiden jälkihoitoon kehitettävissä joitakin toimintamalleja, jotka tehostaisivat kansainvälisen hanketoiminnan jälkivaikutuksia paikalliskehittämisen kannalta.

3.7 TOIMINTARYHMIEN MUUT KANSAINVÄLISTÄ YHTEISTYÖTÄ EDISTÄVÄT TOIMET

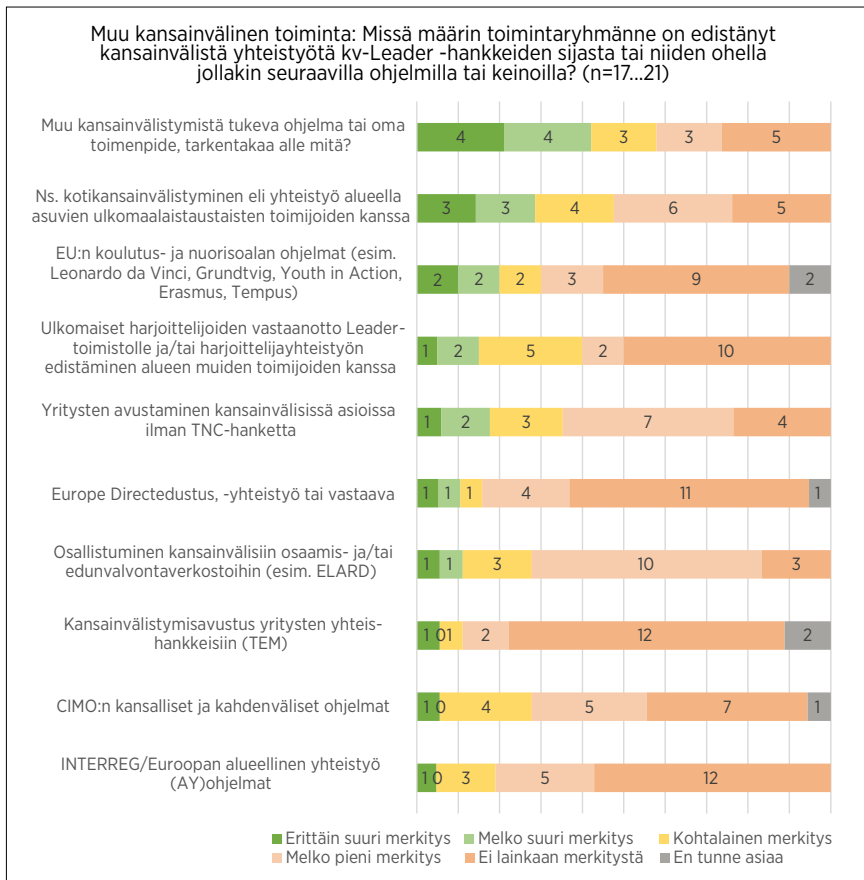
Koska toimintaryhmän kansainvälinen TNC-hanke ei ole ainoa tapa edistää kansainvälistä yhteistyötä, toimintaryhmien edustajilta hankittiin tietoa myös muusta kansainvälisestä toiminnasta. Asiaa tiedusteltiin 10 erilaisen kansainvälistymistoimenpiteen kautta, mukaan lukien vastaajan itse nimeämä vaihtoehto (kuva 17).

Noin puolet toiminnanjohtajista piti merkitykseltään vähintään kohtalaisena niin sanottua kotikansainvälistymistä. Noin joka kolmannelle merkitykseltään vähintään kohtalaisia olivat olleet harjoittelijayhteistyö tai yritysten avustaminen kansainvälisissä asioissa ilman TNC-hanketta. Toimintaryhmät tunnistivat kaikki mainitut kansainvälisen yhteistyön välineet jokssakin mitassa ja yksittäisissä tapauksina jokainen oli ollut jollekin ryhmälle myös erittäin merkittävä. Hajonta oli kui-

tenkin melko suurta. Kaikkein useimmin merkittäväksi tai erittäin merkittäväksi katsottiin lopulta jokin muu kansainvälistymistä tukeva ohjelma tai oma toimenpide, jota oli mahdollista täsmentää avoimena kommenttina.

Avoimissa kommentteissa tarkennettiin muita tapoja edistää kansainvälistymistä. Niistä selviää, että toimintaryhmät esimerkiksi ottavat vastaan kansainvälisiä vieraita ja esittelevät heille toimintaansa sekä tekevät omia matkoja tapaamaan toimijoita Euroopassa myös ilman TNC-hankeyhteyttä. Joistakin toimintaryhmistä mennään luennoimaan tai kouluttamaan muualle, toimitaan mentorina ja/tai edistetään muidenkin toimintaryhmien kansainvälistymistä ilman taustalla olevaa kansainvälistä hanketta. Yksi toiminnanjohtaja summasi ”*Leaderin kv-toiminnasta vain hyvin pieni osa tapahtuu jähmeiden ns varsinaisten kv-hankkeiden kautta*”.

Omana toimenpiteenä tuli esille myös perinteinen mahdollisuus lisätä kansainvälinen elementti (esimerkiksi opintomatkoja tai seminaareja) myös

Kuva 17. Muu kansainvälinen toiminta.

muihin kuin kuin varsinaisiin TNC-hankkeisiin. Kun esimerkiksi opintomatka perustellaan hyvin, se on hyväksyttävä kustannus myös kansallisessa hankkeessa. Toimintarahallakin myötävaikutetaan kansainväliseen vuorovaikutukseen monin tavoin, mikä ei välttämättä dokumentoidu seurantaan.

Toimenpidelistasta puuttuvina ohjelmatoimina tuotiin esille mm. EU:n Europe for Citizens, maa- ja metsätalousministeriön lähialueyhteistyövarat, Pohjoismaiset yhteistyöverkostot, ulkoministeriön kehitysyhteistyörahoitus ja kansainväliset järjestöt. Suullisena tiedonantona huomiota saivat myös Erasmus+- ja Grudtvig -ohjelmat, joihin esimerkiksi Länsi-Saimaan toimintayhmästä on aktiivisesti osallistuttu.

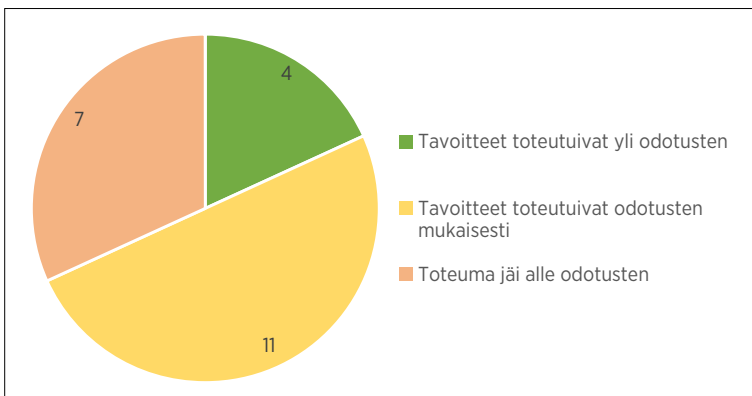
Lisäksi kansainvälistymistä edistäneinä toimenpiteinä mainittiin mm. kansainvälisen seminaarin järjestäminen (esittäjän tapauksessa yhteistyössä oman alueen Leader -hankkeen ja oman Interreg IV hankkeen kanssa), tutkijoiden kautta solmitut yhteistyösuhteet ja eri yhteyksissä tapahtuvat vierailut oman maan ulkopuolella ilman TNC-hanketta.

3.8 TOIMINNANJOHTAJIEN KOKONAI SARVIOINTIA KANSAINVÄLISEN YHTEISTYÖN TOTEUTUMISESTA, STRATEGISUUDESTA JA TULEVAISUUDESTA

Toiminnanjohtajia pyydettiin antamaan kokonaisarvio oman toimintaryhmän kansainvälisen yhteistyön tavoitteiden toteutumisesta (kuva 18). Puolet vastanneista arvioi toteuman odotusten mukaiseksi. Seitsemän toimintaryhmää katsoi toteuman jääneen alle odotusten, kun taas neljä ilmoitti tavoittei-

Oppia Keski-Euroopasta ilman kv-hanketta. Joskus kansainvälinen yhteistyö ja oppiminen voi olla pienestä panoksesta kiinni ja kaikki voi tapahtua ilman hanketta ja paperisotaa. Päijänne Leader ry:n alueen Kalkkisten kylän kehittämiseen käytiin hakemassa oppia toimintaryhmän toimintarahalla sponsoroitulla matkalla Itävallan joulumarkkinoille. Silloinen toiminnanjohtaja järjesti Kalkkisten kylän puuhanaisille nopean tutustumiskäynnin itävaltalaisen joulumarkkinaperinteeseen. Kolmessa päivässä käytiin läpi kuudet joulumarkkinat. Toiminnanjohtaja toimi tapauksessa matkanjärjestelijänä, tulkkina ja autonkuljettajana. Rahallinen kokonaispanos jäi pariin tuhanteen euroon. Indikaattoreissa toimenpide ei näkynyt, mutta sen tulokset jäivät elämään Keski-Euroopan joulumarkkinoiden innoittamana paikallisena tapahtumana, joka jatkuu omillaan (Suullinen tiedonanto Liisa Häme).

den toteutuneen yli odotusten. Toteuman arviointi oli tässä yhteydessä vastaajan harkinnanvarainen kokonaisnäkemys päättyneestä kaudesta eikä sitä peilattu toimintaryhmäkohtaisiin toteumatietoihin tai vastaajan antamiin perusteluihin.

Kuva 18. Näkemys kansainvälisen yhteistyön tavoitteiden toteutumisesta.

KANSAINVÄLISEN YHTEISTYÖN STRATEGISUUS

Toiminnanjohtajia pyydettiin ottamaan kantaa oman toimintaryhmänsä ohjelma-asiakirjan eli kehittämissuunnitelman tai -strategian²² ja ryhmän rahoittaman kansainvälisen hanketoiminnan suhteeseen. Kysymysmuotoilun taustalla oli ohjelmakauden 2007–2013 strategia-asiakirjojen arvioinnissa tehty havainto siitä, että kansainvälisyys näyttäytyi niissä monta kertaa verraten irrallisena tai ”päälleliimattuna” suhteessa muuhun sisältöön. Kysymystä strategisuudesta lähestyttiin kolmella väittämällä, joiden lisäksi käytössä oli mahdollisuus täsmentää vastausta avokommentilla (kuva 19).

Toiminnanjohtajien mielestä kansainvälinen hanketoiminta on ollut strategialähtöistä. Vain yksi vastaaja oli asiasta jokseenkin eri mieltä. Samansuuntaisesti puolet vastanneista ei hyväksynyt käänteisen sävyyn ilmaistua väitettä, että toteutuneet kansainväliset hankkeet olisivat nouseet ”mikä mistäkin”. Strategisuuden pitäisi siten vastausten valossa olla kunnossa. Toiminnanjohtajat saattavat kuitenkin korostaa vastauksisissaan strategisuutta yksin siitä syystä, että he tuntevat asiaan liittyvän odotusarvon. Strategisuuden vaatimus, joka koskee kaikkea rahoitettavaa toimintaa, tunnetaan

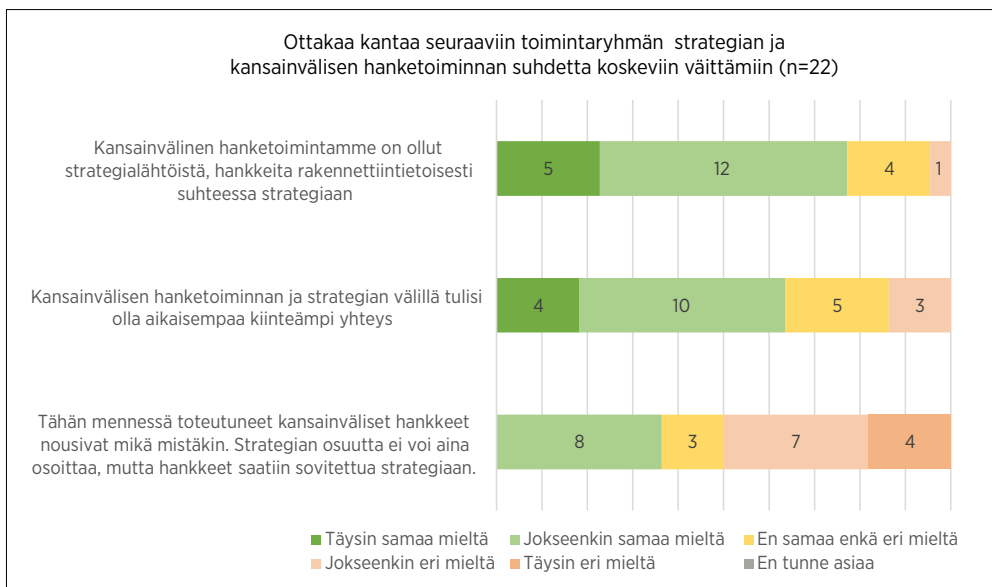
luonnollisesti hyvin ja olisi kenties epäilyttävää kyseenalaistaa sen toteutumista.

Esitetty normatiivinen väite strategian ja kv-hanketoiminnan suhteen kiinteystämistarpeesta jatkossa jakoi mielipiteet. Tämä saattaa johtua siitä, että kysymyksen voikin ymmärtää, lähtötilanteesta riippuen, eri tavoin. Avoimet kommentit toivat esiin kaksi vastakkaista tulkintalinjaa strategian ja kv-hanketoiminnan suhteesta. Ensimmäisen mukaan toimintaryhmän kansainvälinen hanketoiminta on ollut strategian mukaista, esimerkiksi sillä perusteella, että ”kansainvälisyys on strategiassamme läpäisyperiaatteella”. Näin ollen strategian ja hanketoiminnan välinen suhdekin on jo kunnossa eikä sitä tarvitse välttämättä parantaa. Kuitenkin, koska aina voi parantaa, ”tahdomme tehdä suhteesta vielä paremman”, kuten yksi toiminnanjohtajista linjasi.

Strategiasta hiukan irtiottavan tulkintalinjan mukaan ajateltiin, että hankkeet saavatkin tulla ”mikä mistäkin”. Silloin katsotaan, ettei strategia-asiakirjan tarvitsekaan liiaksi ohjata hankkeiden syntyä, kuten yksi toiminnanjohtajaista puntaroi:

”Strategian toteutusjakso on pitkä ja ajat muuttuvat kuten tarpeetkin! Tärkeintä, että kontakteja on syntynyt ja hankkeista on ollut hyötyjä!”

22 Ohjelmakaudella 2007–2013 toimintaryhmän ohjelma-asiakirja oli viralliselta nimeltään kehittämissuunnitelma. Ohjelmakaudella 2014–2020 siirryttiin ohjelma-asiakirjasta käyttämään nimeä kehittämisstrategia. Kyselylomake tehtiin uuden ohjelmakauden käsitteellä kehittämisstrategia.

Kuva 19. Toiminnanjohtajien näkemyksiä toimintaryhmän strategian ja kansainvälisten hankkeiden suhteesta.

KANSAINVÄLISEN YHTEISTYÖN MERKITYKSEN JA POTENTIAALIN ARVIOINTIA KÄYNNISTYNEEN OHJELMAKAUDEN OSALTA

Kansainvälisen hanketoiminnan ja muun kansainvälisen yhteistyön strateginen painoarvo arvioitiin lähes kolmessa neljästä (20/28) toimintaryhmässä käynnistyneellä ohjelmakaudella edelleen kasvavaksi. Niissä toimintaryhmissä, jotka katsoivat, että kansainvälisen yhteistyön merkitys säilyy ennallaan, oli kansainvälinen yhteistyö jo hyvässä vauhdissa. Kolme vastaajaa näistä oli katsonut sen toteutuneen jo päättyneellä kaudella yli odotusten.

Huomionarvoista on, että kaikki ne kyselyyn vastanneet toimintaryhmät (6/6), joilla puolestaan ei ollut päättyneellä kaudella ainoatakaan kansainvälistä hanketta (ns. nollaryhmät), katsoivat että kansainvälisen hanketoiminnan ja muun kansainvälisen yhteistyön strateginen painoarvo kasvaa (liite 1). Tätä voidaan pitää positiivisena signaalina kansainvälisen yhteistyön laajenemisen puolesta myös niissä ryhmissä, jotka eivät päättyneellä kaudella toteuttaneet itse TNC-hankkeita.

Viimeisessä avoimessa kysymyksessä toiminnanjohtajia pyydettiin vielä pohtimaan kansainvälisen yhteistyön merkitystä ja potentiaalia maaseudun kehittämisessä uudella ohjelmakaudella kaiken kaikkiaan.

Kansainvälistymisen katsottiin kaikissa arvioissa olevan yleisellä tasolla sekä merkittävä että kasvava ilmiö. Kasvua katsottiin yhtäältä yleisenä toimintaympäristökijänä, joka edellyttää valmiutta myös maaseudulla. Yksi tähän liittyvä ilmiö on työperäinen maahanmuutto:

”Työperäinen maahanmuutto Suomeen kasvava vääjäämättä, myös maaseudun on oltava valmis ottamaan tulijat vastaan ja kotouttamaan heidät ”uussuomalaisiksi” - tämä on maaseudun kansainvälistymisen merkittävin haaste”.

Kolmessa kommentissa todettiin esimerkiksi maahanmuuttajiin liittyvä kotikansainvälistyminen strategisesti tärkeäksi toiminnaksi.

Kansainvälistymisen katsottiin kasvavan useimmiten myös strategisena valintana. Kansainvälistyminen lisääntyisi, koska se tarjoaa alueille mittavan potentiaalin, jonka hyödyntäminen nähtiin järkeväksi. Kansainvälistyminen nähtiin myös entistä realistisempänä, koska oli saatu ns. pää auki kv-toiminnassa ja oltaisiin vastaisuudessa rohkeampia tarttumaan eri tilaisuuksiin ja ”astumaan mukaan entistä tiiviimmin kv-hankkeiden maailmaan”. Nyt uskotaan, että ihmisillä on entistä korkeammat valmiudet kansainväliseen yhteistyöhön.

”Kansainvälinen toiminta Leaderissa on sen suola ja sokeri. On itsestä; innostuksesta ja taustoista kiinni, miten paljon voi toiminta-alueitaan viedä tällä saralla eteenpäin.”

Leader-toimintatavan erityisetuna kansainvälisyydessä nähtiin se, että

”Leader mahdollistaa verkostoyksiköiden kautta periaatteessa minkä tahansa EU-Euroopan kolkan tavoittamisen verrattain yksinkertaisesti”.

Kansainvälisen yhteistyön mahdollisuudet yhdistettiin useisiin asiayhteyksiin, joita oli tuotu esille jo kansainvälisen yhteistyön vaikutuslottuvuuksia ja lisäarvoa koskevissa argumenteissa. Kansainvälistymisen potentiaali liitetään siten tulevaisuuden näkymissäkin mm. yrittäjyyteen etenkin maaseutu-, elämys- ja luontomatkailun aloilla, oppimiseen ja monenlaiseen innoitukseen ja ideavaihtoon. Kansainvälisyyden merkitys etenkin nuorten aktiivisuudessa nähtiin toistuvasti tärkeänä ja alueen kansainvälistymisessä puolestaan nuorilla on tärkeä rooli. Erityisenä näkökulmana oppimiseen yksi toiminnanjohtajista nosti esille lähidemokratian malleihin liittyvän oppimisen viitaten etenkin muihin Pohjoismaihin. Kansainvälisyys saa merkitystä myös siitä, että sen todetaan lisäävän kotimaista alueidenvälistä toimintaa.

Muutamissa yhteyksissä kansainvälistyminen nähtiin toivottavana ja tärkeänä ihmisen ja kylän tasolla, mutta sen ei katsottu välttämättä muuttuvan kansainväliseksi Leader-hankkeiksi. Syyksi tähän nimettiin esimerkiksi eräässä kannanotossa *”internet ja sosiaalinen media, joka on tehnyt kansainvälistymisen erittäin helpoksi”.* Toisaalla katsottiin, että kansainväliseen toimintaan olisi olemassa koko ajan muita rahoitusvälineitä, joihin hakijoita pyrittäisiin ensisijaisesti ohjaamaan. Leader tulisi mukaan vasta tarvittaessa ja täydentävänä elementtinä. Vastaajalle oli myös tärkeää, ettei kansainvälisiä hankkeita nähtäisi itseisarvona, vaan, että niitä haetaan, mikäli toimintaryhmän alueella ilmenee aitoa tarvetta.

Toimintaryhmien kansainvälistä yhteistyötä hidastavana tekijänä vastaajat toivat esille etenkin yksittäisen ryhmän voimavarojen rajallisuuden. Esimerkiksi yksi toiminnanjohtajista kuvasi tahtovansa *”viedä kv-asioita isosti eteenpäin”*, mutta toi heti perässä esille ajan ja rahan osalta rajalliset toimintamahdollisuutensa.

3.9 HYVÄT KÄYTÄNNÖT JA TUKI- JA NEUVONTAPALVELUJEN KEHITTÄMINEN

3.9.1 HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ

Hyviä käytäntöjä ja tuki- ja neuvottelupalvelujen kehittämistä lähestyttiin kyselyaineistossa avoimilla kysymyksillä, joihin vastaaminen oli vapaaehtoista. Hyviä käytäntöjä koskevana herätekyseilyksenä kyselyssä oli:

”Kuvaillkaa omin sanoin kv-hanketoiminnan tai muun kv-kokemuksenne myötä toimintaryhmässä/hankkeessa oivaltamianne hyviä toimintatapoja, tai vastaavasti toimimattomaksi havaittuja menettelyjä, mitä haluaisitte jakaa keskusteluun?”

Kysymyskohtaa käsitteli jollakin tapaa 34 hanketoteuttajaa ja 19 toiminnanjohtajaa. Joissakin vastauksissa esitettiin useampia asioita. Muutamat esitetyt kommentit olivat hyvin lyhyitä ja asiayhteydestään irrotettuna vaikeasti ymmärrettävissä, eikä niitä siten voitu ottaa mukaan tarkasteluun. Tässä luvussa käsitellään kokoavasti vastaajien itse hyvinä pitämiään käytäntöjä tai kokemuksia aineistolähtöisesti teemoiteltuna. Esiteltyjä asioita ei ole priorisoitu tai validoitu selvityksen tekijöiden toimesta, mutta ne esitetään tässä mainintojen määrää mukailevassa järjestyksessä.

OSALLISTAVA KANSAINVÄLISTYMINEN

Lukumääräisesti eniten tuotiin esille hankkeiden käytännön toteutukseen liittyviä hyviksi todettuja kokemuksia. Yhdistävä teema yhdelle joukolle esitettyjä kommentteja oli ajatus osallistavasta kansainvälistymisestä:

”Jokaisessa hankkeessa pitäisi olla toimintaa, jossa kansainvälistymisestä tulee konkreettista, esim. lähiruokahankkeessa kokkikilpailu.”

”Yhteiset työpajat, joissa eri maiden edustajat keskenään ratkaisevat haasteita (esim. tehdään ruokaa yhdessä ja sovelletaan reseptejä) ja luovat uusia ratkaisuja.”

”Onnistuneimpia kokemuksia kv-toiminnasta ovat olleet ne, joissa paikalliset toimijat ovat itse olleet esim. emännöimässä vieraita, majoittaneet heitä luonaan ja tehneet työpajoissa yhdessä asioita.”

”Onnistunein on ollut hanke, jossa toimijat määrittivät etukäteen omat kiinnostuksen aiheensa valittavissa olevista ja majoittuivat Virossa perheissä, joilla oli jokin linkki kyseiseen teemaan. Majoittajat myös suunnittelivat yhden päivän osalta ohjelman omalle majoitettavalleen ja kun seuraava opintomatka toiseen suuntaan järjestettiin, jatkettiin ‘majoitusparien’ kanssa.”

”Hyvä toimintatapa on tutustua meille soveltuvien maiden (eli logistiikan kannalta läheisten tai helposti toimivien maiden) kanssa heidän messuihinsa ja tilaisuuksiin, joissa on mahdollista luoda konkreettisia suhteita.”

”Ryhmävaihdot, yritysvierailut, tutustumiskohteet, kodeissa majoittuminen.”

SOSIAALINEN MEDIA HELPOTTAA, MUTTA TAPAAMISIÄKIN TARVITAAN

Lukumääräisesti seuraavaksi eniten yksittäisenä toistuvana asiana kommentoitiin Skypeä ja toissijaisesti Facebookia tai muuta sosiaalista mediaa. Yhdistävä tälle joukolle kommentteja oli hyvä kokemus siitä, että välimatkoja voi voittaa ja vuorovaiikutusta tihentää tai laventaa verkkovälineillä. Yhteydenpito tapaamisten välillä oli monen kohdalla sujunut ”yllättävän hyvin” Skypellä tai vastaavalla.

”Skype (tai muu vastaava) on aivan helmi kv-yhteydenpitoon. Samoin pienet videot (esim. kyläkerrokset eri vuoden aikoina), joita voi lähettää kv-kumppaneille. Näkee ja kuulee kuin oltaisiin ihan paikalla!”

Samalla kuitenkin kolmessa kommentissa korostettiin hyvänä käytäntönä nimenomaisesti kasvokkain tapaamisia ja perinteistä tutustumista.

KUMPPANUUKSIEN SUUNNAT JA MALLIT

Monessa jaetussa kokemuksessa otettiin kantaa yhteistyökumppanuuksien koostumukseen ja organisointiin.

”Haluamme pitää kv-toiminnan ‘lähitoimintana’. Ruotsalaiset ovat tuossa kivenheiton päässä. Miksi mennä merta edemmäs kalaan? Virolaiset olivat myös melkein kuin naapureita. Suomea kaikki puhuivatkin.”

MITA HYVIÄ KÄYTÄNTÖJÄ JA KOKEMUKSIA

Muina hyvinä käytäntöinä tai kokemuksina haluttiin jakaa seuraavat asiat:

”Parhaat tulokset saadaan itse toteutetuista kv-hankkeista koska alueiden välisissä laajoissa kv-hankkeissa hyöty ei välttämättä kohdistu omalle alueellemme.”

”Kylä- tai muu yleishyödyllinen toiminta on hyvä pohja kv-hankkeelle. Yritykset taloudellisine tulostavoitteineen voivat tulla mukaan myöhemmin, jos niille on tilausta.”

”Jokaisella partnerilla tulee olla hankkeessa kansainvälisten toimenpiteiden lisäksi paikallisia toimenpiteitä, jotka sitouttavat toimijat kiinteämmin yhteistyöhön ja liittävät hankkeen paikallisyhteisöön.”

”ERASMUS+-ohjelman Youth in Action-toimenpiteen hyödyntäminen on hyvä ja tehokas keino alueen nuorten kansainvälistymiseen. Alueen kansainvälistymisessä puolestaan nuorilla on tärkeä rooli.”

Lisäksi kahteen kertaan korostettiin nuorten itsensä mukanaolon tärkeyttä jo nuorisohankkeiden suunnittelussa.

Opintomatkoihin liittyen hyväksi oli havaittu ammattialakohtaisten best practice -ryhmien käyttäminen. Esimerkiksi, kun mukana on kunnan ja hallinnon toimijoita, he pääsevät vierailemaan omissa ohjelmissaan. Näin esimerkiksi sote-alan henkilöt käyvät terveysasemilla ja pääsevät keskustelemaan oman alan kollegojen kanssa. Vastaavasti kulttuuritoimijoille järjestetään kulttuuriasioihin liittyviä kontakteja jne. Kun järjestetään yksilöidyt vierailut tutustumisryhmän sisällä hajauttamalla ryhmä ammattialakohtaisesti, vältetään ns. mekaaninen vierailuohjelma.

Pilotti- tai testiretket olivat puolestaan olleet hyvä käytäntö, jota avattiin kylämatkailua kehittävän kansainvälisen hankkeen osalta seuraavasti:

”Kaksi paikallista toimijaa ryhmää kohden lähetettiin tutustumaan kunkin alueen ohjelmapaketteihin. Asiaa valmisteltiin hyvin etukäteen. Matkan aikana toimijat osallistuivat paikallisten laatimaan ohjelmaan ja havaינוivat asioita yhteisin kriteerein täyttämällä lomaketta. Myöhemmin pidettiin ryhmäkoh-

tainen palautetilaisuus, jossa käytiin asiat läpi. Lisäksi pidettiin yhteinen koko kv-hallintopöytäruokoiden palaveri, jossa asiat vedettiin vielä yhteen.”

Yksittäiseen hankkeeseen liittyvänä hyvänä kokemuksena jaettiin tietoa myös tuoteraatien ja kuvagallerioiden käytöstä. Nämä liittyivät tässä tapauksessa hankkeeseen, jossa lappilaiset halusivat löytää uusia innovaatioita ja menetelmiä etenkin käsityö- ja luonnontuoterytysten sekä maaseudun matkailurytysten toimintaan yhteistyössä ruotsalaisten ja virolaisten kanssa. Hyväksi havaittuja tuoteraateja toteutettiin kansainvälisten opintomatkojen aikana siten, että jokainen toi yhden käsityön, elintarvikkeen tai luonnontuotteen arvioitavaksi. Myös hankkeessa tehtyä kuvagalleriaa pidettiin hyvänä. Sieltä saattoi nähdä toisten tekemät työt ja ottaa vinkkiä omaan. Edelleen onnistuneena toimintamallina tästä hankkeesta raportoitiin siitä, että:

”Oli kv-toiminnot ja sitä samaa tehtiin ’kotona’ oman väen kanssa. Kaikki eivät voineet osallistua kv-toimintoihin, koska hankkeessa oli niihin osallistujakatot. Käytännössä hankkeessa saatiin pitää kansallisina osioina pieniä työpajoja siellä missä tarvetta oli.”

Yksittäisinä mainintoina tuotiin vielä GOPP (Goal Oriented Project Planning) hankesuunnittelun työvälineenä sekä saman tulkin käyttäminen läpi hanketapaamisten, jolloin vuorovaikutussuhde paranee ja syvenee hankkeen myötä.

KANSAINVÄLISYYS HYVÄNÄ KÄYTÄNTÖNÄ

Hyvien käytäntöjen yhteydessä otettiin kantaa myös kansainvälisyyden puolesta yleisesti:

”Suomella ei ole varaa olla ulkona kansainvälisyydestä tai eurooppalaisista yhteistyökuvioista, koska verkottuminen, kv-suhteet ja tunnettuus lisää positiivista yhteistyötä yhteisten päämäärien saavuttamiseksi taloudellisesti ja poliittisesti kaikkien parhaaksi.”

”Kansainvälinen hanketoiminta on piristysruiske maaseudulle.”

”Tämä on merkittävää yhteiskuntapolitiikkaa ja luo eurooppalaista yhteisymmärrystä.”

3.9.2 TUKI JA NEUVONTAPALVELUJEN KEHITTÄMISTARPEITA

Tuki- ja neuvontapalveluja koskevana herätekyse- myksenä lomakkeella esitettiin:

”Pohtikaa vielä, miten kansainväliseen hanke- toimintaan liittyviä tuki- ja neuvontapalveluja pitäisi kokemuksenne perusteella kehittää? Voitte tarkastella asiaa paikallisella, kansalli- sella tai EU-tasolla.”

Kysymyskohtaan otti kantaa jollakin tapaa 32 han- ketoteuttajaa ja 17 toiminnanjohtajaa. Esitykset olivat keskenään erimittaisia yhdestä sanasta seik- kaperäisiin ja monikohtaisiin lausumiin. Muutamat esitetyt kommentit olivat asiayhteydestään irrotet- tuna vaikeasti ymmärrettävissä, eikä aivan kaikkia siten voitu ottaa tarkasteluun mukaan. Tässä luvu- sa käsitellään kokoavasti vastaajien kehittämistar- peita koskevia kommentteja. Esiteltyjä asioita ei ole priorisoitu tai validoitu selvityksen tekijöiden toi- mesta, mutta asiat esitetään teemoitettuna ja mai- nintojen määrää mukailevassa järjestyksessä.

TUKIPALVELUJA JA VERTAISTUKEA KIITTÄVÄT KANNANOTOT

Yhteensä 11 vastauksessa, joista 9 tuli hanketoimijatasolta, tuotiin esiin omasanaisesti, ettei tuen tai neuvonnan suhteen ole ollut ongelmia. Monet vastaajat päinvastoin tunnistivat ja arvostivat saa- maansa tukea ja palveluja. Tuella viitattiin joko kansalliselle maaseutuverkostoyksikön tai paikallisen toimintaryhmän tasoille. Erityisesti kiitosta jaettiin nimeltä mainiten paikallisen kv-koordinaattorin toiminnalle niillä alueilla, missä erikois- tunutta tukea oli hanketoimijoille ollut tarjolla. Toi- sinaan avulla viitattiin myös toisen toimintaryhmän tarjoamaan apuun:

”Meille on ollut korvaamatonta muiden Lea- der-ryhmien kv-asiantuntijoiden pyyteetön apu. Valtakunnalliset neuvojat ovat tuntuneet kaukaisilta, naapuriryhmien edustajia on ollut helpompi lähestyä aivan perusasioidenkin kanssa.”

ASiantuntemukseen, sen organisointiin ja vahvistamiseen liittyvät kannanotot

Yhteensä kuudessa kommentissa otettiin kantaa kv-asiantuntemuksen vahvistamiseen ja sen orga- nisointiin eri aluetasoilla. Jossakin kaivataan (lisää) kansallisen tason tukitoimintaa ja/tai esitetään sen edelleen kehittämistä:

”Pitäisikö Leader-toiminnassa olla valtakun- nan tasolla paikallisia Leader-ryhmiä tukevaa kv-asiamiestoimintaa?”

Kansainvälistä yhteistyötä tukevaa alueellista tai toimintaryhmäkohtaista apua on tarjottu vain osasa toimintaryhmiä, mikä heijastuu selvästi niissä kommentteissa, joissa esitetään asiantuntemuk- sen vahvistamista paikallisesti tai sen kehittämistä maakunnallisen yhteistyön pohjalle. Kommentteja, joissa toivottiin paikallisia tai maakunnallisia kv-koordinaattoreita olivat:

”Leader-ryhmiin omat työntekijät kv-toimin- taa varten, rahoitus toimintarahaan.”

”Ehkä kv-koordinaattoreita saisi olla maakun- nittain tai niin, että useampi Leader-ryhmä hyötyy yhden tai kahden henkilön kv-koor- dinaatiotyöstä, jolloin hyviä käytäntöjä le- vitetään. Jos koordinaattori tekee työtä vain yhden ryhmän hyväksi, se on turhan suppeaa toimintaa.”

”Toimintaryhmillä voisi olla maakunnallisia kv-koordinaattoreita, joiden kautta vähem- mänkin kv-hanketyötä tehneet toimijat uskal- tautuvat aloittamaan kv-hankkeita.”

Kehittämiskohteet koskevat myös asiantuntemuk- sen jatkuvuutta:

”Pysyvyyttä olisi jotenkin saatava. Nyt kv-asi- antuntijat palkataan pääsääntöisesti hankkei- siin, joten niiden päätyttyä resurssi poistuu.”

Ratkaisuksi esitettiin kv-koordinaation laskemista osaksi (nykyistä suurempaa) toimintarahaa.

Vastauksissa oli lisäksi kaksi pettymyksen il- mausta ENRD:n kumppaninhakujärjestelmän toi- mintaan. Sen kehittämiseksi ei kuitenkaan esitetty toimenpide-ehdotuksia. Yhdessä (suullisessa) kan- nanotossa jäätiin kaipaamaan myös entisen EU:n verkostoyksikön (AEIDL) aikaisia teemoitettuja

kansainvälisiä seminaareja eri isäntämaissa. Ne olivat vastaajan mukaan hyvin tehokas tapa verkottua useisiin eri suuntiin.

SÄÄTELYN JA VALVONNAN KEVENTÄMISTÄ

Joissakin kehittämisehdotuksissa esitettiin toiveita mahdollisuudesta tehdä kansainvälistä toimintaa ilman liian tiukkoja sääntöjä ja reunaehtoja. Esimerkiksi opintomatkoja pidetään välttämättöminä hankkeiden synnylle. Näkökohtana matkoista eräässä kommentissa todetaankin:

”Ulkomaan matkojen kohtelu ELY-keskuksissa on pyörityttävää. Kv-hankkeissakin pitää (joka kerta erikseen) perustella matkojen tarpeellisuus ja saada niille hyväksyntä yms. - vaikka ne ovat jo hankesuunnitelmassa mainittuja. Eli ELYlle koulutusta kv-hankkeista ja rahaa osallistua ohjausryhmien kokouksiin myös ulkomailla.”

HANKETEKNISIÄ NEUVONTATARPEITA

Yksityiskohtaisina neuvontatarpeina luettelointiin esimerkiksi seuraavat seikat:

- hakuajat eri maissa
- kustannusten hyväksyttävyyden ja raportointiympövelvoitteet kumppanimaissa
- budjetin laatimisen ohjaus
- ohjeiden selkeyttäminen

MUITA NEUVONTATARPEITA JA KOULUTUSTEEMOJA

Yksittäisinä mainintoina esitettiin lisäksi joko maaseutuverkostoyksikölle tai toimenpiteen toteuttajatahoa yksilöimättä seuraavia tarpeita ja koulutusteemoja:

- kansainvälisten hankkeiden projektipäälliköiden tapaamisia esimerkiksi maaseutuverkoston tapahtumien yhteyteen
- koordinaattoreille ja kansainvälisille kontaktihenkilöille tarjolle koulutusapurahoja esim. eurooppalaisiin koulutuksiin/tapahtumiin jne. osallistumiseen
- ruohonjuuritason toimintaa ja tutustumista, jossa voisi pitää vertaisohjaajan tavoin työpajoja tms. toisille ja saada vinkkejä eri sisältöisten hankkeiden toimintavoista jne.
- esimerkkejä siitä, miten kansainvälisistä projekteista voi olla käytännön hyötyä toiminnassa ja toimintamalleissa

- hyvien kv-hankkeiden esittelytilaisuuksia
- partnerinhakutapaamisia
- muiden kansainvälistä yhteistyötä tukevien rahoitusvälineiden esittelyä ja koulutusta

POLICY-TUKEA KANSAINVÄLISELLE YHTEISTYÖLLE

Muutamassa kannanotossa kehittämislinjaukseksi nostetaan maaseutupolitiikan tuki kansainväliselle yhteistyölle yleisesti.

”Ministeriön tapaamisissa tulisi tuoda esiin positiivisesti kansainvälistä toimintaa ja kehottaa (toimintaryhmiä) sen kehittämiseen esim. koordinaattorin palkkauksella.”²³

Kahdessa kommentissa toivotaan lisää tukea paikallisille Leader -toimintaryhmille, käsittäen tällöin ilmeisimmin myös niiden harjoittama kansainvälinen yhteistyö.

Yleisenä maaseutupoliittisena viestinä Suomen hallintoviranomaisilta toivottiin myös vaikuttamista eri jäsenmaiden hakukäytäntöjen harmonisointiseksi. Tällaisia toimia ilmeni tehdyinkin. Maa- ja metsätalousministeriön edustajien teemahaastattelussa tuotiin esille, että esimerkiksi Suomen ja Viron vuonna 2010 vetämässä kv-hankkeiden fokusryhmässä yksi ministeriön ajama ehdotus oli TNC-hankkeiden jatkuvan haun suositteluun sekä määrääjät päätöksenteolle. Uuteen EU-säädökseen (1305/2013, 44 artikla) tulikin kirjaus, jonka mukaan toimivaltaisen viranomaisen on hyväksyttävä yhteistyöhankkeet viimeistään neljän kuukauden kuluttua hankehakemuksen toimittamispäivästä. Myös jatkuvaa hakua suositellaan, mutta siitä ei tullut säädöksessä pakollista.

²³ Maa- ja metsätalousministeriön edustajien kirjallisen kommentin mukaan ministeriö kannustaa asiaan, mutta ei painosta. Tärkeänä pidetään, että alueet itse tunnistavat kansainvälisen yhteistyön (mahdollisen) tarpeen ja päättävät asiasta.

4 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämä luku on kirjoitettu yhteenvedoksi selvitystyön tehtävänannolle asetettujen kysymysten pohjalta. Kysymykset ja vastaukset on ryhmitelty seitsemän teeman alle. Mukaan on otettu soveltuvin osin myös Maaseudun kehittämisen ja maaseutupolitiikan kv-pöydän fokusryhmäkeskustelussa²⁴ esittämiä tulokintoja ja näkemyksiä.

1. KANSAINVÄLISTEN HANKKEIDEN TOTEUTUS KAUDELLA 2007–2013

Suomen Leader-ryhmät toteuttivat ohjelmakaudella 2007–2013 yhteensä 94 varsinaista kansainvälistä Leader -hanketta ja 86 esiselvityshanketta. Kansainvälinen hanketoiminta jakautui toimintaryhmien välillä melko epätasaisesti: eniten hankkeita toteuttivat Satakunnan, Pohjois-Savon ja Lapin toimintaryhmät ja vähiten Etelä-Pohjanmaan ja Varsinais-Suomen toimintaryhmät. Varsinaisia TNC-hankkeita toteutettiin toimintaryhmien omilla päätöksillä (tuensierrot pois lukien) vähintään yhden hankkeen verran yhteensä 40 ryhmässä. Vastaavasti 15 toimintaryhmää jäi vaille ainoatakaan omaa kansainvälistä hanketta. Osassa näitä toimintaryhmiä oli kuitenkin toteutettu esiselvityksiä. Sekä esiselvityksiä että TNC-hankkeita vaille jäi kuusi ryhmää.

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmassa 2007–2013 kansainvälisten hankkeiden tavoitemääräksi oli asetettu 300 kansainvälistä hanketta. Mikäli esiselvitykset ja varsinaiset TNC-hankkeet lasketaan yhteen, tavoitteesta toteutui lukumääräisesti mitattuna 60 %. Vain varsinaisilla TNC-hankkeilla mitattuna lukumääräinen toteu-

ma oli 31 %. Ohjelmakaudelle asetettu määrällinen tavoitetaso oli edelliskauden toteumaan nähden hyvin korkea ja kunnianhimoinen. Määrällisen tavoitetaso alittumisessa näkyy osaltaan kansainvälisten yhteistyöhankkeiden alttius hanketoimijoiden vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolelle jääville hallinnollisille ja muille toimintaympäristöriskeille. Eri maiden eriaikainen ohjelman käynnistyminen ja erilaiset hakumenettelyt vesittivät monia toivottuja yhteishankkeita. Kokonaiset yhteistyösuunnatkin saattoivat odottamattomasti muuttua. Esimerkiksi useiden suomalaisten toimintaryhmien perinteinen yhteistyökumppani Irlanti jäi päättyneellä ohjelmakaudella käytännöllisesti katsoen lähes kokonaan pois TNC-hankkeista, minkä synnä oli Euroopan talouskriisi.

TNC-hankkeisiin sidottiin päättyneellä ohjelmakaudella yhteensä 9 630 895 euroa julkista rahoitusta (EU + valtio + kunnat), mikä on noin 45 % sidonnoista toimintalinjalle 421: Alueiden ja valtioiden välinen yhteistyö. Rungas puolet toimintalinjan varoista sidottiin vastaavasti alueiden väliseen yhteistyöhön kansallisella tasolla. Myös näissä hankkeissa, kuten paikallisissakin hankkeissa saattoi olla mukana perusteltuja kansainvälisiä osioita, kuten opintomatkoja. Varsinaisten TNC-hankkeiden sisällä on puolestaan kansainvälisten yhteisten toimien (ns. joint action) ohella kansallisia, paikallisesti toteutettavia toimenpiteitä. Näin ollen myös TNC-hankkeiden ”kansainvälisyyspitoisuus” vaihteli selvityksen mukaan 10 ja 100 % välillä. Kv-pöydässä TNC-hankkeen kansainvälisen osuuden laajaa vaihtelua ei pidetty varauksetta hyvänä asiana. Fokusryhmässä esitettiinkin kysymys, kuinka kauan kv-hanke on oikeastaan kv-hanke. Riittääkö kriteeriksi ainoastaan se, että mukana on vähäinenkin kv-toimi ja yksi kv-kumppani? Pitäisikö kansainvälisyyspitoisuudelle mieluummin olla jokin alaraja? Ainakaan korkeamman tukitason ei tulisi ohjata hankkeita vain nimellisesti kansainvälisiksi.

²⁴ Maaseutuverkostopalvelujen organisoiman kv-pöydän kokous pidettiin Maaseutuviraston Pasilan toimipisteessä 26.5.15 klo 9.30-12. Kv-pöydän keskusteluihin osallistui Juhana-Matti Markkola (Maaseutuverkostopalvelut), Jaana Mälkki (Leader Karhuseutu), Kim Smedslund (EMO ry/Suomen kylätoiminta, ERCA) Peter Backa (ERCA), Hanna-Mari Kuhmonen (TEM, YTR), Cia Åström (TEM, YTR), Ann-Sofi Backgren (Svenska Studiecetralen, etäyhteyden kautta) ja Lauri Hyttinen, Maaseutuverkostopalvelut (etäyhteyden kautta).

2. MITEN KANSAINVÄLISTEN HANKKEIDEN MÄÄRÄ JA SISÄLTÖ VERTAUTUVAT VUOSINA 2000–2006 TOTEUTETUN LEADER+ -OHJELMAN KV-HANKKEISIIN?

Siinä missä ohjelmakaudella 2000–2006 toteutettiin 75 kansainvälistä hanketta, viime kaudella niitä kertyi 94 kappaletta. Kasvua oli siis 19 hankkeen verran. Kun kaudella 2007–2013 saavutettu kv-hankkeiden määrän suhteuttaa toimintaryhmien lukumäärän samanaikaiseen nousuun 25 toimintaryhmästä 55 toimintaryhmään, kasvu on kuitenkin odotettua vähäisempää. Hankkeiden laskennallinen määrä toimintaryhmää kohti tippui ollen kauden 2007–2013 päättyessä 1,7 toimintaryhmää kohden, kun se aiemmin oli ollut 3 toimintaryhmää kohden. Kuitenkin hankkeisiin saatu kokonaisrahoitus yksityinen rahoitusosuus mukaan lukien nousi 4,8 miljoonaa euroa ja hankkeiden keskikoko kasvoi lähes kaksinkertaiseksi 43 000 eurosta reiluun 85 000 euroon. Myös kansainvälisen hanketoiminnan alueellinen peitto laajeni, sillä ohjelmakaudella 2007–2013 kaikkien ELY-keskusten alueella toteutettiin kansainvälisiä Leader-hankkeita. Kansainvälisen hanketoiminnan kasvu ei kuitenkaan jakautunut tasanaisesti ELY-keskustasolla. Kaiken kaikkiaan hankkeiden määrä kasvoi yhdeksän ELY-keskuksen alueella, pysyi ennallaan yhden ja väheni viiden ELY:n alueella. Suurin pudotus kansainvälisten hankkeiden järjestämisessä tapahtui Pohjois-Pohjanmaan (-13), Varsinais-Suomen (-6) ja Keski-Suomen ELY-keskusten alueilla (-5).

Ohjelmakauden 2007–2013 lopussa 55 toimintaryhmästä ilman varsinaisia omia TNC-hankkeita jäi 15. Näistä 15:sta kuitenkin lopulta vain kaksi oli sellaisia, joiden piirissä ei ollut toteutettu ainuttakaan kansainvälistä hanketta kummallakaan ohjelmakaudella. Tämä kuvastaa sitä, että kansainvälisesti aktiivisissa ryhmissä tapahtui vaihtumista. Muutosta on selitetty kansainvälisen yhteistyön henkilöitymisellä. ”Vanhoista 25:stä Leader-toimintaryhmästä” 21 (84 %) onnistui uudella ohjelmakaudella saamaan vähintään yhden kansainvälisen hankkeen. Ohjelmakaudella 2007–2013 mukaan tulleista ”uusista 30:stä Leader-toimintaryhmästä” TNC-hankkeen käynnistämiseksi onnistui kauden loppuun mennessä 19 toimintaryhmää (63 %). Näin ollen kansainvälisen osaamis pohjan laajentamisessa on edelleen kehitettävää ohjelmakaudella 2014–2020.

Kansainvälisen hanketoiminnan sisällöllisistä painopisteistä voidaan todeta, että ohjelmakaudella

2007–2013 nuoriso osoittautui keskeiseksi kohderyhmäksi lähes joka kolmannessa hankkeessa. Monissa toimintaryhmissä katsottiin, että nuorilla olisi paikkakuntiansa kansainvälistymisessä merkittävä rooli ja heitä haluttiin sitoa mukaan kehittämistyöhön juuri kansainvälisen yhteistyön avulla. Nuoriso näyttäytyi keskeisimpänä kohderyhmäpainotuksena jo Leader+ -ohjelmassa. Nuorisohankkeiden ohella keskeisinä teemoina ovat säilyneet yli ohjelmakausien myös kulttuuriin, matkailuun ja yleisesti paikalliskehittämiseen liittyvät kysymykset.

Yhteistyökumppaneiden osalta tilanne on josain määrin muuttunut. Leader+ -kaudella kumppanit hankkeille olivat löytyneet useimmin Italiasta, Irlannista ja Skotlannista. Kaudella 2007–2013 erinä hankkekumppaneita löytyi Virosta, Ruotsista ja Ranskasta.

3. MITEN SUOMEN KV-HANKETOIMINTA VERTAUTUU MUIDEN EU:N JÄSENVALTIOIDEN KV-HANKETOIMINTAAN?

Huolimatta siitä, että kansainvälisten hankkeiden ohjelmatasoista tavoitemäärää ei saavutettu, Suomen toimintaryhmien kansainvälinen yhteistyöaktiivisuus on Euroopan laajuisessa vertailussa korkeaa tasoa. Suomalaiset Leader-toimintaryhmät ovat ottaneet TNC-hankkeiden vetovastuun (”Lead partner”) kaikista useimmin unkarilaisten kollegoidensa kanssa (ENRD:n tietolähteen mukaan 68 hanketta). Kolmanneksi eniten hankkeita ovat vetäneet ranskalaiset (48) sitten slovakit (37) ja tšekit (33).

Sen lisäksi, että suomalaiset toimintaryhmät ovat aktiivisimpia vetämään TNC-hankkeita, ne ovat myös erittäin aktiivisia osallistumaan niihin hankekumppaneina eli niin sanottuina partnereina. Suomalaiset toimintaryhmät olivat viime ohjelmakaudella ottaneet osaa 156 hankkeeseen partnereina. Suomen edelle aktiivisuudessa menivät vain Unkari (170) ja Italia (165). Sen sijaan esimerkiksi EU:n suurimman jäsenmaan Saksan toimintaryhmät olivat mukana partnereina vain 110 hankkeessa. Kun suhteutetaan niiden hankkeiden määrää, johon suomalaiset ovat osallistuneet partnereina sekä suomalaisten toimintaryhmien määrää, on suomalaisten kansainvälinen aktiivisuus jälleen huippuluokkaa. Keskimäärin toimintaryhmämme olivat osallistuneet 2,7 kansainväliseen hankkeeseen, kun taas esimerkiksi Unkarin toimintaryhmät olivat ottaneet osaa 1,8 kansainväliseen hankkeeseen.

Suomalaisten toimintaryhmien kansainvälistä aktiivisuutta ovat tukeneet eri käsitysten mukaan

ainakin läheisyys ja pienet kulttuurierot tiiviimpiin yhteistyömaihin lukeutuviin Viroon ja Ruotsiin. Kansainvälistä aktiivisuutta on tukenut lisäksi se, että suomalaisilla on keskimäärin hyvä kielitaito. Suomalaiset ovat myös verraten tottuneita matkustamaan ja monet tekevätkin niin mielellään. Useiden käsitysten mukaan kansainvälistä yhteistyötä ovat edistäneet osaltaan myös maa- ja metsätalousministeriön myönteinen suhtautuminen valtioiden väliseen yhteistyöhön sekä maaseutuverkostoyksikön koordinoimat kansainvälistä yhteistyötä ja verkottumista esittelevät ja edistävät kv-seminaarit ja muut tilaisuudet.

4. TNC-HANKKEIDEN TOTEUTUS-PROSESSEIHIN LIITTYVÄT KYSYMYKSET

Mistä kv-hanke sai alkunsa ja mikä oli toimintaryhmän rooli tässä? Miten yhteistyökumppanit löydettiin? Mikä on ollut toimivien tapa löytää kumppaneita kv-hankkeisiin? Millaista apua tarvitaan/olisi tarvittu hankekumppanien etsimisessä? Mikä on esiselvitysvaiheen rooli kv-hankeissa: välttämätön osa vai voitaisiinko hanke toteuttaa myös ilman esiselvityshanketta? Millaista apua tarvittaisiin muussa kv-hankevalmistelussa? Miten laadittavien sopimusten teko on onnistunut? Millaista apua on saatu viranomaisilta ja millaista tarvittaisiin? Kuinka toimijat arvottavat maaseutuverkostoyksikön tuottamia, kansainvälisten hankkeiden edistämistä koskevien palveluja ja miten näitä voitaisiin kehittää? Mikä on toiminut hyvin/ei ole toiminut/ollut vaikeinta nykyisten kv-hankkeiden prosesseissa? Miten ongelmia voisi vähentää? Miten kv-Leader hankkeen prosessit vertautuvat muihin kv-hankkeiden prosesseihin tai muihin tapoihin kansainvälistyä? Miten Suomen kv-yhteistyön toimeenpanokäytännöt ja prosessit vertautuvat muiden EU:n jäsenvaltioiden kv-Leader-hankkeiden toimeenpanoon?

Kansainvälisten hankkeiden syntyyn vaikuttavat monet toisiinsa kietoutuvat seikat. Hanketoteuttajien näkökulmasta viime kauden TNC-hankkeet näyttävät syntyneen kaikkein useimmin toteuttajan tai tämän taustaorganisaation hankeideoiden

pohjalta. Toimintaryhmän rooli nousee merkittäväksi monen osatekijät kautta, joihin kuuluvat mm. toiminnan mahdollistava kehittämisstrategia, aikaisempi asiaan liittyvä hanketoiminta ja toimintaryhmän osallistuminen kansainväliseen Leader-vierailuun tai tapahtumaan, missä on luotu ja syvennetty yhteistyösuhteita eurooppalaisiin ”sisäryhmiin”. Kansainvälisten yhteistyökumppanuuksien syntyminen on saanut merkittävimmin tukea toteuttajan oman tai tämän taustaorganisaation asiaan liittyvistä kontakteista ja yhteistyöverkostoista. Oman alueen paikallisen toimintaryhmän asiaan liittyvät kontaktit ja yhteistyöverkostot nousevat keskeisiksi etenkin siltä osin, kun on kysymys toisen maan Leader-kumppanien löytymisestä. Osa toimintaryhmistä on myös tehnyt nousseisiin hankeideoihin sopivia kumppanuushakua ENRD:n partnerihaun kautta, mikä on ollut yksittäisissä tapauksissa merkityksellinen mutta kokonaisuutta katsoen toissijainen tapa löytää kv-kumppanit. Jos TNC-hankkeeseen on osallistuttu partnerin roolissa, ovat yhteistyökumppanit löytyneet usein myös päähakijan (Lead partner) kautta.

Esiselvityshankkeet eivät nousseet kyselyn kokonaistuloksissa merkittävimpiin hankkeiden tai niiden partneriverkostojen syntyä tukeneisiin toimenpiteisiin, koska kaikkia TNC-hankkeita ei lähtökohtaisestikaan edellä esiselvitys. Esiselvityshankkeen käyttö (tai sitä vastaavan toimenpiteen toteutus ilman muodollista esiselvityshanketta) saa kuitenkin eri aineistosta vahvaa tukea ja sitä pidetään usein onnistuneen hankeprosessin välttämättömänä osana. Kv-pöytä piti esiselvityksen tai vastaavan käyttöä merkityksellisenä etenkin silloin, kun sitä käytetään täsmäväliseen, joka mahdollistaa jo paikannettuihin kumppaneihin tutustumisen, sisältöjen hiomisen ja sopimuksen solmimisen vaatiman kasvollisen vuorovaikutuksen. Tukea ei sen sijaan annettu kovin laaja-alaisille ja ns. tyhjäs-tä lähteille esiselvityshankkeille.

Vaikka TNC-hankkeet ja niiden partneriverkostot tuntuvat nojaavan usein vanhoihin kontakteihin ja kasvavat siten sisältä päin korkoa korolle, kv-pöydässä pidettiin tärkeänä ennakkoluulottomuutta kumppaneiden hakemisessa. Mikäli jäädään liiaksi ns. pyörimään asteittain tiivistyviin verkostoihin, on vaarana, että verkostot alkavat tuottaa sisältöjä sisältöjen vuoksi. Tällöin joutuisi taka-alalle se kv-pöydän keskeisenä pitämä lähtökohta, että kumppanuuksia tulisi rakentaa hankkeiden sisältö- ja tarvenäkökulmat edellä. Myös entuudestaan tuntematon yhteistyötaho voi osoittautua hyväksi yhteistyökumppaniksi. Edelleen katsottiin, että Leaderin ideaan kuuluu verkostojen laajentaminen eikä supistaminen. Joskus täytyisi kv-pöydän mukaan

hyväksyä myös se, että kumppani voi olla heikompi osapuoli, mutta silti kaikki voivat oppia yhteisestä kokemuksesta.

Leader-hankkeiden toteuttaminen valtioiden välisenä TNC-hankkeena on verraten säädelty prosessi sekä EU:n että kansallisella tasolla. Kansainvälisen hankeprosessin eri vaiheista hankalimpana pidettiin aikataulutukseen liittyviä kysymyksiä. Tämä johtui eri jäsenmaiden erilaisista hakumahdollisuuksien ajoituksista. Muina verraten usein hankaliksi koettuina kohtina tulivat esille erilaiset normit ja toimintakulttuurit sekä hankevalmistelu rahoituskelpoiseen muotoon. Päähakijasta sopiminen ja käytännön yhteydenpito partnereiden välillä ovat puolestaan olleet helpoimmasta päästä eikä eri kielillä toimimistakaan ole pidetty kansainvälisessä yhteistyössä erityisen vaikeana.

Suomessa TNC-hankkeiden päätöksenteko on kansainvälisessä vertailussa ruohonjuuritaseoista ja joustavaa. Toimintaryhmät itse päättävät TNC-hankkeiden rahoituksesta ja käytössä on ollut kv-hankkeiden jatkuva haku. Monissa muissa maissa hakuprosessi on keskitetty, hidas ja käytössä on ns. public call rajattuine hakuaikoineen. Suomi on esittänyt komission TNC-hankkeiden fokusryhmässä, että TNC-hankkeissa sovellettaisiin jatkuvaa hakua ja päätöksille olisi määräajat. Uuteen säädökseen (1305/2013, 44 art.) saatiin yhteistyöhankkeen hyväksynnälle neljän kuukauden määräaika, mutta jatkuvasta hausta on vain suositus. Kaiken kaikkiaan Maa- ja metsätalousministeriö on suhtautunut toimintaryhmien kansainväliseen yhteistyöhön eri yhteyksissä kannustavasti, mutta korostanut myös sitä, että tarpeen ja perustelujen on noustava alueilta.

Kansainvälisen hankeprosessin tueksi on saatavissa apua eri tahoilta, joskaan kaikki tuki ei toteudu kaikille toimijoille samassa mitassa. Hanketoimijoiden kannalta oman alueen toimintaryhmän toiminnanjohtaja ja muu henkilöstö edustavat merkittävänä lähitukea. Siinä tapauksessa, että käytössä on ollut kansainväliseen yhteistyöhön erikoistunut kv-koordinaattori tai vastaava asiantuntija, arvostetaan tätä kautta saatua erikoistunutta apua hyvin korkealle sekä hanketoimijoiden että toiminnanjohtajien parissa. Koska kv-koordinaattoria ei aina ole (ollut), ovat toiminnanjohtajat joutuneet turvaamaan hankeprosessin haasteissa usein myös omaan apuun. Vertaisapua on haettu myös toisen toimintaryhmän kv-koordinaattorilta tai kv-kysymyksiä tuntevalta toiminnanjohtajalta. Kansallisen ja EU-tason tukitoimijat, maaseutuverkostoyksikkö ja ENRD saavat kiitosta yksittäistapauksissa, mutta vain osa toimijoista on kääntynyt heidän puoleensa.

5. TULOSSIIN JA VAIKUTTAVUUTEEN LIITTYVÄT KYSYMYKSET

Millaiset ovat kv-hankkeiden tulokset ja vaikutukset seurantatietojen valossa? Millaisia olisivat hyvät mittarit kansainvälisten hankkeiden tulosten arvioimiseksi? Mitä on tapahtunut jo päättäneille kv-hankkeille - onko toiminta ja yhteistyö päättynyt vain onko toimintaa jatkettu muilla tavoin? Miten Leader-ryhmät ja/tai kv-hankkeiden toimijat ovat hyödyntäneet/aikovat hyödyntää alueellaan hankkeiden kautta syntyneitä uusia yhteistyökumppanuuksia, ideoita ja toimintamalleja?

Kv-hankkeista hallinnon tietojärjestelmiin kerätty indikaattoritieto osoittautui verraten suppeaksi ja sen sisältöön liittyi luotettavuusongelmia. Indikaattoriseurannalla ei siten voi luotettavasti todentaa kansainvälisen yhteistyön tuotoksia, tuloksia tai vaikuttavuutta. Selvityksessä tehdyn tiedonhankinnan perusteella TNC-hankkeet ovat kuitenkin tuottaneet merkittävän tuotos- ja kokemusvarannon sekä edistäneet monenlaista oppimista. Yhteistyöhankkeet ovat vaikuttaneet hankkeiden toteuttajien ja toimintaryhmien arvioimana merkittävästi etenkin uusien asioiden oppimiseen ja innostuksen ruokkimiseen, ja usein myös uusien ideoiden tai toimintamallien siirtämiseen oman toiminta-alueen kehittämiseen tai toisille alueille. Hankkeista on saatu toisinaan taloudellisestikin merkittäviä jälkivaikutuksia, joita ei osattu ennakoida etukäteen ja jotka eivät dokumentoituneet indikaattoripohjaiseen hankeseurantaan.

Maaseutuohjelman toimenpidekohtaiset tavoitteet, kansainvälisten hankkeiden tyypilliset tuotokset ja hanketietojärjestelmästä saadut indikaattoritiedot eivät muodostaneet ohjelmakaudella 2007–2013 johdonmukaista kokonaisuutta. Osien kohtaamattomuus johtui tavasta, jolla kv-hankkeiden seuranta oli kytketty toimenpidekohtaisesti eriytettyyn ja koko maaseutuohjelman lähtökohdista tehtyyn seuranta-arkkitehtuuriin. Tulevaisuudessa kv-hankkeiden seuranta on tarpeen rakentaa kansainvälisille hankkeille tyypillisiksi tiedettyjen tuotosten suunasta. Epätarkoituksenmukaisista ja epäsuorasti tavoiteltujen tulosten seurannasta tulee luopua. Esimerkiksi uudet työpaikat eivät yleensä kuulu kansainvälisen yhteistyön suoriin, vaan välillisiin tavoitteisiin. Sähköinen hanketietojärjestelmä Hyrrä luo mahdollisuudet ottaa käyttöön ai-

kaisempaa joustavammin ja johdonmukaisemmin kansainväliselle hankkeelle tarkoituksenmukaisia seurantamittareita ja varmistaa niitä koskevan tietosisällön kattava taltiointi. Kv-hanketoiminnan seurannan ja arvioinnin perustaksi ehdotetaan mm. seuraavia tuotos- ja tulosindikaattoreita.

- kv-hankkeiden rahoitus ja tema (pääasiallisen tavoitteen mukaan)
- kv-yhteistyöorganisaatioiden lukumäärä ja yhteistyömaat
- kv-tilaisuuksien lukumäärä (eroteltuna Suomessa ja yhteistyömaissa),
- emt. tilaisuuksiin osallistuneiden määrä (eroteltuna Suomessa ja yhteistyömaissa)
- tehtyjen kv-(opinto-)matkojen lukumäärä ja niihin osallistuneiden lukumäärä
- hankkeen aikana vastaanotettujen vierailujen ja vieraiden lukumäärä
- painettujen julkaisujen, esitteiden ja vastaavien lukumäärä
- sähköisten julkaisujen, esitteiden, some-välineiden ja vastaavien lukumäärä
- mitä palveluja, tekniikoita, tuotteita tai käytäntöjä on otettu käyttöön kv-yhteistyön seurauksena (sanallinen kuvaus)

Koska kv-hanketoiminnan keskeinen strateginen tavoite on paikallisalueita uudistavassa oppimisessa ja innovoinnissa, ei vaikuttavuuden mittaamiseen ole helppoja indikaattoreita. Hankesisältöjen monimuotoisuudesta johtuen tarvitaan monia erilaisia lähestymistapoja. Kv-hanketoiminnan vaikuttavuutta uudistamiseen ja oppimiseen olisi tarpeen selvittää ainakin yksittäisinä tapaustutkimuksina kv-hankkeiden päättymisen jälkeen. Tällöin sopisi mitattavaksi esimerkiksi se, missä määrin uusia ideoita tai toimintamalleja on lopulta sovellettu organisaatioiden tai yhteisöjen kehittämiseen. Jälkimittauksen piiriin olisi kuitenkin tarkoituksenmukaista valita vain sellaiset hankkeet, joiden valintaperusteena on ollut esimerkiksi oppimisen ja innovoinnin edistäminen (toimintamalleihin tutustuminen, vertailukehittämien tai vastaava). Mikäli tulevat kv-hankkeet käsittävät esimerkiksi mikroyritysten markkina-alueiden etsimistä tai laajentamista, käy vaikuttavuusindikaattoriksi se, missä määrin liiketoiminnalle vakiintui uusia markkina-alueita ja tästä mahdollisesti seurannut liikevaihdon kasvu mitattuna esimerkiksi 2 vuotta hankkeen päättymisen jälkeen.

Esiselvityshankkeiden vaikuttavuutta voidaan lähestyä kysymällä, kuinka usein esiselvitystä seurasi myöhemmin varsinainen TNC-hanke tai muu kv-tavoitteita palveleva toimenpide tai yhteistyösuhde.

TNC-hankkeiden tulosten ja vaikuttavuuden ymmärtämisen osalta merkittävä lisäarvo on luotavissa toimintaryhmien tekemän analyysin ja arvioinnin kautta. Koska kansainväliset hankkeet valitaan suhteessa kunkin toimintaryhmän kehittämisstrategiaan, on toimintaryhmä parhaassa asemassa arvottamaan myös rahoitettujen TNC-hankkeiden onnistumisia ja oppimisen paikkoja sekä liittämään näitä kokemuksiä edelleen paikalliseen kehittämistyöhön. Toimintaryhmien on hyvä ohjeistaa kansainvälisten hankkeiden toteuttajia tuottamaan tietoa sellaisten strategisten tavoitteiden alueelta, joita toimintaryhmässä pidetään tärkeimpinä. Tällaista tietoa voi tuottaa paitsi perinteisin raportein myös esimerkiksi työpajoin tai some-alustoja hyödyntämällä. Myös kv-hankkeiden jälkimainingeista syntyneitä kokonaan ennakoimattomia vaikutuksia olisi hyödyllistä tehdä näkyviksi hankkeiden toteuttajien tai toimintaryhmän laatimilla tapauskuvauksilla.

Kansainväliset hankkeet voivat olla yksilötasolla kertaluonteisia, mutta useimmat hankkeita toteuttaneet katsoivat, että niiden myötä opitut ideat tai toimintamallit ovat saamassa tavalla tai toisella jatkoa tai leviämässä alueella. Toimijaosapuolet ovat verraten usein joko hyödyntäneet tai tulevat hyödyntämään hanketoiminnan myötä syntyneitä tai vahvistuneita yhteistyösuhteita myös päättyneen hankkeen ulkopuolella. Toiminnanjohtajat katsoivat useimmin, että hankkeissa syntynyt yhteistyö on johtanut tai johtamassa jatkohankkeisiin tai uusiin hankealoitteisiin myös samoja kumppaneita osallistamalla. Voinee ajatella, että kansainvälisen yhteistyön rakentaminen on siinä määrin työläs prosessi, ettei sitä ole yksinkertaisesti varaa jättää kertaluonteiseksi tempaukseksi. Monilla toimintaryhmillä on kuitenkin parannettavaa kansainvälisten hankkeiden tietoisten ”jälkihoitotoimenpiteiden” alueella. Jälkihoitona voi olla esimerkiksi paikallisia tapahtumia tai kohdennettua viestintää myös sellaisille toimijoille, jotka eivät olleet itse suoraan mukana kv-hankkeessa, mutta saattaisivat hyötyä sen tuloksista ja kokemuksista.

6. STRATEGISUUTEEN LIITTYVÄT KYSYMYKSET

Missä määrin rahoitetut kv-hankkeet nousevat paikallisista kehittämissuunnitelmista (strategiosta) tai sopivat sen kanssa yhteen? Miten/missä määrin kv-hankkeet ovat toteuttaneet paikallisen kehittämissuunnitelmien (strategioiden) tavoitteita? Miten kv-hankkeiden ja paikallisten kehittämissuunnitelmien tavoitteet ja toimeenpano voisivat tukea toisiaan aiempaa paremmin?

Sekä hanketoimijat että toiminnanjohtajat tunnistivat hanketta rahoittaneen toimintaryhmän kehittämissuunnitelman (strategian) yhdeksi hankkeen syntyä innoittaneeksi tekijäksi. Toiminnanjohtajat saattavat korostaa vastauksissaan strategisuutta myös siksi, että he tuntevat asiaan liittyvän odotusarvon. Kytkeytyminen strategiseen ohjelmasiikirjaan on helppoa todentaa siinä tavanomaisessa tapauksessa, että asiakirja on kirjoitettu laveaksi ja mahdollistavaksi. Kv-pöytä katsoi, että on tarpeen säilyttää uuden ohjelmakauden kehittämissuunnitelmat sellaisina, että niiden piiriin sopii monenlaista kansainvälistä toimintaa. Erityisesti korostettiin avoimuutta ruohonjuuritason spontaanille kansainvälistymiselle. Kansainvälisen yhteistyön tahdottiin synnyttävän paikallisesti uutta ja yllätyksellistä toimintaa, eikä sellaisen katsottu nousevan seitsemän vuotta kattavasta kehittämissuunnitelma-asikirjasta. Jos kuitenkin katsotaan, että strategisuus merkitsee enemmän strategista toimintatapaa, kuin strategiaa asiakirjana, voidaan strategisuutta edelleen vahvistaa. Kansainvälisen hanketoiminnan strategisuutta voitaisiin kv-pöydän tulkinnessa parantaa parhaiten niin, että uudesta kehittämissuunnitelmasta valitaan kärkiteemoja (esimerkkinä green care), joita viedään tietoisesti eteenpäin kansainvälisen vertailun, tiedonluonnin ja muun kv-yhteistyön avulla.

7. HYVIIN KÄYTÄNTÖIHIN JA TUKI- JA NEUVONTAPALVELUJEN KEHITTÄMISEEN LIITTYVÄT KYSYMYKSET

Miten kansainvälistymiseen liittyviä tuki- ja neuvontapalveluja tulisi kehittää? Miten kv-prosesseissa tunnistettuja ongelmia voisi vähentää? Miten kv-hankkeiden tulosten ja yhteistyöverkoston käyttöön ottoa laajemmin alueella voisi parhaiten edistää? Millainen on onnistunut kansainvälinen hanke? Mitkä ovat onnistumisen kannalta tärkeimmät komponentit? Entä miten välttää kariikoita? Miten kansainvälinen yhteistyö voi edistää maaseudun paikallista kehittämistä? Mikä on kansainvälisen yhteistyön merkitys ja potentiaali maaseudun kehittämisessä yleisesti? Millaisten edellytysten pitäisi täyttyä, jotta kansainvälisestä yhteistyöstä on mahdollista saada todellista lisäarvoa?

Kansainvälisiin hankeprosesseihin liittyy ylikansallista säätelyä ja maakohtaisesti vaihtelevaa monimutkaisuutta. Koska monia seikkoja on vaikeaa ainakaan lyhyellä tähtäimellä muuttaa, korostuu ongelmien lieventämisessä kokemuksen ja osaavan neuvonnan merkitys. Kaikki aineistot, mukaan lukien kv-pöydän näkemys, antavat voimakkaasti tukea kv-koordinaattorin tai vastaavan erikoistuneen henkilön toiminnalle. Kansainvälisen koordinaattoritoiminnan merkityksestä kertoo myös se, että Leaderin TNC-hankkeet ovat keskittyneet vahvasti toimintaryhmiin, missä koordinaattorin tukea on ollut keskeytyksellä käytössä yli ohjelmakausien. Kokemuksesta on huomattu, että etenkin ruohonjuuritason toimijoiden kansainvälistymistarpeet eivät käänny kansainvälisiksi hankkeiksi, ellei ole käytettävissä kansainväliseen yhteistyöhön perehtyneen henkilön tukea.

Kv-koordinaattori on siten tärkein kansainvälisen yhteistyön lähimahdollistaja ja näitä toimia olisi tarpeen perustaa lisää. Joissakin tapauksissa organisointi voisi tapahtua useamman toimintaryhmän yhteistyönä. Kv-pöydässä korostettiin lisäksi sitä, että toimintaryhmät, jotka tekevät kansainvälistä yhteistyötä, hyötyisivät myös kv-tiimistä tai jaostosta, joka jakaa ja tukee kv-koordinaattorin erikoistunutta työtä tehostaen samalla kv-osaamisen leviämistä toimintaryhmässä yhtä resurssihenkilöä laajemmalle joukolle. Myös kv-koordinaattoreille yhteisesti tarvitaan lisää keskinäistä verkottumista ja vertaistukea, missä maaseutuverkostopalvelut voi olla organisoiva toimija.

Joissakin toimintaryhmissä suositaan TNC-hankebyrokratian vuoksi toimintaryhmän omista nimissään toteuttamia TNC-hankkeita. Kv-pöytä ei varauksetta tukenut tätä toimintamallia, vaan piti surullisena skenaariota, jossa kv-hanketoiminta siirtyisi toimintaryhmien henkilökunnan hoidettavaksi. Tukea sen sijaan annettiin ajatukselle, että jokaisessa hankkeessa voisi olla jokin kansainvälinen aspekti, joka kysyisi: ”Mitä hankkeen edustamalla alalla tehdään kansainvälisesti?”. Näin olisi kannatettavaa kysyä, vaikka kyse ei olisi TNC-hankkeesta. Tärkeänä pidettiin, että tehdään kansainvälistä yhteistyötä TNC-hankkeiden ohella sellaisella välineellä, joka kuhunkin tehtävään parhaiten sopii. Osa käytettävissä olevista muista kv-ohjelmista soveltaa Leaderin TNC-työkaluun verrattuna yksinkertaisempia rahoitusmekanismeja. Esimerkiksi Erasmus+ -hankkeissa kumppaneille tehdään yksi budjetti ja päätös. Kv-pöytä katsoi, että onkin tarpeen koota ja jakaa tietoa kansainvälisen yhteistyön erilaisista rahoitusvälineistä. Tässäkin maaseutuverkostopalvelut voi auttaa.

Viestiminen ja julkisuus onnistuneista kansainvälisistä hankkeista on tärkeää sekä yksittäisten toimintaryhmien että maaseutuverkostopalvelujen tasolla. Myös asioista, jotka eivät ole toimineet, on hyvä kertoa etenkin ammattilaisten keskinäisillä foorumeilla.

Toimintaryhmien TNC-hankkeista on paljon tuotoksia (matkaraportteja, koulutusmateriaaleja, blogeja, oppaita, julkaisuja ja toimintatapoja), joilla on merkitystä yksittäistä toimintaryhmää laajemmin. Avoin digitaalinen tietopankki TNC-hankkei-

den tuottamista materiaaleista olisi resurssitekiä, jolla voisi edistää kv-hankkeiden tulosten ja yhteistyöverkoston käyttöönottoa aikaisempaa laajemmin. Kaiken kaikkiaan kv-yhteistyön tukeminen voi olla hyvin monimuotoista. On tärkeää, että erityisesti maaseutuverkostopalveluissa tunnustetaan kv-yhteistyössä tarvittavia erilaisia tuen muotoja ja tasoja ja otetaan näihin vastaavia toimia mukaan esimerkiksi koko ohjelmakauden koulutusta ja materiaaliuotantoa koskeviin suunnitelmiin. Selvityksessä tunnistetuista elementeistä olisi mahdollista laatia useampitasoinen ”Kv-yhteistyön portaat -valmennusohjelma” tai järjestää aika ajoin eri puolille maata jalkautuvia ”kansainvälisyysklinikkoita”.

Kansainvälinen yhteistyö voi edistää maaseudun paikallista kehittämistä monin tavoin. Toimintaryhmät pitävät kansainvälisen yhteistyön merkitystä ja potentiaalia paikallisessa maaseudun kehittämisessä poikkeuksetta tärkeänä. Useimmat katsovat sen strategisen painoarvon myös kasvavan, vaikka aina yhteistyö ei saisikaan kansainvälisen Leader-hankkeen muotoa.

Onnistuneen kansainvälisen Leader-hankkeen takana on paljon työtä, osaamista ja tärkeäksi koettu ja ymmärretty sisällöllinen ydin. Myös hyvän tuurin osuus onnistumiselle on usein eittämätön – samoin kuin epäonnistumisesta voi joskus syyttää muitakin kuin itseään. Kokemuksesta tiedetään, että aina karikoita ei voi välttää. Hanke-toiminnassa tarvitaan aina rohkeutta ja riskinottoa - ja erityisesti näitä näytetään tarvittavan kansainvälisessä hanketoiminnassa.

LÄHTEET

- Arpala, Eeva 2013. Etelä-Pohjanmaan Leader-ryhmien kansainvälinen toiminta 2007-2013. Aisapari ry.
- Euroopan Komissio maatalouden ja maaseudun kehittämisen pääosasto 2008. Opas vuosia 2007–2013 koskevien maaseudun kehittämisohjelmiin sisältyvän Leader-toimintalinjan mukaisen yhteistyötoimenpiteen täytäntöönpanoa varten. Linja G Maaseudun kehittämisen monialaiset kysymykset. G.1 Maaseudun kehittämisen johdonmukaisuus. RD12/10/2006rev.
- European Network for Rural Development (ENRD) (2010a). Minisurvey Synthesis Paper.2010. European Network for Rural Development. Leader Subcommittee Focus Group on Implementation of the Measure “Cooperation”. November 2010.
- European Network for Rural Development (ENRD) (2010b). Working Paper on Capturing impacts of Leader and of measures to improve Quality of Life in rural areas. Findings of a Thematic Working Group established and coordinated by the European Network for Rural Development. July 2010. http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/eval/wp-leader_en.pdf
- European Network for Rural Development (ENRD) (2014). “ The State-of-play of the Implementation of Rural Development Programme Measure 421 in the EU-27 – Final Report.” European Network for Rural Development. http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/leader/leader/en/transnational-cooperation_en.html 2.2.2015.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2014. Tarjouspyyntö (Dnro: 1629/71/2014)
- Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2007–2013. Maa- ja metsätalousministeriö 8/2007.
- Nordic-Baltic Leader Cooperation Award 2015. <http://maainfo.ee/index.php?page=3604>. Viitattu toukokuu 2015.
- Parviainen, Sari. Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma, toimenpide 421. Kansainväliset hankkeet. Kv-koordinaattoreiden kesäkokous Kivennapa.
- Suomen LEADER+-ohjelman loppukertomus. Maa- ja metsätalousministeriö 28.9.2010. http://www.mmm.fi/attachments/maaseutu/julkaisut/68LExGC6o/Suomen_LEADER_loppukertomus_28092010.pdf Käytetty 26.5.2015.
- Suomen Leader+-ohjelman loppukertomus. Liite 4: Yhteenveto TE-keskusten LEADER+-ohjelman toteuttamista koskevista arvioista. Maa- ja metsätalousministeriö 28.9.2010. 5-11. http://www.mmm.fi/attachments/maaseutu/julkaisut/68LExGC6o/Suomen_LEADER_loppukertomus_28092010.pdf Käytetty 26.5.2015.

HAASTATTELUT JA SUULLISET TIEDONANNOT, TAMMI-TOUKOKUU 2015

- Krista Antila, Aktiivinen Pohjois-Satakunta ry
Päivi Hagman, Kalakukko ry
Liisa Häme, Päijänne-Leader ry
Veli Koski, Keski-Suomen ELY-keskus
Esko Lehto, CulTrips -hanke (Joensuun seudun Leader)
Juha-Matti Markkola, Maaseutuverkostopalvelut
Marita Mattila, Our Earth Hour -hanke (Veej'jakaja ry)
Jaana Mälkki, Karhuseutu ry
Jaana Paananen, Kalakukko ry
Anna-Maija Peiponen, Viisari ry
Outi Raatikainen, Innovative Village -hanke (Viisari ry)
Fokusryhmähaastattelu: Maaseudun kehittämisen ja maaseutupolitiikan kv-pöydän osallistujat 26.5.2015
Hanna-Mari Kuhmonen, TEM, YTR
Cia Åström, TEM, YTR
Jaana Mälkki, Leader Karhuseutu
Peter Backa, Suomen kylätoiminta SYTY
Kim Smedslund
Petri Rinne, Joutsen reitti (kirjallisesti)
Lauri Hyttinen, Maaseutuverkostopalvelut (etäyhteyden kautta)
Ann-Sofi Backgren, Svenska Studiec centralen (etäyhteyden kautta)
Juha-Matti Markkola, Maaseutuverkostopalvelut
Epävirallisen ohjausryhmän istunnot 13.1.15 ja 9.6.15
Leena Anttila, Maa- ja metsätalousministeriö
Sanna Sihvola, Maa- ja metsätalousministeriö
Raija Wessman, Satakunnan ELY-keskus

LIITE 1. KYSELYTULOKSIA TNC-HANKKEITA TOTEUTTAMATTOMILTA TOIMINTARYHMILTÄ

Tässä liitteessä esitellään kyselyvastauksia sellaisilta toimintaryhmiltä, jotka eivät olleet toteuttaneet omalla päätöksellään varsinaisia kansainvälisiä hankkeita ohjelmakaudella 2007–2014. Kysymyslomake oli eriytetty siten, että TNC-hankkeita koskevan toteumakysymyksen jälkeen näille ryhmille kohdennettiin pienempi määrä jatkokysymyksiä. Kiinnostuksen kohteena olivat erityisesti tekijät, jotka selittäisivät sitä, ettei ryhmien osalle ollut kertynyt ensimmäistään varsinaista TNC-hanketta. Kyselyyn saatiin vastaukset kuudelta tällaiselta toimintaryhmältä. Ilman TNC-hankkeita jääneitä toimintaryhmiä oli ohjelmakaudella kaiken kaikkiaan 15.

KANSAINVÄLISET ESISELVITYSHANKKEET JA TUENSIIRROT ”O-RYHMISSÄ”

Kyselyyn vastanneissa TNC-hanketoiminnan ”nolaryhmissä” oli toteutettu kansainvälisiä esiselvityshankkeita vaihtelevasti. Oman esiselvityshankkeen rahoittamisesta oli tehnyt päätöksen neljä toimintaryhmää. Näistä erityisen aktiivinen oli ollut Seinäjoen seudulla Etelä-Pohjanmaalla toimiva Liiveri ry, joka oli myöntänyt rahoitusta peräti kolmeen esiselvitykseen. Aktiivisuus selittyi ainakin osittain sillä, että toimintaryhmä tarjosi ohjelmakauden aikana 15 000 euron 100 % esiselvitystukea, mikä epäilemättä alensi kynnystä esiselvityksien hakemiseen. Myös keskisuomalaisen Jyväskylän toiminta-alueella oli toteutettu kaksi omaa esiselvityshanketta.

Osarahoittajana tuensiirron kautta esiselvityksiä jonkin toisen toimintaryhmän kanssa oli ollut toteuttamassa kaksi toimintaryhmää Piällysmies ry sekä Jyväskylän ry. Molemmat olivat ryhmiä, joilla oli ollut myös omiin myöntöpäätöksiin perustuvia esiselvityksiä (taulukko 1).

VARSINAISET KANSAINVÄLISET (TNC) HANKKEET

Siitä huolimatta, että toimintaryhmät olivat jääneet ilman omaan myöntöpäätökseen perustuvia kansainvälisiä hankkeita, oli kolmessa ryhmässä osallistuttu kansainvälisiin hankkeisiin osarahoittajina antamalla tuensiirtoja toisille suomalaisille toimintaryhmille. Näin tapahtui esimerkiksi Jyväskylän ry:ssä ja olipa Länsi-Saimaan kehittämissyhdystys ry ollut mukana toteuttamassa peräti kahta osarahoitettua hanketta. Vastanneista kuudesta toimintaryhmästä ilman kansainvälistä hanketoimintaa oli siis loppujen lopuksi jäänyt vain kolme kappaletta.

KOKEMUSTAUSTA KANSAINVÄLISESSÄ TOIMINNASSA

Ilman omia TNC-hankkeita jääneiden toimintaryhmien vastaajat eivät olleet täysin ilman kansainvälistä kokemusta (kuva 1). Kansainvälisistä Leader-hankkeista kokemusta kertoi saaneensa paljon tai jonkin verran neljä vastaajaa kuudesta. Sen sijaan muusta kv-toiminnasta kokemusta oli selvästi vä-

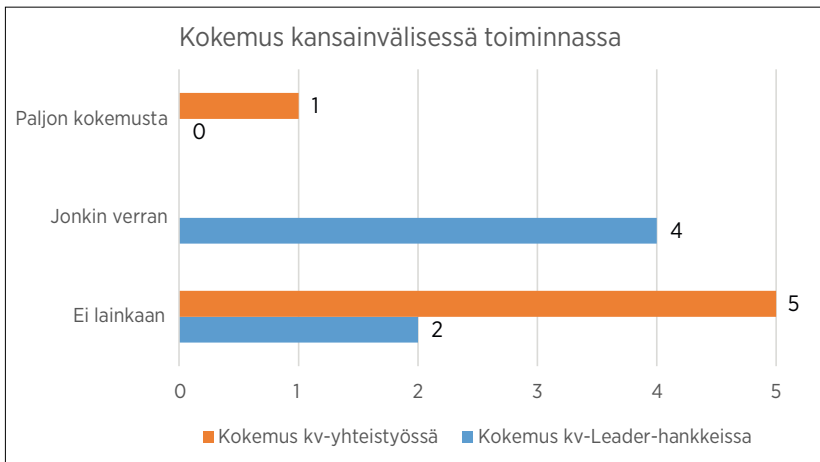
Taulukko 1. Esiselvityshankkeet TNC-hankkeita toteuttamattomissa toimintaryhmissä

Toimintaryhmä	Omalla myöntöpäätöksellä	Osarahoittajana tuensiirron kautta
Piällysmies ry	1	1
Varsin Hyvä ry	1	0
Jyväskylän ry	2	1
Liiveri ry	3	0
Länsi-Saimaan kehittämissyhdystys ry	0	0
Maaseutukehitys ry	0	0

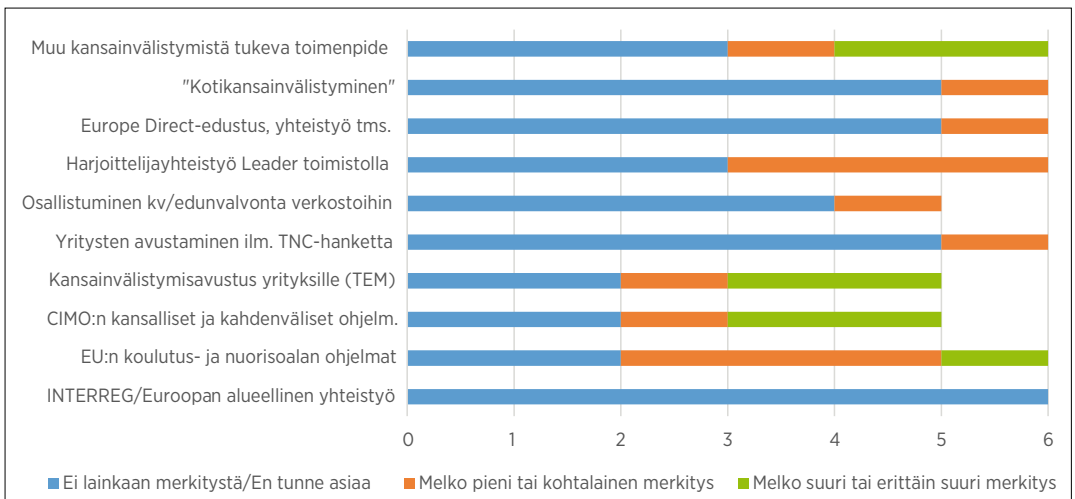
hemmän, sillä viisi vastaaja ilmoitti, ettei heillä ollut lainkaan kokemusta, ja vain yhdellä vastaajalla oli paljon kokemusta myös muusta kansainvälisestä toiminnasta. Mielenkiintoista annetuissa vastauksissa oli se, että jokainen vastaaja koki, että osaamista löytyi jonkin verran tai paljon, joko kansainvälisistä Leader-hankkeista tai muusta kansainvälisestä yhteistyöstä. Kansainvälisen toiminnan noviseja ei siis vastaajien joukossa ollut ensimmäistään.

Toimintaryhmien edustajilta kysyttiin heidän kokemuksestaan kansainvälisestä hanketoiminnasta muutoin kuin kansainvälisten Leader-hankkeiden osalta. Asiaa tiedusteltiin 10 erilaisen kansainvälistymistoimenpiteen kautta (kuva 2). Tässä yhteydessä ilmeni, että suurimmaksi osaksi vastaajat eivät kokeneet esitettyjä toimenpiteitä merkittäviksi tai eivät tunteneet niitä. Melko suurena tai

erittäin suurena olivat yksittäiset vastaajat nähneet yrityksille TEM:n kautta haettavien kansainvälistymisavustuksien, CIMO:n ohjelmien sekä EU:n koulutus- ja nuorisoalan ohjelmien merkityksen. Merkitykseltään melko pieninä tai kohtalaisina kansainvälistymistoimenpiteinä muutama vastaaja näki harjoittelijayhteistyön Leader-toimistolla sekä EU:n koulutus- ja nuorisoalan ohjelmat. Kaikista vähiten vastaajille näytti tarjonneen EU:n Interreg-ohjelmat tai Euroopan alueellisen yhteistyön ohjelmat. Tämä on ymmärrettävää, sillä esimerkiksi Interreg-hankkeiden hakuprosessit ovat hyvin pitkiä ja monimutkaisia, joten sellaiset toimijat, joilla ei ole kokemusta TNC-hankkeista tuskin kovin helpolla lähtevät tämän rahoitusmuodon hankevalmisteluihin mukaan.

Kuva 1. TNC-hankkeita toteuttamattomien toimintaryhmien kansainvälinen kokemustausta

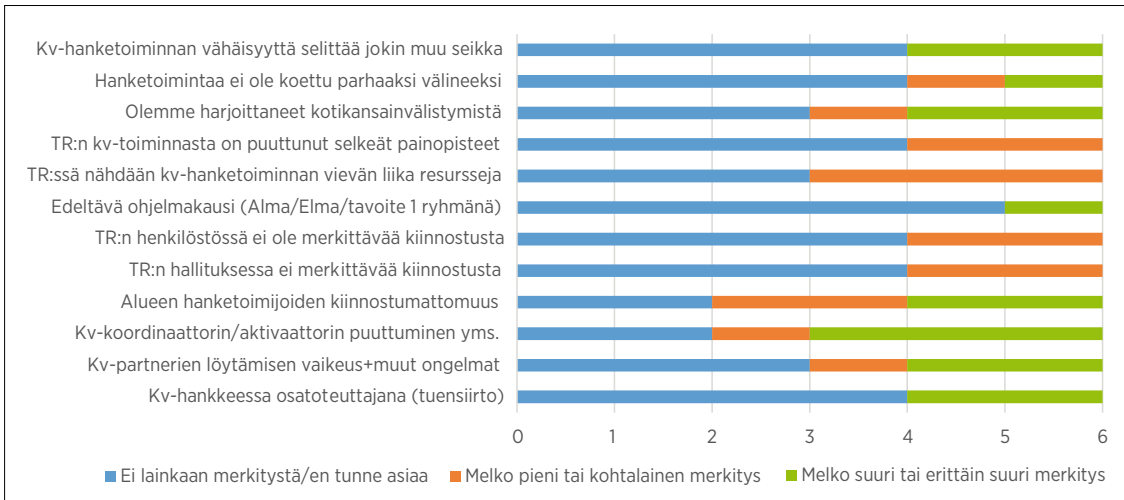
Kuva 2. TNC-hankkeita toteuttamattomien toimintaryhmien muu kansainvälinen hanketoiminta

Suosituimmaksi muuksi kansainvälistymisen toiminnan muodoksi nousi avoin luokitus, johon jätettiin 3 vastausta. Keskeisiksi toimenpiteiksi nostettiin tällöin osallistuminen ulkomaisiin seminaareihin (mm. LINC-seminaari), sekä toimintaryhmän toiminnan esittelyt vieraille kansainvälisille ryhmille. Toimintaryhmät olivat myös välittäneet tietoa muista kv-hankkeista, sekä osallistuneet Maaseutuverkoston järjestämiin kv-tilaisuuksiin. Yhdessä toimintaryhmässä oli myös toteutettu maaseutukoordinaattori-hankkeita, joiden yhtenä toimenpiteenä oli ollut maaseutumatkailuyrittäjien yhteyksien avaaminen Keski-Eurooppaan sekä Venäjälle.

KANSAINVÄLISEN HANKETOIMINNAN VÄHÄISYYDEN KESKEISET SYYT

Kysymystä kansainvälisen hanketoiminnan vähäisyydestä tarkasteltiin kyselyssä 12 mahdollisen tekijän kautta (kuva 3). Kv-koordinaattorin tai aktivaattorin puuttuminen nousi tekijäksi, jonka

nähtiin selittävän osaltaan kansainvälisen hanketoiminnan vähäisyyttä. Muut mahdolliset syyt, joita kaksi vastaajaa piti vähintään melko merkittävänä tekijänä olivat alueen hanketoimijoiden kiinnostumattomuus, kotikansainvälisyyden harjoittaminen varsinaisten kv-hankkeiden sijaan, kansainvälisen partnerin löytämisen vaikeus sekä jo alussa tarkasteltu mahdollisuus olla kansainvälisessä hankkeessa osatoteuttajana. Muiden alueellisten toimijoiden, kuten kunnan ja nuorisotoimijoiden omien rahoituskanavien nähtiin erään vastaajan mukaan vastaavan paikallisiin tarpeisiin kansainvälistä Leader-rahoitusta yksinkertaisemmin. Kaiken kaikkiaan näytti siltä, että kansainvälisen hanketoiminnan vähäisyyteen ei ilmennyt mitään yhdistävää selkeää syytä. Syitä kansainvälisen hanketoiminnan vähäisyydelle ei siis välttämättä tiedetä kovin tarkkaan itsekään. Huomionarvoista vastauksia toisesta suunnasta tarkastelemalla on kuitenkin se, että syynä ei näyttänyt olevan toimintaryhmän oma tai hallituksen kiinnostuksen puute kansainväliseen yhteistyöhön sinänsä.

Kuva 3. Mahdollisia syitä kv-hanketoiminnan vähäisyydelle TNC-hankkeita toteuttamattomissa toimintaryhmissä

LIITE 2. TAPAUSTUTKIMUS PUUSTA PITKÄÄN -HANKKEEN VERKOSTOSTA

Ohjelmakaudella 2007–2013 suurin toteutettu TNC-hanke oli Vaara-Karjalan Leader ry:n Puusta pitkään – Näkymiä kansantaiteeseen ja arkiluovuuteen -hanke, jonka keskeisimmät yhteistyötahot on esitelty verkostoaanlyysin avulla. Hankkeen saama julkinen rahoitus oli 300 000 euroa, minkä lisäksi siihen liittyi noin 45 500 euroa yksityistä rahoitusta. Kysymyksessä on ohjelmakauden 2007–2013 rahoitusarvoltaan suurin kansainvälinen Leader -hanke. Hankkeessa eri maiden kansanomaisen taiteen tekijät kohtasivat toisiaan keskinäisen työskentelyn merkeissä. Taidetta tuotiin yleisön nähtäville näyttelyiden, festivaalien, elokuvien, performanssien, julkaisujen ja työpajatoiminnan kautta. Hankkeen hakija ja pääorganisaattori oli Maaseudun Sivistysliitto, jonka lisäksi Suomessa hanketta rahoittivat ja ohjasivat Vaara-Karjalan Leader ry ja Maaseudun kehittämisyhdistys Viisari ry.

Verkostoaanlyysissa (seuraavan sivun kaavio) on kuvattu Puusta pitkään -hankkeen keskeisimmät yhteistyötahot ja näiden osallistuminen hankkeen eri teemoihin. Kuviossa hankkeen ydinverkosto on kuvattu punaisella ja se asettuu hankkeen kaikkien teemojen ytimeen. Muut yhteistyötahot on kuvattu sen mukaan, missä hankkeen teemassa ne olivat keskeisimmin mukana. Vuorovaikutuksen määrää on kuvattu nuolen tyypillä: kaksisuuntaiset nuolet osoittavat tiiviimmän yhteistyöverkoston ja yksisuuntaiset nuolet yksittäiset kumppanit.

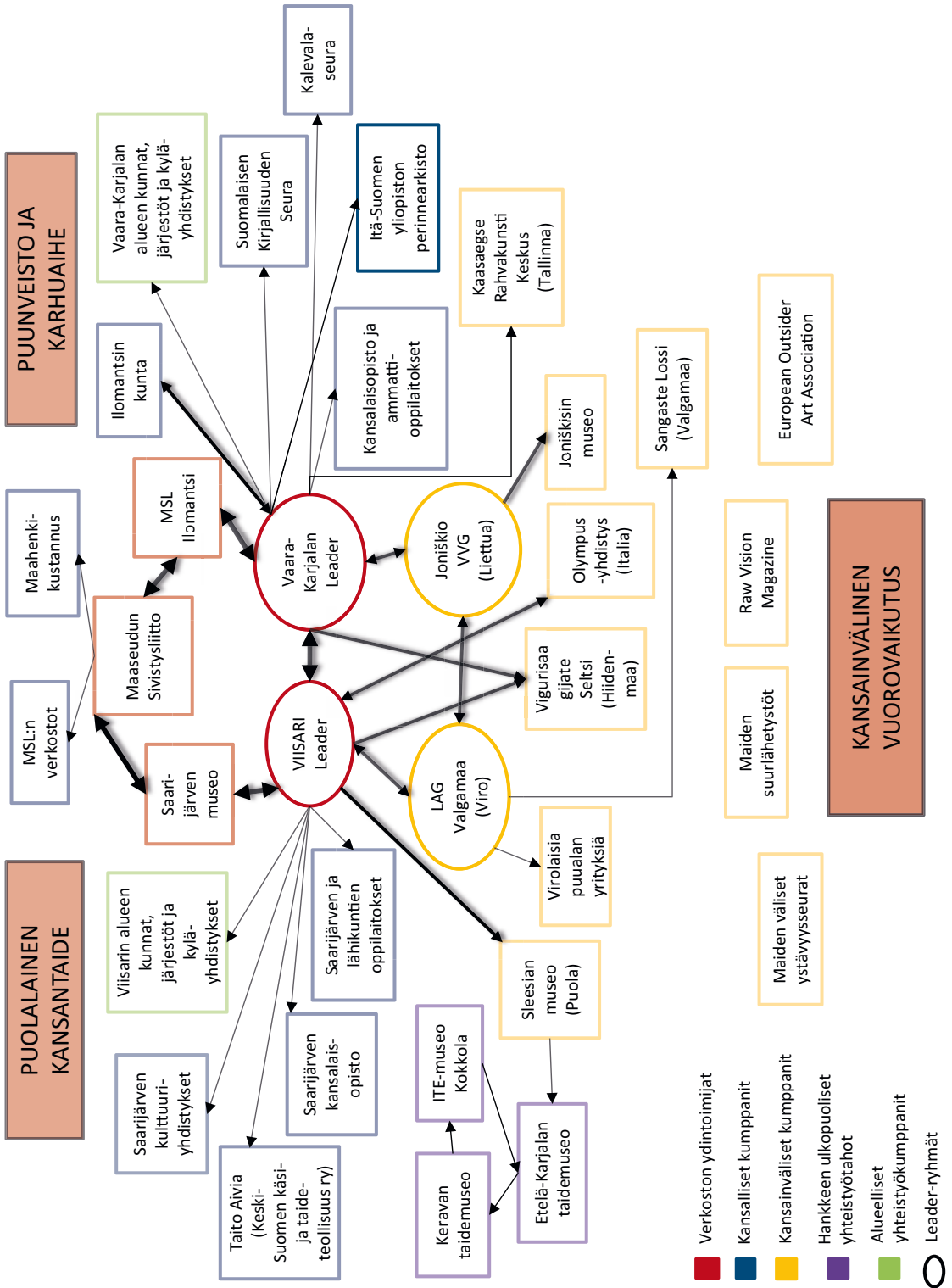
Puusta pitkään -hankkeen teemat asemoituivat siten, että puolalaisen kansantaiteen teemaa toteutettiin Viisari Leaderin alueella ja puunveisto ja karhuaihe -teemaa Vaara-Karjalan Leaderin alueella. Aanlyysikuviossa kansainvälisyys on sijoitettu kaavion keskivaiheille omaksi teemakseen, mikä on

siinä mielessä keinotekoista, että kansainvälisyys oli koko hanketta läpileikkaava teema. Koska hankkeessa oli mukana myös tahoja, jotka osallistuivat ainoastaan kansainvälisen vuorovaikutuksen edistämiseen, tämä teema on eritelty aanlyysikuviossa.

Puusta pitkään -hankeverkoston syntyminen on osoitus siitä, kuinka verkostot syntyvät aieman yhteistyön pohjalta. Maaseudun Sivistysliiton ja hankkeen Leader-ryhmien välille oli syntynyt toiminnallinen yhteys jo aiempien Maaseudun Sivistysliiton ITE-taiteeseen liittyvien hankkeiden myötä. Tämän pohjalta Leader-ryhmät ideoivat esiselvityshankkeen, jossa selvitettiin ITE-taiteen kansainvälisiä kehittämismahdollisuuksia yhdessä Maaseudun Sivistysliiton kanssa.

Esiselvityshankkeessa löytyneiden kumppaniverkostojen pohjalta lähdettiin työstämään edelleen Puusta pitkään -hanketta, jossa keskeisimmät kansainväliset kumppanit olivat virolainen Leader-ryhmä LAG Valgamaa ja liettualainen Leader-ryhmä Jonišķio VVG sekä näiden verkostot omilla alueillaan. Kansainvälistä verkostoa kartutettiin hankkimalla ostopalveluna puunveiston erikoisosaamista italialaisilta, puolalaisilta ja hiidenmaalaisilta puunveistotaiteen osaajilta.

Verkoston ytimen muodostivat Maaseudun Sivistysliitto, Vaara-Karjalan Leader ja VIISARI Leader. Puolalaisen kansantaiteen osalta keskeisin kumppani oli Saarijärven museo ja karhuveistoteeman osalta Ilomantsin kunta. Karhunveistoteemassa toimi myös MSL:n Ilomantsin yhdistys. Hankkeen teemojen keskeisimmät kumppanit on nimetty verkostokaaviossa. Näiden lisäksi hankkeeseen osallistui paljon alueellisia toimijoita, joista ainoastaan keskeisimmät on nimetty.

LIITE 3. INDIKAATTORIANALYYSI KANSAINVÄLISEN YHTEISTYÖN SEURANNAN JA ARVIOINNIN NÄKÖKULMASTA

INDIKAATTORILOMAKKEIDEN TIETOSISÄLTÖ

Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman indikaattoriseuranta perustuu kunkin hankepäätöksen mukaiseen hanketyyppiin ja toimenpide- luokitukseen. Indikaattorilomakkeet on eriytetty hanketyypeittäin. Samalla lomakkeella voi olla edelleen ohjelmatoimenpiteittäin eriytettyjä kysymyskenttiä. Seuraavalla sivulla olevan taulukon ensimmäiselle sarakkeelle on koottu ohjelmakaudella 2007-2013 käytetyt indikaattorit ja mahdolliset tarkentavat tietokentät käytössä olleilta indikaattorilomakkeilta. Ristiintaulukointi antaa indikaattoriseurannasta visuaalisen kokonaiskuvan. Tarkastelu kertoo, millaista tietosisältöä kunkin hanketyypin hankkeelta on indikaattoriseurannassa lupa odottaa (sarakkeet 2-7). Riveillä ilmoitettujen toimenpidenumeroitien kautta voidaan muodostaa tieto myös siitä, mitä seurantatietoa kuhunkin MSO-toimenpiteeseen luokitelluilta hankkeelta edellytetään.

Manner-Suomen maaseutuohjelman indikaattoriseurannassa on ollut käytössä kuusi lomaketta varsinaisille hankkeille. Näiden lisäksi seurattiin toimintaryhmien toimintarahaa toimintarahan seurannalle erikseen nimetyillä indikaattoreilla, joita olivat:

- Toiminnan aikana työllistyvät, kpl (sukupuolittain ja alle 25 v. erikseen)
- Toiminnan aikana työllistyvät kokopäivätoimiksi muutettuna, htv
- Toimintaryhmän tutkimukset ja arvioinnit, kpl
- Toimintaryhmän tiedotustoimet kpl (tiedotustilaisuudet, lehdet ja esitteet yms., lehtiartikkelien lkm)
- Tiedotustilaisuuksiin osallistuneiden määrä (sukupuolittain ja alle 25 v erikseen)
- Toimintaryhmän aktivointitilaisuudet, kpl
- Toimintaryhmän aktivointitilaisuuksiin osallistuneiden määrä (sukupuolittain ja alle 25 v erikseen)

- Toimintaryhmän järjestämä koulutus, kpl (henkilöstö ja hallitus erikseen)
- Koulutukseen osallistuneiden määrä (sukupuolittain ja alle 25 v erikseen)
- Jäsenmäärä (sukupuolittain ja alle 25 v ja organisaatiot erikseen)

Taulukkotarkastelusta ilmenee, että indikaattorilomakkeilla seurataan yhteensä 41 indikaattoria tai niitä tarkentavaa tietokenttää. Lukuun sisältyvä ”ympäristövaikutukset” on yhteisnimi ympäristövaikutus –lomakkeelle, joka käsittää itsessään joukon eri indikaattoreita tai tietokenttiä.

INDIKAATTORITARKASTELU KANSAINVÄLISEN YHTEISTYÖN TAVOITTEIDEN SUHTEEN

Manner Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman toimintalinjassa 421 kansainvälisen yhteistyön seurantaindikaattoreina mainitaan seuraavat asiat:

- tuotosindikaattori 1: rahoitusta saaneiden toimintaryhmien määrä (tavoite 55)
- tulosindikaattori 1: luotujen työpaikkojen bruttomäärä (tavoite 100)
- vaikuttavuusindikaattori 1: luodut kokoaikaiset työpaikat (tavoite 50)
- vaikuttavuusindikaattori 2: sosiaalisen pääoman määrän kasvu (ei määrällistä tavoitetasoa)

Kun verrataan kansainvälisen yhteistyön yhteydessä ohjelmassa mainittuja seurantaindikaattoreita ja indikaattoritaulukon indikaattoreita ja tietokenttiä (rivit), voidaan huomata, etteivät ne kohtaa. Ohjelman tavoiteindikaattoreista mukana on yritystuen indikaattorilomakkeella (2305ind) kerättäviä työpaikkatietoja (vaikka hiukan eri tavoin ilmaistuna). Tietoja näiltä osin ei kuitenkaan ole kertynyt kansainvälisten hankkeiden aggregoituun seuranta-aineistoon (taulukko 5), koska tieto kerätään ainoastaan yritystuista.

Vastaavalla tavalla paikantuvat syyt siihen, että seuranta-aineistossa puolestaan on mukana kv-hankkeiden kohdalle melko heikosti luontuvia ja hankeyhteydestään irrotettuna verraten merkityksettöminä näyttäytyviä seurantaindikaattoreita, kuten uusien asukkaiden määrä tai parantuneista palveluista hyötynyt maaseutuväestö. Maaseutuväestön ilmoittaminen palautuu toimenpideluokituksen 321, 322, 323 saaneiden kehittämishankkeiden seurantatietolomakkeelle ja uusien asukkaiden ilmoittaminen toimenpideluokituksen 322 saaneiden hankkeiden seurantatietolomakkeelle.

Kansainvälisen yhteistyöstä odotetulle sosiaalisen pääoman kasvulle ole seurantajärjestelmässä välineitä.

INDIKAATTORITARKASTELU KANSAINVÄLISEN YHTEISTYÖN TYYPILLISTEN TUOTOSTEN SUHTEEN

Ohjelmakaudella 2007-2013 puutteeksi havaittiin se, että seuranta ei reagoinut kansainvälisille hankkeille tyypillisiin suoritteisiin. Kansainvälisille hankkeille tyypillisiä tuotoksia ovat olleet esimerkiksi opintomatkat ja erilaiset kansalliset tai kansainväliset tilaisuudet (työpajat, leirit, seminaarit, koulutustilaisuudet ja näihin osallistuneet henkilöt) sekä yhteiset julkaisut ja esitteet, mukaan lukien verkkosivut ja muu digitaalinen materiaali.

Taulukon indikaattorikoosteesta voidaan tehdä huomio, että ohjelmakaudella 2007-2013 käytetyistä indikaattoreista osa olisi lähtökohtaisesti käyttökelpoisia myös kansainvälisten hankkeiden seurantaan. Ongelmana on ollut se, ettei kv-hankkeiden tyypillisiin tuotoksiin sopivia indikaattoritietoja ole kerätty niissä toimenpiteissä ja hanketyypeissä, jollaisiksi toteutetut kv-hankkeet on järjestelmäarkeittuurissa kulloinkin luokiteltu. Koska suurin osa kv-hankkeista on saanut ohjelmateknisesti luokiteltun toimenpidettä 321, 322 ja 323 toteuttaviksi yleishyödyllisiksi kehittämishankkeiksi, ei näiden hankkeiden osalta kerätty tietoa esimerkiksi tilaisuuksien tai julkaisujen ja esitteiden lukumäärästä. Nämä kaksi indikaattoria ovat mukana seurantajärjestelmässä tiedonvälityshankkeen indikaattorilomakkeella (2306Cind_T). Yksikään kansainvälinen esiselvitys tai varsinainen TNC-hanke ei ollut

tyypiltään tiedonvälityshanke. Vastaavan kaltainen ”väärän hanketyypin ongelma” selittää sitä, ettei koulutettujen määrä on aggregoidussa seurantadatassa korkeampi (taulukko 5), vaikka hankkeissa on ollut mukana (lyhytkestoisia) koulutusjaksoja/ tapahtumia melko useinkin.

Olemassa olevista indikaattoreista koulutusmäärätiedot näyttäytyvät kansainvälisten hankkeiden sisällön suunnasta katsottuna siten seurattavina ja asianmukaisina. Muita lähtökohtaisesti osuvia indikaattoreita ja niitä täydentäviä tietokenttiä voidaan paikantaa myös eräistä toimintarahan seurantaindikaattoreista. Lisäksi voidaan huomata, että esimerkiksi toimenpiteen 313 (matkailuelinkeinojen kehittäminen) indikaattoreissa ja tietokentissä on suoraan myös kansainväliseen toimintaan liittyviä tietosisältöjä:

- Onko hankkeen aikana kehitetty uusia matkailutuotteita? (tp 313)
- Mitä uusia matkailutuotteita on kehitetty? (sanalliset vastaukset)
- Onko kehitetty kansainvälisille markkinoille suunniteltuja matkailutuotteita? (tp 313)
- Mitä uusia kansainvälisille markkinoille suunniteltuja matkailutuotteita on kehitetty? (sanalliset vastaukset)

Järjestelmäepäkohtana on pidettävä kuitenkin sitä, että lomakkeilla kysytyt täydentäviä sanallisia vastauksia ei saatu lainkaan Hanke2007 -tietojärjestelmästä, vaikka hakija olisi sellaisia vaivalla antanut. Maaseutuviraston kanssa käydyn kirjeenvaihdon perusteella näyttää siltä, että indikaattorilomakkeiden sanallisina vastauksina annettuja tietoja ei ole missään vaiheessa siirretty paperilomakkeilta Hanke2007 -järjestelmään. Vastaava huomio koskee kaikkia sanallisia vastauksia mukaan lukien ympäristövaikutusten tarkentavat tiedot. Näin ollen merkittävä osa jo kerättyä ja seurannan ja arvioinnin kannalta tarkoituksenmukaisena näyttäytyvää dataa on jäänyt piiloon. Seurantaa parantaa tulevaisuudessa, mikäli näihin indikaattoreihin liitettävät sanalliset tarkennukset saadaan mukaan tietokantaan ja niitä analysoidaan asianmukaisesti. Tämä voisi liittyä toimintaryhmien vuosiraportointiin esimerkiksi kauden puolivälissä ja lopussa.

INDIKAATTORI	Yleishyödyllinen kehittämis-hanke (2306Aind)	Elinkeinojen kehittämis-hanke (2306Bind)	Koulutus-hanke (2306Cind)	Tiedon-välitys-hanke (2306Cind T)	Yleishyödyllinen investointi-hanke (2306Dind)	Yritystuen indikaattori-lomake (2305ind)
Parantuneista palveluista hyötynyt maaseutuväestö (tp 321, 322, 323)	x	x			x	
Palvelujen lukumäärä (tp 321)	x	x			x	
Palvelujen lukumäärä (tp 321), säilytetyt palvelut	x	x			x	
Mitä palveluita on säilynyt? (tp 321, sanalliset vastaukset)	x					
Palvelujen lukumäärä (tp 321), uudet palvelut	x	x			x	
Mitä palveluita on syntynyt? (tp 321, sanalliset vastaukset)	x					
Kylien lukumäärä, jossa hanketta toteutetaan (tp 322)	x					
Uusien asukkaiden lukumäärä (tp 322)	x					
Laaditut/päivitetyt kylien kehittämissuunnitelmat (tp 322)	x					
Laaditut/päivitetyt ympäristön hoito/suojelu/maisemasuunnitelmat (tp 323)	x					
Hankkeessa työskentelevien määrä (valtion talousarviosta toimintamenoja saavat valtion laitokset ja virastot) htv (tp 111, 124, 311, 312, 313, 321, 322, 323, 331)	x	x	x	x		
Hankkeessa työskentelevien määrä (muut kuin valtion laitokset ja virastot) (tp 111, 124, 311, 312, 313, 321, 322, 323, 331) htv	x	x	x	x		
Tuettujen yhteistyötoimien lukumäärä (tp 124)		x				
Perustettujen mikroyritysten lukumäärä (tp 312)		x				
Tuettujen uusien matkailuinvestointien lukumäärä (tp 313)		x				
Uusia tuotteita ja / tai uusia tekniikoita käyttöön ottaneiden tilojen/yritysten lukumäärä (tp 124)		x				
Onko hankkeen aikana kehitetty uusia matkailutuotteita (tp 313)		x			x	
Mitä uusia matkailutuotteita on kehitetty? (sanalliset vastaukset)		x			x	
Onko kehitetty kansainvälisille markkinoille suunniteltuja matkailutuotteita? (tp 313)		x			x	
Mitä uusia kansainvälisille markkinoille suunniteltuja matkailutuotteita on kehitetty? (sanalliset vastaukset)		x			x	
Mitä uusia tuotteita on otettu tuotantoon? (tp 124, sanalliset vastaukset)		x				
Mitä uusia tekniikoita on otettu käyttöön? (tp 124)		x				

76 KANSAINVÄLISYYS JA PAIKALLISKEHITTÄMINEN – SELVITYS KANSAINVÄLISISTÄ LEADER-HANKKEISTA 2007–2013
PÄIVI PYLKKÄNEN, AAPO JUMPPANEN JA SOFIA TUISKU

INDIKAATTORI	Yleishyödyllinen kehittämis-hanke (2306Aind)	Elinkeinojen kehittämis-hanke (2306Bind)	Koulutus-hanke (2306Cind)	Tiedon-välitys-hanke (2306Cind T)	Yleishyödyllinen investointi-hanke (2306Dind)	Yritystuen indikaattori-lomake (2305ind)
Kylien lukumäärä, joissa hankkeen investointeja toteutetaan (tp 322)					X	
Koulutuksen määrä oppilastyöpäivinä (tp 111.1)			X			
Koulutukseen osallistujien määrä (tp 111.1, kysytään myös taustan mukaan)			X			
Koulutuksen määrä oppilastyöpäivinä (tp 331)			X			
Koulutukseen osallistujien määrä (tp 331, kysytään sukupuolittain)			X			
Tilaisuuksien lukumäärä				X		
Julkaisujen ja esitteiden lukumäärä				X		
Uudet työpaikat (sukupuolittain ja iän mukaan sekä eriteltynä maataloille syntyneet sekä kokoaikaiset työpaikat)						X
Säilytetyt työpaikat (sukupuolittain sekä eriteltynä alle 25 v sekä maataloilla säilyneet työpaikat)						X
Toimenpiteen aikana työllistyvät (sukupuolittain ja eriteltynä alle 25 v työpaikat)						X
Liikevaihto						X
Taloudellinen tulos						X
Majoitusvuorokausien määrä/vuosi						X
Onko toimenpiteen aikana yrityksessä otettu käyttöön uusia tuotantomenetelmiä? (kyllä/ei)						X
Mitä uusia tuotantomenetelmiä on otettu käyttöön? (sanalliset vastaukset)						X
Onko toimenpiteen aikana otettu tuotantoon uusia tuotteita? (kyllä/ei)						X
Mitä uusia tuotteita on otettu tuotantoon?						X
Tämä kohta täytetään, kun on kulunut 2 vuotta investointituen viimeisestä maksusta. Onko toimenpiteessä tuettu investointi edelleen tuen saajan käytössä tukipäätöksen mukaisessa toiminnassa? (kyllä/ei) Jos vastaus on ei, miten ja milloin investoinnin käyttö on muuttunut? Onko muutoksesta ilmoitettu ELY-keskukseen (milloin)?						X
Ympäristövaikutukset	X	X	X	X	X	X

INDIKAATTORIEHDOTUKSIA KANSAINVÄLISTEN YHTEISTYÖHANKKEIDEN SEURANTAAN

Jos kansainvälinen hanketoiminta jatkuu verraten entisen kaltaisena, voidaan sitä koskevan indikaattoriseurannan kehittämistä lähestyä tiedolla, jota on kv-hankkeiden tyypillisistä tuotoksista tähän mennessä. Näin ollen ehdotuksia kansainvälisissä hankkeissa tarkoituksenmukaisiksi hankkeittain kerättäviksi tuotos- ja tulosindikaattoreiksi ovat ainakin:

- kv-hankkeen rahoitus ja teema (pääasiallisen tavoitteen mukaan)
- kv-yhteistyöorganisaatioiden lukumäärä ja yhteistyömaat
- kv-tilaisuuksien lukumäärä (eroteltuna Suomessa ja yhteistyömaissa),
- emt. tilaisuuksiin osallistuneiden määrä (eroteltuna Suomessa ja yhteistyömaissa)
- tehtyjen kv-(opinto-)matkojen lukumäärä ja niihin osallistuneiden lukumäärä
- hankkeen aikana vastaanotettujen vierailujen ja vieraiden lukumäärä
- painettujen julkaisujen, esitteiden ja vastaavien lukumäärä
- sähköisten julkaisujen, esitteiden, some-välineiden ja vastaavien lukumäärä
- mitä palveluja, tekniikoita, tuotteita tai käytäntöjä on otettu käyttöön kv-yhteistyön seurauksena (sanallinen kuvaus)

Tarkoituksenmukaista olisi päästä seurannalla tulevaisuudessa kiinni myös seuraaviin seikkoihin, johon seurantajärjestelmä ei tätä selvitystä tehdessä kyennyt vastaamaan. Näitä olivat mm:

- kansainväliset yhteistyömaat
- tukien siirrot toimintaryhmien välillä
- kv-hankkeen teemallinen kohdentuminen (katkava luokittelu ja hakuominaisuus rekisteriin)
- kv-hankkeen toteuttajan/hakijan luokittelu (yhdistys, yritys, kunta, toimintaryhmä jne.)

Vaikka indikaattoriseuranta olisi pitkälle mietitty, asianmukaisesti ohjeistettu ja teknisesti toimivaa, tarvitaan sen ohelle toimintaryhmäkohtaista konteksti- ja tulkintatietoa. Yksi keskeinen osa-alue on kansainvälisen hanketoiminnan strategia yhteyden osoittaminen ja strategian laadullisten tavoitteiden seuranta. Toimintaryhmien harjoittamaa seuranta (kansainvälisen yhteistyön alue mukaan lukien) parantaa tulevaisuudessa se, mikäli indikaattoreihin liitettävät sanalliset tarkennukset saadaan mukaan tietokantaan (Hyrrä) ja toimintaryhmät analysoivat niitä esimerkiksi määrääjain osana vuosiraportointiaan. Vastaavat tiedot ovat samalla resurssi ulkoi-

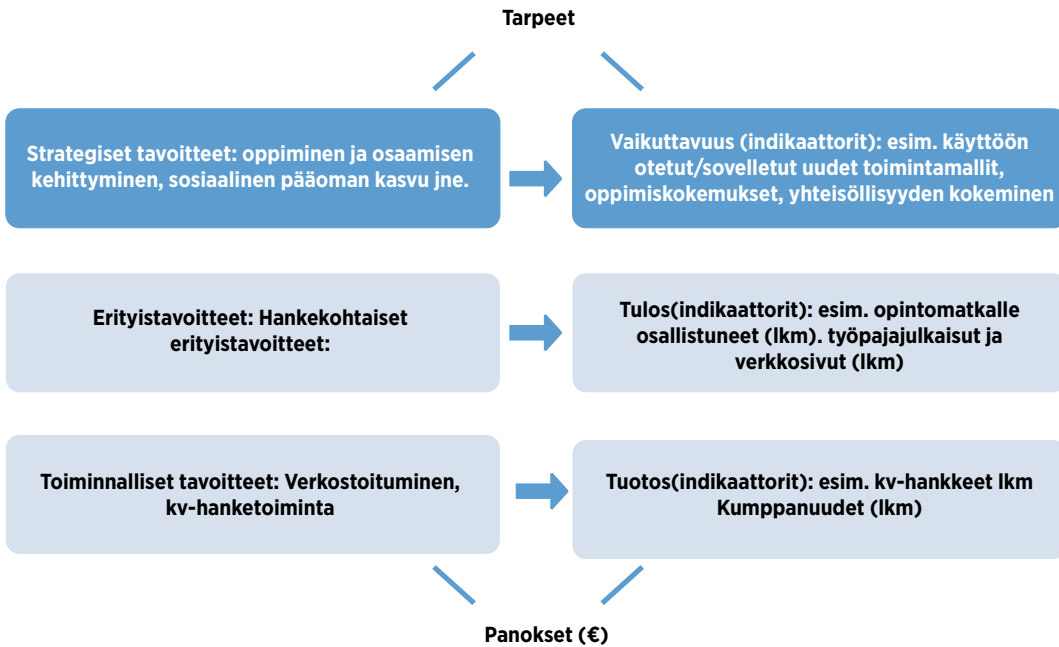
sille arvioinneille ja selvityksille. Hankesisältöjen monimuotoisuuden ja erilaisten vaikuttavuusketjujen vuoksi tuotoksia ja tuloksista seuraava vaikutustaso (vaikuttavuus ymmärrettynä tavoiteltuna muutoksena) on avattavissa ensi sijassa tarkemmin kohdennettujen tapaustutkimusten ja erilliselvitysten kautta.

VAIKUTUSINDIKAATTOREISTA JA VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINNISTA

Edellä käsitellyt indikaattorit liittyvät kansainvälisille hankkeille tyypillisiin suoritteisiin, jotka ymmärretään indikaattoreiden hierarkiassa tuotos- ja tulostason indikaattoreiksi. Kuva 1 esittää Leader-toimintatavan mukaisen kansainvälisen yleisen interventioologiikan. Kansainvälisen hanketoiminnan strateginen tavoite ei ole kyseisten hankekohtaisten suoritteiden tuottaminen, vaan vaikuttavuus ymmärrettynä muutoksena ylätason tavoitteiden alueella, kuten osaamisen ja sosiaalisen pääoman kasvussa. Tuotoksia ja tuloksia kuvaavat suoritteet ovat parhaimmillaan ennustekijöitä siitä, että tavoiteltua muutosta voi olla lupa odottaa. Tuotoksina ja tuloksina mitattavat suoritteet ovat siten toivotun vaikuttavuuden välttämätön, mutta ei yksinään riittävä ehto. Esimerkiksi opintomatka tai tuotettu oppimateriaali eivät vielä takaa oppimista ja yksilön tai organisaation osaamisen toivottua kehittymistä.

Kansainvälisiltä hankkeilta on odotettu maaseutuohjelman (2007-2013) indikaattorivalintojen mukaan vaikuttavuutta, joka realisoituu uusina työpaikkoina ja sosiaalisen pääoman kasvuna. Kansainvälisen hanketoiminnan yleiset tavoitteet huomioon ottaen vaikuttavuusodotukset liittyvät myös alueiden innovatiivisuuden ja osaamisen kehittämiseen. Kansainvälisen hanketoiminnan kohdalla osaamisen lisääntyminen voi liittyä erilaisiin aihealueisiin, paikalliseen kehittämistyöhön tai kansainvälisyyteen ja esimerkiksi kielitaitoon.

Esimerkiksi opintomatkan yksilötason oppimisvaikutusten subjektiivinen arvioiminen on mahdollista vakioiduilla palautekaavakkeilla osallistujille matkan jälkeen. Myöhempänä jälkivaikutuksena mahdollisesti realisoituvaa oppimista voidaan arvioida yksilötason ohella esimerkiksi paikallisyhteisöjen (esim. kyläyhdistys) edustajille kohdennetuilla kyselyillä tietyn ajan kuluttua hankkeen/toimenpiteen jälkeen. Tällöin huomio olisi siinä, mitä kansainvälisessä yhteistyössä oivallettuja ideoita, toimintatapoja tai menetelmiä on lopulta siirretty tai sovellettu käytäntöön. Kohteeksi voisivat tulla yhteisöjä osallistaneet kansainväliset hankkeet, esimerkiksi kylänkehittäjien opintomatkailua käsitäneet hankkeet, joilla on haettu malleja

Kuva 1. Kansainvälisen hanketoiminnan interventiologiikka ja mahdollisia mittareita

paikallisten palveluiden kehittämiseen tai muiden ongelmien ratkaisemiseen vertailevan oppimisen ja tietojen vaihdon kautta. Toimintaryhmät, jotka ovat toteuttaneet esimerkiksi tämän tyyppisiä hankkeita, voisivat organisoida arviointia yhteisesti. Saaduista tuloksista tulisi kertoa toimintaryhmän vuosiraportissa ja tilanteen mukaan esimerkiksi toimintaryhmän sosiaalisen median kanavilla.

Työpaikkatulosten seuranta on mahdollista ulottaa kv-hankkeisiin varmistamalla kv-hankkeiden indikaattoriseurantaan indikaattori, joka tiedustelee hankkeen tuloksena syntyneiden työpaikkojen määrää hankkeen päätyttyä. Kansainvälisten hankkeiden vaikutuksia työllisyyteen pidetään useimmiten kuitenkin epäsuorana. Myöhempänä jälkivaikutuksena mahdollisesti syntyvät työpaikat on kuitenkin todennettavissa vakiomuotoisella jälkiseurannalla (vrt. yritystukien toteuma 2 vuotta toimenpiteen päättymisen jälkeen) tai mahdollisilla erillisillä tapaustutkimuksilla.

Sosiaalisen pääoman kasvaminen on Leaderiin usein liitetty tavoite. Sosiaalisen pääoman muutos ihmisryhmässä tai alueella on haastava tutkimus-

kysymys. Sosiaalinen pääoma on vaativa indikaattori, koska se viittaa itsessään useisiin asioihin eikä käsitteestä vallitse tutkimuskirjallisuudessaan yksimielisyyttä. Sosiaalinen pääoma liitetään kuitenkin tavallisimmin mm. yhteisöllisyyteen ja luottamukseen. Sosiaalisen pääoman käyttämistä yhtenä Leader -toiminnan vaikutuskategoriana mahdollisuuksineen ja rajoituksineen on käsitelty seikkaperäisemmin Euroopan maaseutuverkoston ENRD:n julkaisussa vuodelta 2010 (ENRD 2010b).

Esimerkiksi tämän selvitystyön yhteydessä Innovative Village -hankkeesta kerrottiin kansainvälisen kylähankkeen myötävaikutuksesta kyläläisten mutkattomampaan keskinäiseen vuorovaikutukseen ja luottamukseen, eli juuri sosiaaliseen pääomaan liitetystä tekijöistä, vaikkakin yksittäisen henkilön tulkintana. Mikäli näkökulmaa tahdotaisiin laajentaa, tulisi vähintään kaikki hankkeeseen osallistuneet saada vastaamaan kysymykseen. Mikäli pyritään koko yhteisön (kylän) tutkimiseen, saatetaan jo kadottaa yhteys hankkeessa tapahtuneen intervention ja sen realistisesti ajateltavissa olevan vaikuttavuuden välillä.

WWW.HELSINKI.FI/RURALIA

HELSINGIN YLIOPISTO
RURALIA-INSTITUUTTI